

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Gelet op artikel 3, eerste lid en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op de Beschikking van de Commissie 2008/23/EG van 12 november 2007 op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van een eerste bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEG L 12);

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103);

Gelet op de artikelen 10a en 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Voordelta**.
2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:
  - H1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstromde zandbanken
  - H1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
  - H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende planten
  - H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
  - H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
  - H2110 Embryonale wandelende duinen
3. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire soorten zijn met een sterretje (*) aangeduid:
  - H1095 Zeeprik
  - H1099 Rivierprik
  - H1102 Elft
  - H1103 Fint
  - H1364 Grijze zeehond
  - H1365 Gewone zeehond

Artikel 2

1. Als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van de Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) Voordelta zoals aangewezen bij besluit van 24 maart 2000 (N/2000/326, Stcrt. 2000, nr. 65) en gewijzigd bij besluit van 7 december 2001 (N/2001/4418, Stcrt.2001, nr. 240) komen te vervallen: de gebiedsdelen bedoeld in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting behorende bij dit besluit.
2. Paragrafen 3.1 en 3.3 van de Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid bedoelde besluit van 7 december 2001 worden vervangen door de paragrafen 3.1, 3.3 en 3.4 van de Nota van toelichting bij dit besluit.
3. In paragraaf 4.2 van de Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid genoemde besluit van 7 december 2001 vervallen de volgende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG: Nonnetje en Slechtvalk, en de volgende trekvogelsoort, welke wordt beschermd op grond van artikel 4, tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG: Kleine mantelmeeuw.
4. De hoofdstukken 5, 6 en 7 van de Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid bedoelde besluit van 7 december 2001 vervallen.
5. De kaarten behorende bij de besluiten van 24 maart 2000 en 7 december 2001 worden ingetrokken, voor zover van toepassing op de aanwijzing zoals bedoeld in het eerste lid.

Artikel 3

1. De aanwijzing, bedoeld in artikel 1, en de wijzigingen, bedoeld in artikel 2, gaan vergezeld van een Nota van toelichting inclusief de bijlagen en een kaart, welke deel uitmaken van dit besluit.
2. De in de artikelen 1 en 2 bedoelde speciale beschermingszones vormen samen het Natura 2000-gebied **Voordelta**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de Nota van toelichting behorende bij dit besluit.

Artikel 4

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
w.g. G. Verburg

Dit besluit, de kaart en de Nota van toelichting alsmede de Nota van Antwoord worden gedurende zes weken ter inzage gelegd in het kantoor van de Directie Regionale Zaken, vestiging West, van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Herman Gorterstraat 55, 3511 EW UTRECHT, en in het kantoor van de Directie Regionale Zaken, vestiging Zuid, van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Keizersgracht 5, 5611 GB EINDHOVEN, in het kantoor van de Directie Regionale Zaken, vestiging Oost, van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Verzetslaan 30, 7411 HX DEVENTER, en in het kantoor van de Directie Regionale Zaken, vestiging Noord, van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Cascadeplein 6, 9726 AD GRONINGEN.

Ter inzage legging vindt tevens plaats in de gemeentehuizen van de betreffende gemeente(n), in het kantoor van het waterschap waaronder het gebied valt, en in de provinciehuizen van de betreffende provincie(s). Het besluit kan ook worden ingezien

op internet op het adres: <http://www.minlnv.nl/natura2000> en het zal tevens worden bekendgemaakt in dag-, nieuws- en huis-aan-huisbladen. Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen tot zes weken na de ter inzage legging van dit besluit beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag.

**Nota van toelichting Natura 2000-gebied Voordelta waarin opgenomen:
Nota van toelichting bij de aanwijzing van Voordelta als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrichtlijn, alsmede Nota van toelichting bij de wijziging van de besluiten N/2000/326 en N/2001/4418 tot aanwijzing van Voordelta als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand en hierna te noemen de Vogelrichtlijn**

1. INLEIDING

Door middel van dit besluit wordt het gebied Voordelta aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. Tevens wordt met dit besluit de Nota van toelichting die behoort tot de aanwijzing van de gelijknamige beschermingszone onder de Vogelrichtlijn gewijzigd. Beide aanwijzingen tezamen vormen het Natura 2000-gebied Voordelta, waarvan de instandhoudingsdoelstellingen in dit besluit zijn opgenomen. De aanwijzing als Wetland die indertijd middels hetzelfde besluit als de aanwijzing onder de Vogelrichtlijn is geschied, wordt door dit besluit niet gewijzigd.

In artikel 1 van het besluit staat de naam van het gebied en worden de habitattypen en soorten opgesomd, waarvoor het gebied is aangewezen. Artikel 2 vermeldt de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het eerder genomen besluit tot aanwijzing van de Voordelta onder de Vogelrichtlijn. In artikel 3 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een bepaalde instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. De instandhoudingsdoelstellingen staan in de Nota van toelichting. Artikel 4 tenslotte regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting worden de aanwijzingen onder Habitat- en Vogelrichtlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een gebiedsbeschrijving gegeven en wordt er ingegaan op de grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied bij de Europese Commissie is aangemeld. Deze wijzigingen hebben betrekking op de begrenzing van zowel het Habitatrichtlijngebied als het Vogelrichtlijngebied. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht.

In hoofdstuk 4 van de Nota van toelichting wordt nogmaals opgesomd voor welke habitattypen en soorten het gebied destijds is aangemeld. Dit vierde hoofdstuk van de Nota van toelichting is ingevoegd naar aanleiding van de ingediende zienswijzen, omdat in veel zienswijzen duidelijkheid werd gevraagd waarom een bepaald gebied destijds bij de Europese Commissie is aangemeld.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige habitattypen en soorten vermeld. Daarbij wordt aangegeven in welke richting de instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden termen gebruikt zoals 'behoud', 'uitbreiding' of 'verbetering'. Daarnaast wordt een verdeling gemaakt in oppervlakte en kwaliteit, zodat de aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling altijd in de vorm van

‘behoud’ of ‘uitbreiding’ van oppervlakte en van ‘behoud’ of ‘verbetering’ van kwaliteit zal worden gegeven.

Tenslotte zijn aan de Nota van toelichting drie bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien, welke terreindelen vervallen als onderdeel van het Vogelrichtlijngebied. Bijlage B omvat een nadere onderbouwing van de wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de kwalificatie als Habitatrichtlijngebied en van de toewijzing van/ wijzigingen in de instandhoudingsdoelstellingen. In bijlage C wordt op basis van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van het besluit gegeven.

2. AANWIJZINGEN HABITAT- EN VOGELRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Voordelta aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn (verder aangeduid als “Habitatrichtlijngebied”). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze richtlijn waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam “Voordelta ” en onder nummer NL4000017 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio.

Het gebied is op 24 maart 2000 (N/2000/326) onder de naam “Voordelta” aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn, verder aangeduid als “Vogelrichtlijngebied”. Bij de Europese Commissie is dit gebied bekend onder nummer NL9802017. In een vervolprocedure is de begrenzing op 7 december 2001 aangepast. In 2001 is bovendien de Nota van toelichting van 2000 vervangen. Het besluit N/2000/326 is door middel van dit besluit gewijzigd. Uit het vorige besluit overgenomen tekstdelen zijn in deze Nota van toelichting cursief gezet¹.

Het Natura 2000-gebied Voordelta (landelijk gebiedsnummer 113) omvat het Vogelrichtlijngebied Voordelta en het Habitatrichtlijngebied Voordelta. Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrichtlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen en habitats van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Natura 2000 bestrijkt ook de onder Vogelrichtlijn aangewezen gebieden. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 4) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument (2006). Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitattypen en soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2006). Hierin wordt ook ingegaan op de interpretatie van habitattypen en de relatieve bijdrage van afzonderlijke gebieden aan het Natura 2000 netwerk.

Het Natura 2000-gebied Voordelta ligt voor een klein deel in de provincies Zuid-Holland en Zeeland, en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Rotterdam,

---

¹ De afkorting sbz (“speciale beschermingszone”) en de aanduiding “beschermingszone” zijn hierin vervangen door de term “Vogelrichtlijngebied”

Westvoorne, Hellevoetsluis, Goedereede, Schouwen-Duiveland, Noord-Beveland, Veere en Vlissingen. Het grootste deel van de Voordelta ligt in niet-provinciaal gebied en is niet gemeentelijk ingedeeld.

3. GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

De Voordelta omhelst het ondiepe zeedeelte van de Zeeuwse en Zuid-Hollandse Delta. Het gebied wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een gevarieerd en dynamisch milieu van kustwateren (zout), intergetijdengebied en stranden, dat een relatief beschutte overgangszone vormt tussen de (voormalige) estuaria en volle zee. Na de afsluiting van de Deltawerken is dit kustgedeelte sterk aan veranderingen onderhevig geweest, waarbij een uitgebreid stelsel van droogvallende en diepere zandbanken is ontstaan met daartussen diepere geulen.

Door erosie- en sedimentatieprocessen treden verschuivingen op in de omvang van de intergetijdengebieden. Daarbij heeft onder andere de “zandhonger” van de Oosterschelde, maar ook de uitbreiding van de arealen door aanslibbing in de Kwade Hoek effect op de Voordelta (zoals de Westplaat).

In de randen van het gebied bij Voorne en Goeree ligt een aantal schorren en meer slikkige platen. Verder horen ook de stranden van de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden, waar plaatselijk duinvorming optreedt, tot het gebied.

Er bestaat het nationale beleidsvoornemen in het gebied Voordelta een landaanwinning te realiseren van 1000 ha netto haventerrein aansluitend aan de Maasvlakte (hierna: Tweede Maasvlakte). Dit is vastgelegd in de Planologische Kernbeslissing PMR.² Het verlies aan zeenatuur als gevolg van de genoemde landaanwinning bedraagt maximaal 3125 ha. Om de effecten van de Tweede Maasvlakte te compenseren zal, wanneer tot landaanwinning wordt overgegaan, in een in paragraaf 3.3. van dit besluit begrensde gebied een compensatieopgave gelden. Uit onderzoek is gebleken is dat er per oppervlakte eenheid 10% ecologische winst is te behalen. De oppervlakte waar de compensatieopgave geldt, is daarom 10 keer zo groot als de oppervlakte die verstoord wordt door de landaanwinning. De compensatieopgave betreft het habitattype 1110 en de vogelrichtlijnsoorten Zwarte zee-eend, Grote stern en Visdief.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

Voordelta behoort tot het Natura 2000-landschap ‘Noordzee, Waddenzee en Delta’. De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied Voordelta is bepaald aan de hand van de ligging van de natuurlijke habitats en de leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen (zie paragraaf 4.4). Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren alsmede voor zover van toepassing nieuwe natuur indien dit noodzakelijk wordt geacht om bedreigde en schaarse habitattypen en leefgebieden van soorten te herstellen.

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houdend met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.³

² PMR staat voor Project Mainportontwikkeling Rotterdam.

³ Hof van Justitie EG ,7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 15 en 25

De grenzen van een Vogelrichtlijngebied worden bepaald door het gebruik dat de aanwezige bijlage I-soorten, en/of trekkende watervogels, en/of overige trekkende vogels ervan maken, waarbij wordt uitgegaan van landschapsecologische eenheden en de biotoeppen van de betrokken vogelsoorten.

De Voordelta is aangewezen als Vogelrichtlijngebied vanwege de aanwezigheid van een gevarieerd en dynamisch milieu van kustwateren(zout), intergetijdegebied en stranden dat een relatief beschutte overgangszone vormt tussen de (voormalige) estuaria en volle zee, dat als geheel het leefgebied vormt van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een watergebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I (art.4.1) en tevens fungeert als overwinteringsgebied en rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art.4.2). De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat in samenhang met o.a. Vogelrichtlijngebied Voornes Duin, Vogelrichtlijngebied Kwade Hoek en Vogelrichtlijngebied Grevelingen voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan van bedoelde vogelsoorten.

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Het gebied bestaat hoofdzakelijk uit zeegebied en aangrenzende stranden gelegen tussen de Maasgeul en Westkapelle. Tussen Maasvlakte en Haringvlietdam sluit het gebied aan de oostzijde aan op het Habitatrichtlijngebied Voornes Duin. Tussen Haringvlietdam en Brouwersdam sluit het gebied aan de oostzijde aan op het Habitatrichtlijngebied Duinen Goeree. Tussen de Brouwersdam en de Pijlerdam van de Oosterschelde sluit het gebied aan de oostzijde aan op het Habitatrichtlijngebied Kop van Schouwen (en het gelijknamige staatsnatuurmonument). Tussen de Veerse Dam en Domburg sluit het gebied aan op het Habitatrichtlijngebied Manteling van Walcheren (en het gelijknamige staatsnatuurmonument). De begrenzing van nog aan te wijzen Habitatrichtlijngebieden zal bij de aanwijzing zodanig worden aangepast dat deze naadloos aansluiten op die van de Voordelta.

In de Nota van toelichting behorende bij het wijzigingsbesluit op de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied van 7 december 2001 staat in paragraaf 3.3 over de begrenzing het volgende vermeld:

Het aangewezen gebied wordt zeewaarts begrensd door de (rechtgetrokken) 20 meter dieptelijn die van zuidwestelijke in noordoostelijke richting verloopt tot deze kruist met de noordgrens. In het noorden wordt het gebied begrensd door de 20 meter dieptelijn aan de zuidzijde van de Maasgeul. In het oosten verloopt de grens langs de Zuiderdam, Slufterdam, Brielse Gatdam, Haringvlietsluizen, Brouwersdam, Oosterscheldekering en de duinvoet langs de Zuid-Hollandse en Zeeuwse eilanden tot aan de zuidpunt van de Westkapelse Zeedijk. Van daaruit loopt de grens tot 7,5 km westwaarts in zee en vervolgens in noordwestelijke richting tot aan de westgrens.

De kaart behorende bij dit Natura 2000-besluit is in overeenstemming gebracht met de bovenaangehaalde tekst met betrekking tot de begrenzing van het Vogelrichtlijngebied. Op de kaart behorende bij het Vogelrichtlijnbesluit van 24 maart 2000 loopt de grens vanaf de zuidpunt van de Westkapelse Zeedijk 2,8 km westwaarts in plaats van de 7,5 km die in de Nota van toelichting behorende bij laatstgenoemd besluit (zoals gewijzigd bij besluit van 7 december 2001) is vermeld. In de voornoemde

Nota van toelichting wordt in paragraaf 3.3 aangegeven dat de bovenaangehaalde tekst doorslaggevend is daar waar de kaart en de Nota van toelichting niet overeenstemmen. Dit betreft een oppervlakte van 3600 ha.

Tussen Stellendam en het Flauwe Werk op Goeree sluit het gebied aan op het Vogelrichtlijngebied Kwade Hoek (Stcrt. 1994, nr. 234). Artikel 2 van het onderhavige besluit voorziet in een wijziging van de begrenzing van Vogelrichtlijngebied Kwade Hoek teneinde beide gebieden op zee direct op elkaar te laten aansluiten (zie onder). Ter hoogte van Kwade Hoek wordt de grens tussen beide op zee gevormd door de (kadastrale) grens van de Kwade Hoek zoals dat door de Staat aan de Vereniging Natuurmonumenten in erfpacht is gegeven.

De begrenzingen van het Vogelrichtlijngebied en van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) zijn verder op enkele technische punten op de kaart aangepast of gebiedsdelen zijn overgeheveld van het ene naar het andere gebied⁴.

- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, dammen en dijken.
- Strandpaviljoens zijn ook op kaart uitgezonderd indien deze op de kadastrale kaart zijn aangegeven en op grond daarvan kunnen worden begrensd. (°)
- De begrenzing met de duingebieden van Voorne, Goeree, Schouwen-Duiveland en Walcheren valt grotendeels samen met de duinvoet (zie ook paragraaf 3.4)⁵. Hierop zijn twee uitzonderingen.
- Ter hoogte van Kwade Hoek tussen Stellendam en het Flauwe Werk ligt de grens tussen Hoofdpaal 8 en Hoofdpaal 10 ter hoogte van de Middelduinen op de laagwaterlijn zoals aangegeven op de Topografische Kaart (TOP10-versie 2005). Tussen Hoofdpaal 8 en Stellendam ligt de grens op de noord- en oostgrens van de kadastrale percelen van de Kwade Hoek (Goedereede C553, C554 en C558) die in erfpacht zijn uitgegeven aan de Vereniging Natuurmonumenten.
- Het Verklikkerstrand op Schouwen-Duiveland maakt wegens optredende primaire duinvorming deel uit van het Habitatrichtlijngebied Kop van Schouwen (de primaire duinvorming maakt hier ook deel uit van het voormalige staatsnatuurmonument Kop van Schouwen).

De volgende terreinen zijn vervallen als onderdeel van het Vogelrichtlijngebied (zie kaarten in bijlage A):

- Een duinstrook ten noorden van de Brouwersdam die deel uitmaakt van het Habitatrichtlijngebied Duinen Goeree (4,3 ha).
- Een duinstrook grenzend aan de Brouwersdam bij Scharendijke (7,1 ha).
- Steenglooiing en aangrenzend terrein aan de zuidzijde van de Oosterscheldekering op Noord-Beveland (18,5 ha).

Deze drie terreinen maken door hun aard geen onderdeel uit van de leefgebieden van de (water)vogelsoorten waarvoor de Voordelta is aangewezen. Volgens het citaat opgenomen onder paragraaf 3.2 betreffen deze leefgebieden immers “kustwateren(zout), intergetijdengebied en stranden”.

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) is op een aantal plaatsen als volgt aangepast:

---

⁴ Wijzigingen aangeduid met een nulletje (°) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit

⁵ De grens voor deze gebieden is op de kaart behorende bij dit besluit op de actuele duinvoet gelegd

- Het nieuw op de kaart begrensde deel van het Vogelrichtlijngebied ter hoogte van Walcheren (zie boven) is toegevoegd (ca. 3600 ha).
- Steenglooiing en aangrenzend duinterrein aan de zuidzijde van de Oosterscheldekering (16 ha) is komen te vervallen omdat er geen habitattypen of soorten voorkomen waarvoor het gebied is aangewezen en ook anderszins weinig betekenis is voor de instandhouding van het gebied.

De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied (zoals opgenomen in het ontwerpbesluit) is als volgt aangepast⁴:

- Tussen Stellendam en het Flauwe Werk (Goeree) is de grens tussen Voordelta en het Vogelrichtlijngebied Kwade Hoek verlegd (zie boven, bijlage A) waardoor gebiedsdelen van het ene naar het andere gebied zijn overgeheveld. Dit betreft zeegebied dat ecologisch en beheerstechnisch beter aansluit bij Natura 2000-gebied Voordelta dan bij Kwade Hoek (uitbreiding van 59 ha). De Voordelta wordt beheerd door de Staat (Rijkswaterstaat) en de Kwade Hoek door de Vereniging Natuurmonumenten. De keuze uit het ontwerpbesluit om de grens te verleggen naar de gemiddeld laag-laagwaterlijn is daarmee verlaten omdat dit door natuurlijke dynamiek geen vaste grens is. (°)
- Brielse Gatdam (36 ha) is overgeheveld naar het Habitatrichtlijngebied Voornes Duin (kaart A). Dit deelgebied, dat is gelegen tussen de Slikken van Voorne (Westplaat) en het Oostvoornse Meer en grotendeels begroeid is met duinvegetatie (Duindoornstruwelen, habitatype 2160), heeft geen betekenis voor de watervogels waarvoor de Voordelta onder de Vogelrichtlijn is aangewezen. Door de aard van het terrein vormt dit gebied een geheel met het Habitatrichtlijngebied Voornes Duin dat er aan de oost- en zuidzijde aan grenst. (°)

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied zoals opgenomen in het ontwerpbesluit, is als volgt aangepast:

- Als zeewaartse grens wordt de grens van het Vogelrichtlijngebied aangehouden conform de algemene beleidlijn om de begrenzing van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zoveel mogelijk gelijk te trekken (en gelijk te houden). Hierbij geldt voor beide gebiedscategorieën de rechtgetrokken dieptelijn van 20 meter als zeewaartse grens. Deze vormt de zeewaartse begrenzing van het Vogelrichtlijngebied zoals dat in maart 2000 is aangewezen. Het habitatype "Permanent overstroomde zandbanken" is ook aanwezig in de betreffende strook zeegebied (6525 ha), dat wordt toegevoegd aan het in het ontwerpbesluit begrensde Habitatrichtlijngebied. (°)
- Tussen Stellendam en het Flauwe Werk (Goeree) is de grens tussen Voordelta en het Habitatrichtlijngebied Duinen Goeree zeewaarts verlegd. Dit betreft kwelders, stranden en duinen die in ecologisch en beheerstechnisch opzicht een geheel vormen met het Natura 2000-gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek (verkleining van 406 ha). De keuze uit het ontwerpbesluit om de grens te verleggen naar de gemiddeld laag-laagwaterlijn is daarmee verlaten omdat dit door natuurlijke dynamiek geen vaste grens is. (°)
- Brielse Gatdam (36 ha) is overgeheveld naar Voornes Duin (kaart A). Dit deelgebied ligt tussen de Slikken van Voorne en het Oostvoornse Meer en grotendeels begroeid is met duinvegetatie (Duindoornstruwelen, habitatype 2160). Door de aard van het

terrein vormt dit gebied een geheel met het Habitatrictlijngebied Voornes Duin dat er aan de oost- en zuidzijde aan grenst. (°)

Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van ca. 92.271 ha, dat zowel het Vogelrichtlijngebied als het Habitatrictlijngebied betreft. Dit betreft de oppervlakte van het gebied bij de huidige ligging van de duinvoet die grotendeels het gebied aan de landzijde begrensd (zie verder paragraaf 3.4 voor wat betreft begrenzing langs de duinvoet).

Wanneer de benodigde vergunningen worden verleend voor de aanleg en aanwezigheid van de Tweede Maasvlakte en tot de aanleg daarvan in het gebied Voordelta zal worden overgegaan, zal op grond van de PKB compensatie dienen plaats te vinden binnen het Natura 2000-gebied zelf. Hiervoor is een gebied begrensd (hierna: het bodembeschermingsgebied) waarbinnen een compensatieopgave zal gelden. De begrenzing van dit bodembeschermingsgebied (29836 ha groot) is aangegeven op de kaart behorende bij het (ontwerp-)beheerplan. Het bodembeschermingsgebied wordt aan de landzijde begrensd door de gemiddeld laag-laagwaterlijnen, aan de zeezijde door de 3 mijlsgrens. De noordelijke en zuidelijke begrenzing liggen respectievelijk ter hoogte van de zuidpunt van de huidige Maasvlakte en ter hoogte van zuidkant van Schouwen-Duiveland.

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaart-technische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden).

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 is afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- Bebouwing betreft één of meer gebouwen of bouwwerken geen gebouwen zijnde.
- Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke overdekte geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Verhardingen kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten.

Met betrekking tot het grensverloop langs verharde wegen, hoofdspoorwegen, watergangen, waterkerende dijken en de duinvoet geldt het volgende (voor zover van

toepassing in het onderhavige gebied), tenzij daarvan in paragraaf 3.3 is afgeweken:

- Waar de buitengrens van een gebied wordt gevormd door een verharde weg wordt de grens gelegd op de voet van het talud of langs de wegberm aan de zijde van het gebied.
- Waar de buitengrens van een gebied wordt gevormd door een watergang die op de kaart slechts door een enkelvoudige lijn wordt aangegeven, wordt de grens gelegd op de watergrens die, gezien vanuit het gebied, aan de overzijde is gelegen omdat dergelijke wateren een ecologisch/hydrologische eenheid vormen met de aanwezige natte habitats/leefgebieden.
- De zeewaartse grens van duingebieden loopt langs de duinvoet van het buitenduin (behoudens de in de vorige paragraaf genoemde uitzonderingen). Bij duinaangroei, zowel van natuurlijke als van kunstmatige aard, verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee.
- Waar de buitengrens van het watergebied samenvalt met een waterkerende dijk ligt de grens op de buitenteen van de dijk. Waar de buitengrens van een landgebied samenvalt met een waterkerende dijk ligt de grens op de teen van de dijk aan de gebiedszijde.

4. NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleent als Habitatrichtlijngebied en Vogelrichtlijngebied. Wat betreft de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied wordt in paragrafen 4.2.1 en 4.2.2 een lijst gegeven van de habitattypen (met vermelding van de aanwezige subtypen) en soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Paragraaf 4.2.3 vermeldt de vogelsoorten waarvoor het gebied onder de Vogelrichtlijn is aangewezen. Op alle vermelde habitattypen en soorten is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5).

Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 vermeld welke selectiecriteria op het Habitatrichtlijngebied van toepassing zijn met een opgave van de relatieve betekenis van het gebied. Ten tweede is onderbouwd waarom het gebied als Habitatrichtlijngebied is geselecteerd. Van elk habitatype of van elke soort waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet, is in tekst en tabelvorm in bijlage B, paragraaf 3, aangegeven waarom dit het geval is. In de bijlage zijn ook cijfers van andere gebieden opgenomen waaruit het relatief belang van het gebied wordt afgezet tegen de betekenis van de andere Habitatrichtlijngebieden die aan de selectiecriteria voldoen. Ten slotte beschrijft paragraaf 4.4 de verspreiding van habitattypen en soorten binnen het gebied, ter onderbouwing van de gevolgde gebiedsbegrenzing.

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrichtlijn: habitattypen (bijlage I⁷)

Het gebied is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitats opgenomen in bijlage I van de Habitatrichtlijn. Ten behoeve van de nationale uitwerking van de Habitatrichtlijn is een deel van de habitattypen verdeeld in subtypen, vanwege de zeer ruime variatie in fysieke omstandigheden en soortensamenstelling. De namen van de

---

⁷ Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, Pb EG L 363, 20.12.2006, p. 368-405 (zie ook rectificatie PB EG L 80, 21.3.2007, p. 15); prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid.

habitattypen en daarvan afgeleide subtypen zullen verder met hun verkorte namen worden aangeduid. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en/ of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B, paragraaf 1, van deze Nota van toelichting.

H1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken
Verkorte naam Permanent overstroomde zandbanken

Betreft de subtypen:

H1110A Permanent overstroomde zandbanken (*getijdengebied*)

H1110B Permanent overstroomde zandbanken (*Noordzee-kustzone*)

H1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
Verkorte naam Slik- en zandplaten

Betreft de subtypen:

H1140A Slik- en zandplaten (*getijdengebied*)

H1140B Slik- en zandplaten (*Noordzee-kustzone*)

H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende planten
Verkorte naam Zilte pionierbegroeiingen

Betreft de subtypen:

H1310A Zilte pionierbegroeiingen (*zeekraal*)

H1310B Zilte pionierbegroeiingen (*zeevetmuur*)

H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
Verkorte naam Slijkgrasvelden

H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
Verkorte naam Schorren en zilte graslanden

Betreft het subtype:

H1330A Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*)

H2110 Embryonale wandelende duinen
Verkorte naam Embryonale duinen

4.2.2 Habitatrictlijn: soorten (bijlage II⁷)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrictlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een significante bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau.

Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B, paragraaf 1, van deze Nota van toelichting.

H1095 Zeeprik *Petromyzon marinus*

H1099 Rivierprik *Lampetra fluviatilis*

H1102 Elft *Alos alosa*

H1103 Fint *Alosa fallax*

H1364 Grijze zeehond *Halichoerus grypus*

H1365 Gewone zeehond *Phoca vitulina*

4.2.3 Vogelrichtlijn: soorten (bijlage I en artikel 4.2)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn: Roodkeelduiker (A001), Kuifduiker (A007), Lepelaar (A034), Kluut (A132), Rosse grutto (A157), Dwergmeeuw (A177), Grote stern (A191) en Visdief (A193).

Andere trekkende vogelsoorten waarvoor het gebied van betekenis is als voedselgebied, overwinteringsgebied en/of rustplaats (artikel 4.2): Fuut (A005), Aalscholver (A017), Grauwe gans (A043), Bergeend (A048), Smient (A050), Krakeend (A051), Wintertaling (A052), Pijlstaart (A054), Slobeend (A056), Toppereend (A062), Eidereend (A063), Zwarte zee-eend (A065), Brilduiker (A067), Middelste zaagbek (A069), Scholekster (A130), Bontbekplevier (A137), Zilverplevier (A141), Drieteenstrandloper (A144), Bonte strandloper (A149), Wulp (A160), Tureluur (A162) en Steenloper (A169). Wijzigingen ten opzichte van de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (2000) zijn verklaard in bijlage B, paragraaf 2, van deze Nota van toelichting.

4.3 Habitatrictlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet

4.3.1 Habitattypen (bijlage I)

Voor niet-prioritaire habitattypen zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Voor habitattypen welke verdeeld zijn in subtypen, geldt een aantal van “drie belangrijkste gebieden” per subtype. Voor prioritaire habitattypen⁸ geldt een aantal van “tien belangrijkste gebieden” en voor subtypen van prioritaire habitattypen een aantal van “vijf belangrijkste gebieden” per subtype. Verdeling in subtypen ten behoeve van de selectie is alleen toegepast indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben en de beschikbare gegevens verdeling in subtypen toelaten. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de aanwezige oppervlakte en zo nodig ook de representativiteit van het habitatype. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding⁹ (zie ook bijlage B, paragraaf 3).

Habitat-type	X ^a	Y ^b	Landelijke oppervlakte ^c	Oppervlakte in Voordelta ^d	Oppervlakte in Yde gebied ^e	Bron Voordelta
1110A	3	2	130.000	0,2 %	0,2 %	Topografische Kaart 2005
1110B	3	3	270.000	ca. 30 %	8 %	Topografische Kaart 2005
1140A	3	3	109.000	0,3 %	0,3%	Rijkswaterstaat 2007
1140B	3	2	5.000	28 %	28 %	Rijkswaterstaat 2007

- Aantal gebieden dat maximaal voor dit habitatype kan worden geselecteerd volgens het criterium: “behorend tot één van de X belangrijkste gebieden” voor het betreffende habitatype
- Aantal gebieden dat op grond van dit selectiecriteria voor het habitatype is geselecteerd ($Y < X$ indien er minder dan X gebieden zijn waarin het habitatype is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang)
- Geschatte landelijke oppervlakte van het (subtype van het) habitatype in hectaren
- Oppervlakte in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke oppervlakte
- Oppervlakte van het habitatype in het Yde belangrijkste gebied (niet ingevuld indien niet van belang voor de bepaling van de relatieve betekenis van het gebied, cq. representativiteit doorslaggevend)

4.3.2 Soorten (bijlage II)

Voor niet-prioritaire soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrictlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Voor prioritaire soorten geldt een aantal van “tien belangrijkste gebieden”. Voor enkele verspreid over het land voorkomende soorten, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd die voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de

⁸ in bijlagen I en II van de Habitatrictlijn en in dit besluit aangeduid met een sterretje

⁹ De selectiecriteria zijn verder uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument (2003)

omvang van de aanwezige populatie. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding.

HR nr.	Soort	X ^a	Y ^b	Landelijke populatie ^c	% in Voordelta ^d	% in Yde gebied ^e	Periode	Bron Voordelta
H1103	Fint	5	4	> 3000	>15%	>15%	1999-2005	zie bijlage B3
H1364	Grijze zeehond	5	3	1.800-2.000	5-6%	5-6%	2002-2006	
H1365	Gewone zeehond	5	5	4.200-5.500	1-2%	0,6-0,8%	2002-2006	

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor deze soort kan worden geselecteerd volgens het criterium: “behorend tot één van de X belangrijkste gebieden” voor de betreffende soort
- (b) Aantal gebieden dat op grond van het onder (b) genoemde selectiecriterium voor de soort is geselecteerd ($Y < X$ indien er minder dan X gebieden zijn waarin deze soort is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang)
- (c) Landelijke voortplantingspopulatie in exemplaren tenzij andere grootte is aangegeven
- (d) Populatiegrootte in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke populatie
- (e) Populatiegrootte in het in rangorde van aflopende betekenis in het Yde belangrijkste gebied

4.4 Voorkomen habitattypen en soorten in Voordelta

Habitatype permanent overstromde zandbanken (H1110) vormt het grootste deel van het zeegebied van de Voordelta. Dit betreft merendeels het subtype *Noordzee-kustzone* (H1110B). Alleen tussen de Maasvlakte en Voornes Duin grenzend aan de Slikken van Voorne is subtype *getijdengebied* (H1110A) aanwezig. Op ondiepe plekken komt het habitatype slik- en zandplaten (H1140) voor zoals op de Slikken van Voorne (monding Haringvliet), de Hinderplaat (monding Haringvliet), de Bollen van de Ooster en de Middelplaat (monding Grevelingen), de Bollen van het Nieuwe Zand en de Verklikkerplaat (Kop van Schouwen)¹⁰. Dit betreft merendeels het subtype *Noordzee-kustzone* (H1140B). Alleen de Slikken van Voorne worden gerekend tot het subtype *getijdengebied* (H1140A). De genoemde zandplaten zijn tevens van belang als rustplaats voor Gewone zeehond en Grijze zeehond¹⁰. Gewone zeehonden gebruiken droogvallende platen om te rusten en jongen te werpen en te zogen. Ze maken vooral gebruik van de Hinderplaat, de Bollen van de Ooster en de Verklikkerplaat. Rustende Grijze zeehonden worden vooral waargenomen op de Hinderplaat, de Bollen van de Ooster en de Verklikkerplaat en dan vooral op de delen die ook bij hoogwater droog blijven. Voor de anadrome vissoorten Zeeprik, Rivierprik, en Fint vormt de Voordelta een schakel tussen de (binnenlands gelegen) voortplantingsgebieden in het stroomgebied van de Rijn, de doortrekgebieden (zoals Natura 2000-gebied Haringvliet) en de (andere) mariene gebieden waar deze soorten opgroeien en overwinteren. De habitattypen zilte pionierbegroeiingen (H1310), slijkgraslanden (H1320) en schorren en zilte graslanden (H1330) bevinden zich aan de noordzijde van de Slikken van Voorne¹⁰. De drie typen sluiten op elkaar aan of lopen in elkaar over. Aan de zeezijde grenzen de habitattypen aan op slik- en zandplaten (H1140), aan de landzijde aan strand en struweel van het duingebied (Voornes Duin). Het subtype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (H1310A) komt veel voor op de lagere delen van de slikken. Het andere subtype, *zeevetmuur* (H1310B) komt slechts op kleine schaal voor op de overgang van schor naar duin. Slijkgrasvelden (H1320) komen voor in combinatie met pioniersbegroeiingen. Het buitendijkse subtype van schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (H1330A) bevindt zich op de hogere delen. Het habitatype embryonale duinen (H2110) wordt op kleine schaal aangetroffen aan de zuidzijde van de Slikken van

¹⁰ Voor de verspreiding van habitattypen en soorten wordt verwezen naar de kaarten 11, 12 en 14 van het Ontwerp-beheerplan Voordelta (2007)

Voorne, langs de duinen van Goeree, op het Banjaard strand en ter hoogte van de Manteling van Walcheren (Breezand).

5. INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip “instandhouding” wordt een geheel van maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied “tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging”.

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en soorten. Daarbij dient ook acht te worden geslagen op de “kernopgaven” die voorafgaand aan de uitwerking van de instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.

Voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen¹¹ zijn op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten kernopgaven geformuleerd. Hierbij is rekening gehouden met de landelijke betekenis van deze waarden (relatieve bijdrage) binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden. Per landschap omvatten de kernopgaven de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten (‘richting geven’) en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument 2006.¹²

In de Voordelta zal, wanneer tot aanleg van de Tweede Maasvlakte wordt overgegaan, binnen de grenzen van het bodembeschermingsgebied een specifieke opgave gelden

---

¹¹ Het Natura 2000-landschap van het gebied waarop dit besluit betrekking heeft, staat vermeld in paragraaf 3.2 van deze nota van toelichting

¹² In de tabellen 5.2 t/m 5.9 zijn per landschap de kernopgaven vermeld: allereerst de kernopgaven op landschapsschaal (5.2.1, 5.3.1 enz.) en vervolgens de toedeling aan de gebieden (5.2.2, 5.3.2 enz.)

om de negatieve effecten van de aanleg en aanwezigheid van de Tweede Maasvlakte te compenseren. Het doel hiervan is om de totale natuurwaarde in de Voordelta in stand te houden. De instandhoudingdoelstellingen voor de hele Voordelta worden hierdoor niet gewijzigd. In de volgende paragrafen zal naast de instandhoudingdoelstelling, voor zover van toepassing, per habitatype of soort worden aangegeven welke compensatieopgave binnen het bodembeschermingsgebied zal gelden.

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie. Dit behelst tevens het streven naar een gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor gebieden zijn aangewezen.
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, die bestaan uit structuur & functies en typische soorten van deze habitattypen, de kwaliteit van het leefgebied van deze soorten en de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van deze habitattypen en soorten.
4. de gebiedsspecifieke ecologische vereisten van de betreffende habitattypen en soorten, voor zover die betrekking hebben op de omgeving van het Natura 2000-gebied.

5.3 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I)

H1110 Permanent overstroomde zandbanken

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit

Toelichting Het habitatype permanent overstroomde zandbanken komt voornamelijk voor in de vorm van permanent overstroomde zandbanken, *Noordzee-kustzone* (subtype B), in een buitendelta. De Voordelta is een van de belangrijkste gebieden in ons land voor dit subtype. In het noordelijk deel van het gebied (onder andere nabij de Kwade Hoek) komen over een geringe oppervlakte ook permanent overstroomde banken, getijdengebied (subtype A) voor. Aangezien verbetering van de kwaliteit van subtype A afhankelijk is van maatregelen buiten het gebied is de doelstelling in de Voordelta op behoud kwaliteit gezet. De doelstelling voor permanent overstroomde zandbanken, *Noordzee-kustzone* (subtype B) is eveneens op behoud kwaliteit gezet. Nieuwe inzichten over de staat van instandhouding van subtype B geven aanleiding om de kwalificatie “matig ongunstig” die voor habitatype 1110 in het Natura 2000 doelendocument 2006 landelijk is gesteld op “matig ongunstig”, voor subtype B te nuanceren. Weliswaar is er op dit moment onvoldoende aanleiding om die kwalificatie reeds te veranderen, maar er is evenmin aanleiding om daaraan (ook) voor dit gebied een verbeterdoelstelling te koppelen. Mede in verband met het voorzorgsbeginsel zal in het beheerplan wel een pakket aan maatregelen worden neergelegd waarmee in ieder geval wordt bewerkstelligd dat deze behouddoelstelling in de gehele Voordelta wordt gewaarborgd. Gedurende de looptijd van het beheerplan zal in dat verband onderzoek en monitoring plaatsvinden.

Compensatieopgave vanuit de Tweede Maasvlakte:

Bij de aanleg van de Tweede Maasvlakte zal voor dit habitatype in het bodembeschermingsgebied een compensatieopgave gelden. De aanleg en aanwezigheid van de Tweede Maasvlakte heeft significante negatieve effecten op dit habitatype. Ter compensatie zal de kwaliteit van dit habitatype binnen het bodembeschermingsgebied dienen te worden verhoogd. De wijze waarop de compensatie zal plaatsvinden, is nadrukkelijk geen onderdeel van dit besluit. Dat wordt, op basis van de voor de aanleg en aanwezigheid van de Tweede Maasvlakte te nemen besluiten op grond van de Natuurbeschermingswet 1998, uitgewerkt in het beheerplan Voordelta.

H1140 Slik- en zandplaten

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype slik- en zandplaten komt voor in de vorm van hoogdynamische zandplaten (*Noordzee-kustzone*, subtype B) en in de vorm van laagdynamische platen (*getijdengebied*, subtype A). Het gebied is vooral van belang voor slik- en zandplaten, *Noordzee-kustzone* (subtype B), dat landelijk in een gunstige staat van instandhouding verkeert. Het subtype slik- en zandplaten, *getijdengebied* (subtype A), welke landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding verkeert, komt voor op de Westplaat. Vanwege het relatief kleine aandeel van de Voordelta voor dit habitatype is de doelstelling op behoud gezet.

H1310 Zilte pionierbegroeiingen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype zilte pionierbegroeiingen wordt aangetroffen op het schor bij Oostvoorne. Hier komen omvangrijke zeekraalbegroeiingen voor (zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A)) en aan de randen van het gebied op kleine schaal zeevetmuurbegroeiingen (zilte pionierbegroeiingen, *zeevetmuur* (subtype B)).

H1320 Slijkgrasvelden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype slijkgrasvelden is uitsluitend in een vorm met de exoot engels slijkgras aanwezig. Deze vorm is vanuit het oogpunt van biodiversiteit niet van belang, maar omdat het habitatype plaatselijk een aanzienlijke oppervlakte inneemt, heeft het hier een duidelijke functie als beschermingszone tegen het eroderen van schorren (habitatype H1330 schorren en zilte graslanden). Herstel van begroeiingen van klein slijkgras wordt als weinig haalbaar ingeschat.

H1330 Schorren en zilte graslanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit van schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A).

Toelichting Het habitatype schorren en zilte graslanden wordt *buitendijks* (subtype A) aangetroffen op het schor bij Oostvoorne. Het betreft een vrij jong schor met een goede afwisseling van verschillende begroeiingstypen. Het is waarschijnlijk dat het type zich spontaan verder zal uitbreiden.

H2110 Embryonale duinen
Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
Toelichting Het habitatype embryonale duinen komt voor op diverse plekken zoals locaties langs de Manteling van Walcheren (Breezand), langs de duinen van Goeree en aan de zuidzijde van de Sikken van Voorne. Het habitatype verkeert landelijk in een gunstige staat van instandhouding, behoud in dit gebied is voldoende.

5.4 Habitatrictlijn: Soorten (bijlage II)

H1095 Zeeprik
Doel Behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
Toelichting De Voordelta is als leefgebied van groot belang voor de Zeeprik. Verbeteren van de verbinding met het Natura 2000-gebied Haringvliet, zoals voorgesteld in de vorm van de 'Kier', is van betekenis voor uitbreiding van de populatie. Uitvoering van de 'Kier' wordt toegerekend aan het Haringvliet.

H1099 Rivierprik
Doel Behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
Toelichting De Voordelta is als leefgebied van gemiddeld belang voor de Rivierprik. Verbeteren van de verbinding met het Natura 2000-gebied Haringvliet, zoals voorgesteld in de vorm van de 'Kier', is van betekenis voor uitbreiding populatie. Uitvoering van de 'Kier' wordt toegerekend aan het Natura 2000-gebied Haringvliet.

H1102 Elft
Doel Behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
Toelichting De Voordelta is als leefgebied van groot belang voor de Elft. Verbeteren van de verbinding met het Natura 2000-gebied Haringvliet, zoals voorgesteld in de vorm van de 'Kier', is van betekenis voor uitbreiding populatie. Uitvoering van de 'Kier' wordt toegerekend aan het Haringvliet.

H1103 Fint
Doel Behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
Toelichting De Voordelta is als leefgebied van groot belang. Het gaat vooral om Finten van de voormalige grootste populatie. Die lag in het zoetwatergetijdengebied, waaronder de Biesbosch. Verbeteren van de verbinding met het Natura 2000-gebied Haringvliet, zoals voorgesteld in de vorm van de 'Kier', is van betekenis voor uitbreiding populatie. Uitvoering van de 'Kier' wordt toegerekend aan het Haringvliet.

H1364 Grijs zeehond
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting De Grijs zeehond is recentelijk waargenomen in het aantal van 200 stuks. Tevens is voortplanting van deze soort geconstateerd. De soort verkeert landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding.

H1365	Gewone zeehond
Doel	Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie ten behoeve van een regionale populatie van tenminste 200 exemplaren in het Deltagebied.
Toelichting	De Gewone zeehond is landelijk in een gunstige staat van instandhouding, maar Zuidwest-Nederland herbergt geen levensvatbare populatie. Het streven voor de Delta is een regionale populatie van tenminste 200 exemplaren, waarbij de Voordelta de grootste bijdrage levert. Hiertoe zal het areaal rustig gebied moeten toenemen en dient het gebied geschikt te worden voor voortplanting en het grootbrengen van jonge zeehonden.

5.5 Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

A001	Roodkeelduiker
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied.
Toelichting	Aantallen Roodkeelduikers zijn van grote nationale betekenis. Het gebied heeft onder meer een functie als foerageergebied. De verspreiding in Nederland is grotendeels beperkt tot de kustgebieden van de Noordzee, waarbij de Voordelta veelal verreweg de grootste aantallen herbergt. In de reguliere tellingen is deze soort slecht vertegenwoordigd, maar recent lijken de aantallen landelijk te zijn toegenomen. Hotspot is het Brouwershavense Gat, waar 's winters steeds hogere aantallen verblijven. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.
A005	Fuut
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 280 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting	Het gebied heeft voor de Fuut onder meer een functie als foerageergebied. De soort is het hele jaar present, met lage aantallen in maart-mei en een piek in oktober, net als in de Oosterschelde (in de rest van de delta winterpieken in januari). 's Zomers komen futen vooral voor in het water voor de Haringvlietsluizen, later in het seizoen ook voor de Brouwersdam. Populatieaantallen fluctueren enigszins, er is geen duidelijke trend. Behoud van de huidige situatie is voldoende, de oorzaak van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied.
A007	Kuifduiker
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 6 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting	Aantallen Kuifduikers zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft onder meer een functie als foerageergebied. Het betreft het belangrijkste gebied na Grevelingen en Oosterschelde. Recent is de populatie sterk toegenomen, net als in andere delen van de regio. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.
A017	Aalscholver
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 480 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Aalscholver onder meer een functie als foerageergebied en slaapplaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De soort is het hele jaar present, met lage aantallen in februari/maart en een piek in augustus, net als in de rest van de zoute delta (met uitzondering van het Veerse Meer). De populatie is toegenomen als in de rest van het land, met verhoogde aantallen in de tweede helft van de jaren 90 en recent weer wat lagere aantallen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A034 Lepelaar

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 10 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Lepelaar onder meer een functie als foerageergebied en slaapplaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Vooral in de nazomer zijn de slikken van de Westplaat van belang, waarbij uitwisseling bestaat met de Kwade Hoek, waar de aantallen vaak nog hoger zijn. Er is sprake van een populatietoename, net als in andere delen van de regio. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A043 Grauwe gans

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 70 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Grauwe gans onder meer een functie als foerageergebied en slaapplaats. De draagkrachtschatting heeft vooral betrekking op de foerageerfunctie. Populatieaantallen fluctueren, er is geen duidelijke toename zoals in de rest van het land. Het aantalsverloop vertoonde een minimum in de tweede helft van de jaren negentig, overeenkomstig de situatie bij grondeleenden. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A048 Bergeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 360 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Bergeend onder meer een functie als foerageergebied en slaapplaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De soort is vooral in de zomer aanwezig, met lage aantallen in november-januari en hoge in juni-september (met een ruidip in augustus), net als in de Westerschelde (in de rest van de Delta winterpieken in januari-maart). Bergeenden komen vooral voor op de Westplaat. Populatieaantallen fluctueren. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A050 Smient

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 380 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Smient onder meer een functie als foerageergebied en slaapplaats. De draagkrachtschatting heeft vooral

betrekking op de slaapplaatsfunctie. De soort is een wintergast en een doortrekker, vooral aanwezig in september-maart, maar anders dan in de rest van de Delta. De Voordelta herbergt echter een fractie van de totale aantallen, met een doortrekkpiek rond oktober. De populatie is toegenomen volgens het landelijk beeld, maar met fluctuaties in relatie tot de lage aantallen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A051 Krakeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 90 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Krakeend onder meer een functie als foerageergebied. De soort is het hele jaar present, maar is vooral aanwezig in november-maart, net als de rest van de zoute delta (met uitzondering van Oosterschelde, met zomerpiek). De Krakeend komt met name voor in de buitenhaven van Stellendam, foeragerend op algen en wieren tussen het basalt. De populatie is toegenomen, maar niet geheel volgens het landelijk beeld; er waren relatief lage aantallen in de eerste helft van de jaren negentig, vergelijkbaar met de patronen van andere grondeleenden (met name Slobeend (A056)). Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A052 Wintertaling

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 210 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Wintertaling onder meer een functie als foerageergebied. Het aantalsverloop vertoonde een sterke najaarspiek in september/oktober (en soms een tweede piek in december/januari door vorsttrek). De Wintertaling heeft in de Voordelta een vroeger en korter verblijf dan elders in de zoute delta. Rond midden jaren negentig was er sprake van lage aantallen, net als bij andere grondeleenden, daarna heeft herstel plaatsgevonden. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A054 Pijlstaart

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 250 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen Pijlstaarten zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft onder meer een functie als foerageergebied. De Voordelta is één van de belangrijkste gebieden in Nederland. De soort komt voor geconcentreerd in de intergetijdegebieden. Rond midden jaren negentig waren er relatief lage aantallen Pijlstaarten, net als bij andere grondeleenden. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A056 Slobeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 90 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Slobeend onder meer een functie als foerageergebied, onder andere op Slufter en Sluftermeer op de Maasvlakte (deels buiten de begrenzing). In de eerste helft van de jaren negentig waren er relatief lage aantallen, vergelijkbaar met de patronen van andere grondeleenden (met name Krakeend (A051)). Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijke gunstige staat van instandhouding.

A062 Topper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 80 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen Toppers waren in de periode 1993-97 van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft onder meer een functie als foerageergebied. De soort is een wintergast. Voorheen was de Voordelta het belangrijkste gebied in de Delta, maar tegenwoordig is het ondergeschikt aan het Haringvliet. Het aantalsverloop vertoont een piek rond 1995 en daarna een forse afname, herinnerend aan de tijdelijke aanwezigheid in de Noordzeekustzone rond 1995 en het uitwijken van andere schelpdiereters vanuit de Waddenzee in die periode (Haringvliet vertoont echter niet dit patroon). De recente aantallen zijn echter lager dan die in de tweede helft van de jaren tachtig.

A063 Eider

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.500 vogels (midwinter aantal).

Toelichting Aantallen Eiders zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft onder meer een functie als foerageergebied. Aantallen liggen weliswaar in de schaduw van die van het Waddengebied, maar de Voordelta is belangrijk binnen het Deltagebied met drie kwart van de Eiders (de rest grotendeels in de Oosterschelde). De trend in aantallen heeft een negatieve tendens maar is niet significant door fluctuatie in relatie tot lage aantallen. Door onvolledigheid van de oudere tellingen (hoge percentages bijschatting in de trendgegevens) is een relatie met de situatie in de Waddenzee niet uit te sluiten. Jaar op jaar fluctuaties worden veroorzaakt door al of niet aanwezig zijn van grote winterconcentraties van enkele duizenden vogels. Deze fluctuaties vertonen overeenkomst met die van de Zwarte zee-eend (A065) en zijn wellicht verbonden aan jaarlijkse verschillen in beschikbaarheid van schelpdieren ter plaatse. De recente afname zou, net als die in de Noordzeekustzone, een teken kunnen zijn van herstel van de voedselsituatie in de Waddenzee. Behoud van de huidige situatie is voldoende, de oorzaak van de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied.

A065 Zwarte zee-eend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 9.700 vogels (midwinter aantal).

Toelichting Aantallen Zwarte zee-eenden zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft onder meer een functie als foerageergebied. Het betreft het belangrijkste gebied na de Noordzeekustzone. De soort is een wintergast. De hoogst bekende aantallen stammen uit de jaren tachtig, sindsdien sterk

fluctuerende, maar aanzienlijk lagere aantallen. Behoud van de huidige situatie is voldoende ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding van de populatie.

Compensatieopgave vanuit de Tweede Maasvlakte:

Bij de aanleg van de Tweede Maasvlakte zal voor deze soort in het bodembeschermingsgebied een compensatieopgave gelden. De aanleg en aanwezigheid van de Tweede Maasvlakte heeft op basis van worst case aannamen een significant negatief effect op de Zwarte zee-eend. Ter compensatie zal de kwaliteit van het leefgebied van deze soort in het bodembeschermingsgebied dienen te worden verhoogd. De wijze waarop de compensatie zal plaatsvinden, is nadrukkelijk geen onderdeel van dit besluit. Dat wordt, op basis van de voor de aanleg en aanwezigheid van de Tweede Maasvlakte te nemen besluiten op grond van de Natuurbeschermingswet 1998, uitgewerkt in het beheerplan Voordelta.

A067 Brilduiker

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 330 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen Brilduikers zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft onder meer een functie als foerageergebied, vooral bij de Westplaat en bij de Brouwersdam. De Voordelta is één van de belangrijkste gebieden in Nederland. Populatieaantallen zijn significant toegenomen, ondanks fluctuaties. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A069 Middelste zaagbek

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 120 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen Middelste zaagbekken zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft onder meer een functie als foerageergebied. Het belang van het gebied is sterk ondergeschikt aan dat van de Grevelingen, maar het is niettemin één van de belangrijkste gebieden in Nederland. Het fluctuatiepatroon binnen de significante toename is overeenkomstig met dat van de Grevelingen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A130 Scholekster

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.500 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Scholekster onder meer een functie als foerageergebied en slaapplek. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Voordelta is het belangrijkste gebied na de Waddenzee en de Oosters- en Westerschelde. Terwijl de aantallen in de Oosterschelde afnamen en die in de Kwade Hoek fluctuaties vertoonden die overeenkomen met die in de Westerschelde, zijn de aantallen in de Voordelta (Westplaat) min of meer constant gebleven. Behoud van de huidige situatie is voldoende, de oorzaak van de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied.

- A132 Kluut**
 Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 150 vogels (seizoensgemiddelde).
 Toelichting Het gebied heeft voor de Kluut onder meer een functie als foerageergebied en slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De populatie is afgenomen met een minimum in de tweede helft van de jaren negentig, dat ongeveer complementair is met een maximum in de Kwade Hoek. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.
- A137 Bontbekplevier**
 Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 70 vogels (seizoensgemiddelde).
 Toelichting Aantallen Bontbekplevieren zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft onder meer een functie als foerageergebied en slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Voordelta is één van de belangrijkste gebieden in Nederland. De aantallen zijn eind jaren tachtig sterk afgenomen, sinds begin jaren negentig constant. De afname gaat gepaard met een toename op de Kwade Hoek, net als bij andere steltlopers van de intergetijdegebieden (Bonte strandloper (A149), Rosse grutto (A157), Tureluur (A162), Zilverplevier (A141), Kluut (A132)), en houdt wellicht verband met verschuivingen in het aanbod aan intergetijdegebied in de regio, als gevolg van erosie en sedimentatiepatronen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.
- A141 Zilverplevier**
 Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 210 vogels (seizoensgemiddelde).
 Toelichting Het gebied heeft voor de Zilverplevier onder meer een functie als foerageergebied en slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Voordelta is het belangrijkste gebied na de Waddenzee en de Ooster- en Westerschelde. De aantallen zijn sinds eind jaren tachtig afgenomen. De afname gaat gepaard met een toename op de Kwade Hoek, net als bij andere steltlopers van de intergetijdegebieden (Bonte strandloper (A149), Rosse grutto (A157), Tureluur (A162), Bontbekplevier (A137), Kluut (A132)) en houdt wellicht verband met verschuivingen in het aanbod aan intergetijdegebied in de regio, als gevolg van erosie en sedimentatiepatronen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.
- A144 Drieteenstrandloper**
 Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 350 vogels (seizoensgemiddelde).
 Toelichting Aantallen Drieteenstrandlopers zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft onder meer een functie als foerageergebied en slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op

tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). Het betreft het belangrijkste gebied na de Waddenzee, de Noordzeekustzone en de Westerschelde. De populatie is toegenomen volgens een patroon dat voldoet aan het landelijke beeld. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A149 Bonte strandloper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 620 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Bonte strandloper onder meer een functie als foerageergebied en slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De aantallen zijn sinds eind jaren tachtig afgenomen. De afname gaat gepaard met een toename op de Kwade Hoek, net als bij andere steltlopers van de intergetijdegebieden (Zilverplevier (A141), Rosse grutto (A157), Tureluur (A162), Bontbekplevier (137), Kluut (A132)), en houdt wellicht verband met verschuivingen in het aanbod aan intergetijdegebied in de regio, als gevolg van erosie en sedimentatiepatronen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A157 Rosse grutto

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 190 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Rosse grutto onder meer een functie als foerageergebied en slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Voordelta is het belangrijkste gebied na de Waddenzee en de Ooster- en Westerschelde. De aantallen vertonen sinds eind jaren tachtig een afnemende tendens, hoewel de trend door fluctuaties niet significant is. De afname gaat gepaard met een toename op de Kwade Hoek, net als bij andere steltlopers van de intergetijdegebieden (Zilverplevier (A141), Bonte strandloper (A149), Tureluur (A162), Bontbekplevier (137), Kluut (132)), en houdt wellicht verband met verschuivingen in het aanbod aan intergetijdegebied in de regio, als gevolg van erosie en sedimentatiepatronen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A160 Wulp

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 980 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Wulp onder meer een functie als foerageergebied en als slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Voordelta is het belangrijkste gebied na de Waddenzee en de Ooster- en Westerschelde. De aantallen leken begin jaren negentig wat af te nemen, maar namen recent toe net als in de Kwade Hoek en de Oosterschelde, in tegenstelling tot die van andere steltlopersoorten. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A162 Tureluur
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 460 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting Aantallen Tureluurs zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft onder meer een functie als foerageergebied en als slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Voordelta is het belangrijkste gebied na de Waddenzee en de Ooster- en Westerschelde. De aantallen zijn sinds eind jaren tachtig afgenomen. De afname gaat gepaard met een toename op de Kwade Hoek, net als bij andere steltlopers van de intergetijdegebieden (Zilverplevier (A141), Bonte strandloper (A149), Rosse grutto (A1157), Bontbekplevier (A137), Kluut (A132)), en houdt wellicht verband met verschuivingen in het aanbod aan intergetijdegebied in de regio, als gevolg van erosie en sedimentatiepatronen. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A169 Steenloper
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 70 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting Aantallen Steenlopers zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft onder meer een functie als foerageergebied en als slaappleaats. De Voordelta is één van de belangrijkste gebieden in Nederland, hoewel veruit ondergeschikt aan met name de Waddenzee. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). Populatieaantallen vertonen fluctuaties die lijken op die van de Westerschelde, maar zonder negatieve tendens. Behoud van de huidige situatie is voldoende, want er zijn geen aanwijzingen dat de oorzaak van de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding in dit gebied is gelegen.

A177 Dwergmeeuw
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied.
Toelichting Aantallen Dwergmeeuwen zijn van (grote) nationale betekenis. Het gebied heeft onder meer een functie als foerageergebied met name gedurende enkele weken tijdens de doortrekperiode. De landelijke staat van instandhouding is matig ongunstig als gevolg van een negatieve trend bij overwinterende vogels in het IJsselmeer, terwijl trends in het algemeen gekoppeld zijn aan de situatie in de broedgebieden. Behoud van de huidige situatie is voldoende, de oorzaak van de landelijk ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied.

A191 Grote stern
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied en behoud populatie.
Toelichting De Grote stern is weer opgenomen vanwege de compensatieopgave voor de Tweede Maasvlakte. Dit gebied heeft voor de Grote stern een belangrijke functie als foerageergebied van de broedkolonies in de aangrenzende Natura 2000-gebieden c.q. Deltawateren.

Compensatieopgave vanuit de Tweede Maasvlakte:

Bij de aanleg van de Tweede Maasvlakte zal voor deze soort in het bodembeschermingsgebied een compensatieopgave gelden. De aanleg en aanwezigheid van de Tweede Maasvlakte heeft op basis van worst case aannamen een significant negatief effect op de Grote stern. Ter compensatie zal de kwaliteit van het leefgebied van deze soort in het bodembeschermingsgebied dienen te worden verhoogd. De wijze waarop de compensatie zal plaatsvinden, is nadrukkelijk geen onderdeel van dit besluit. Dat wordt, op basis van de voor de aanleg en aanwezigheid van de Tweede Maasvlakte te nemen besluiten op grond van de Natuurbeschermingswet 1998, uitgewerkt in het beheerplan Voordelta.

A193

Visdief

Doel

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied en behoud populatie.

Toelichting

De Visdief is weer opgenomen vanwege de compensatieopgave voor de Tweede Maasvlakte. Dit gebied heeft voor de Visdief een belangrijke functie als foerageergebied van de broedkolonies in de aangrenzende Natura 2000-gebieden c.q. Deltawateren.

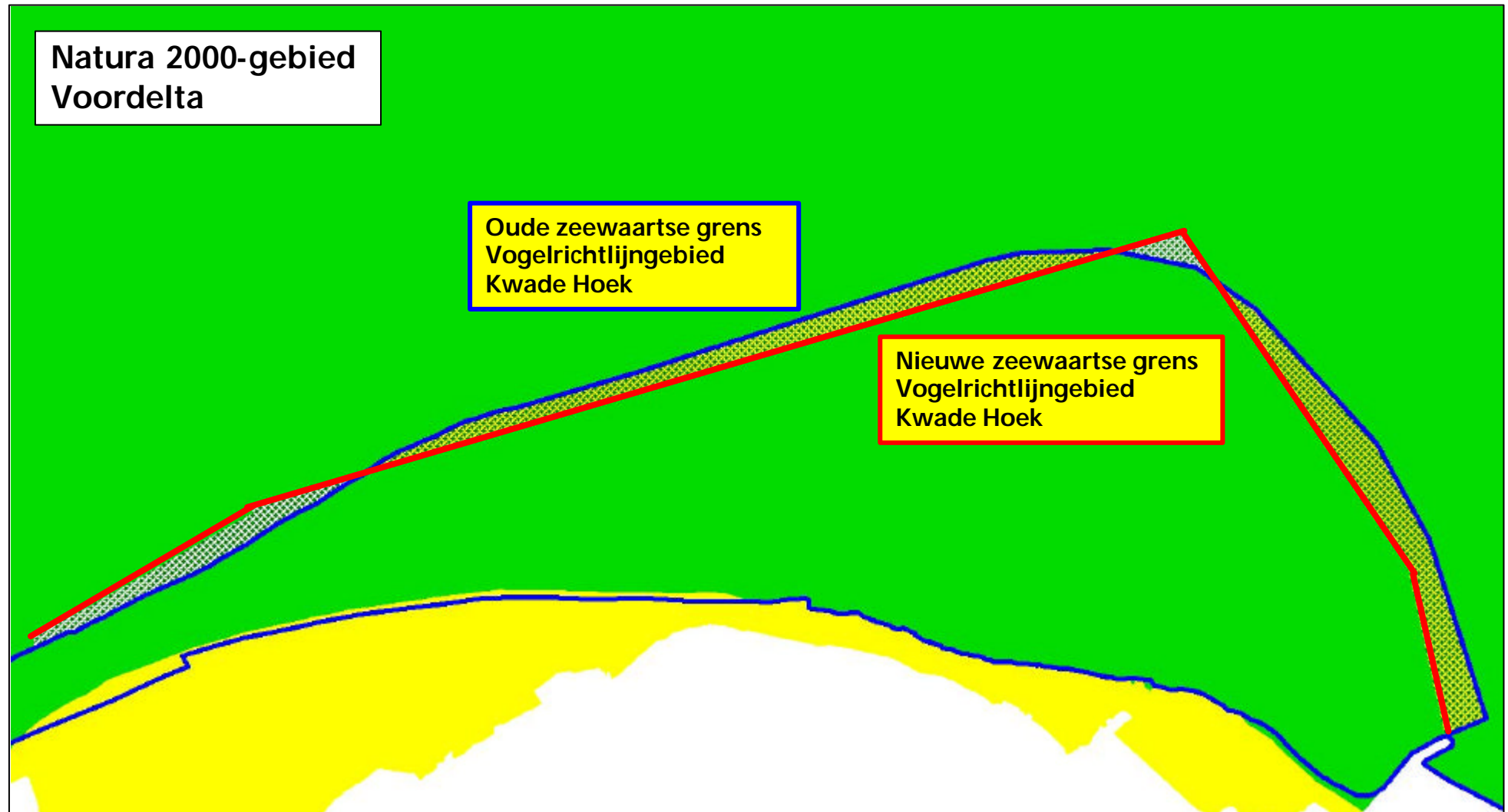
Compensatieopgave vanuit de Tweede Maasvlakte:

Bij de aanleg van de Tweede Maasvlakte zal voor deze soort in het bodembeschermingsgebied een compensatieopgave gelden. De aanleg en aanwezigheid van de Tweede Maasvlakte heeft op basis van worst case aannamen een significant negatief effect op de Visdief. Ter compensatie zal de kwaliteit van het leefgebied van deze soort in het bodembeschermingsgebied dienen te worden verhoogd. De wijze waarop de compensatie zal plaatsvinden, is nadrukkelijk geen onderdeel van dit besluit. Dat wordt, op basis van de voor de aanleg en aanwezigheid van de Tweede Maasvlakte te nemen besluiten op grond van de Natuurbeschermingswet 1998, uitgewerkt in het beheerplan Voordelta.

Grenswijzigingen Vogelrichtlijn

Bijlage A

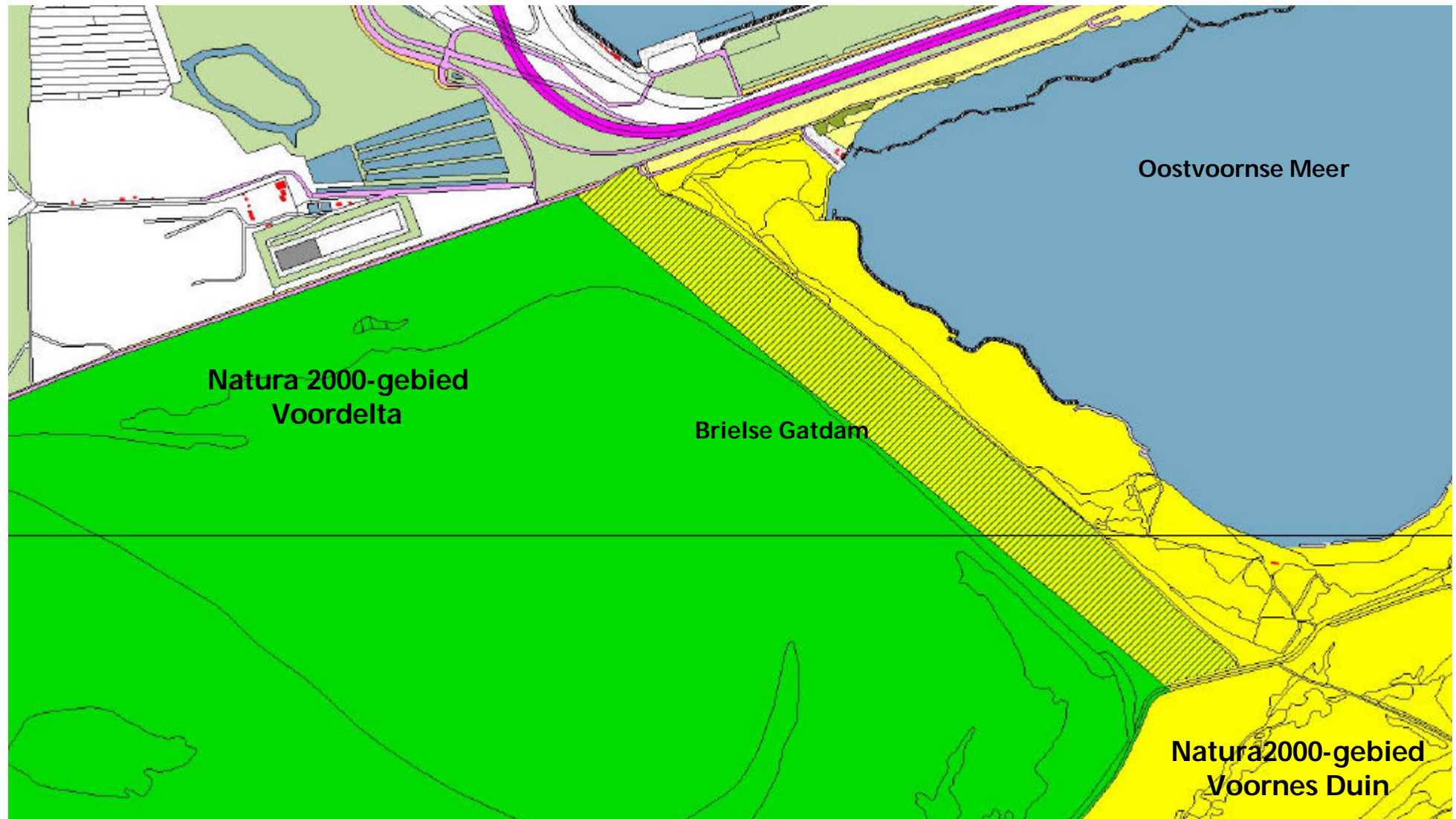
Verlegging grens tussen Voordelta en Vogelrichtlijngebied Kwade Hoek (Natura 2000-gebied Duinen Goeree en Kwade Hoek).
Ter hoogte van Kwade Hoek wordt de grens tussen beide op zee gevormd door de (kadastrale) erfpachtgrens

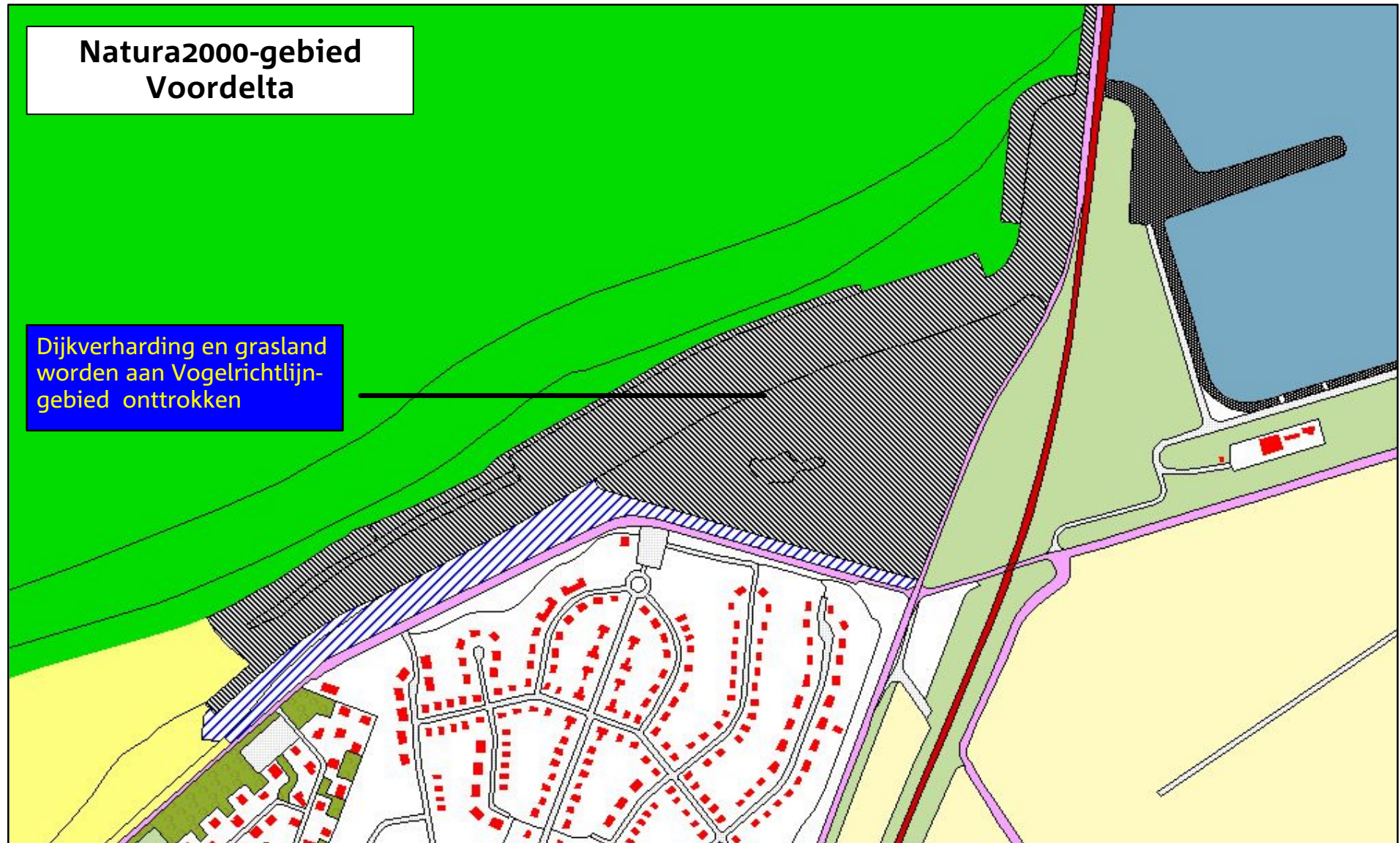
Grenswijzigingen Vogelrichtlijn

Bijlage A

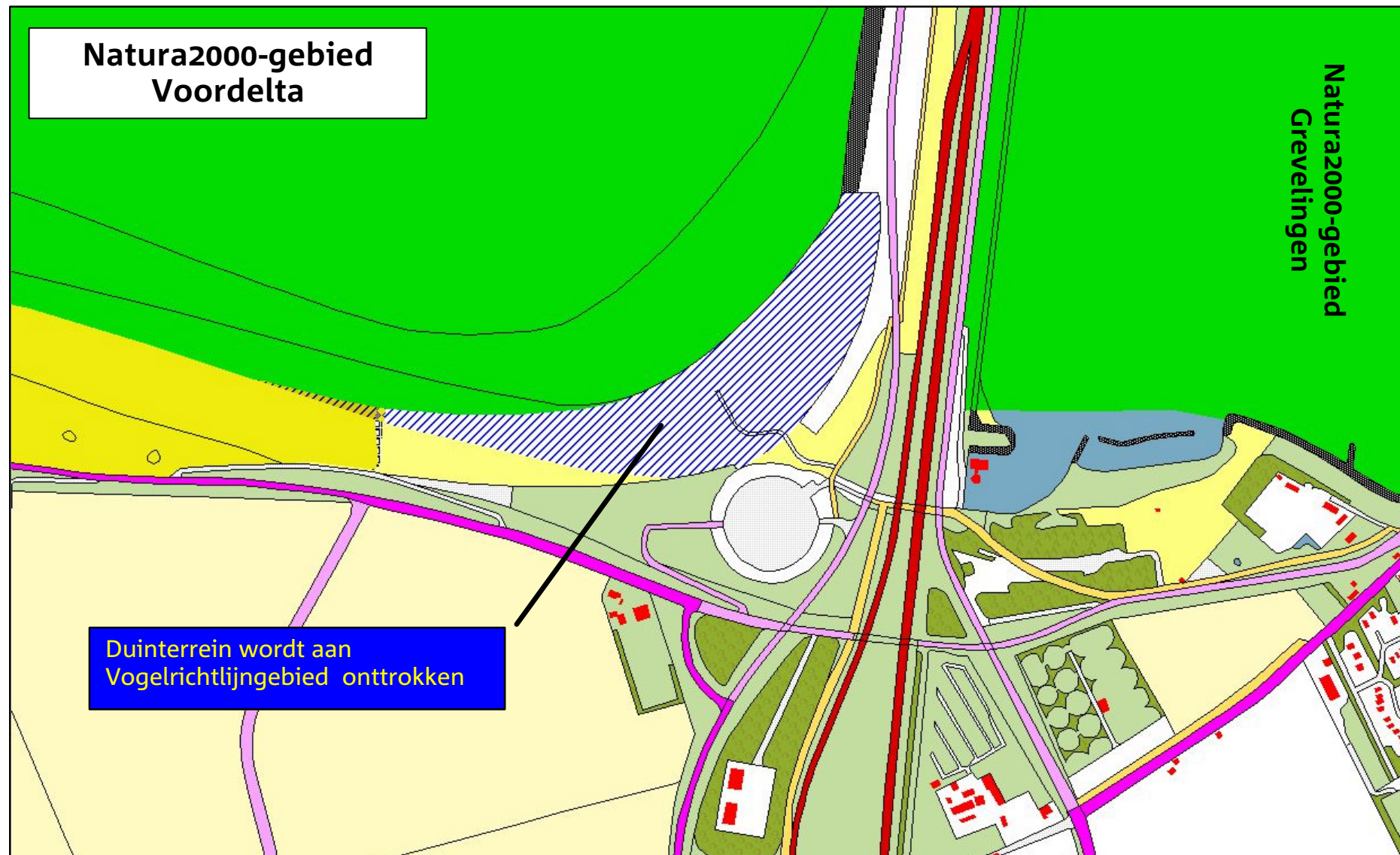
Voordelta: Overheveling van Brielse Gatdam van Habitatrichtlijngebied Voordelta naar Habitatrichtlijngebied Voornes Duin.
Status als Vogelrichtlijngebied komt te vervallen (zie paragraaf 3.3)

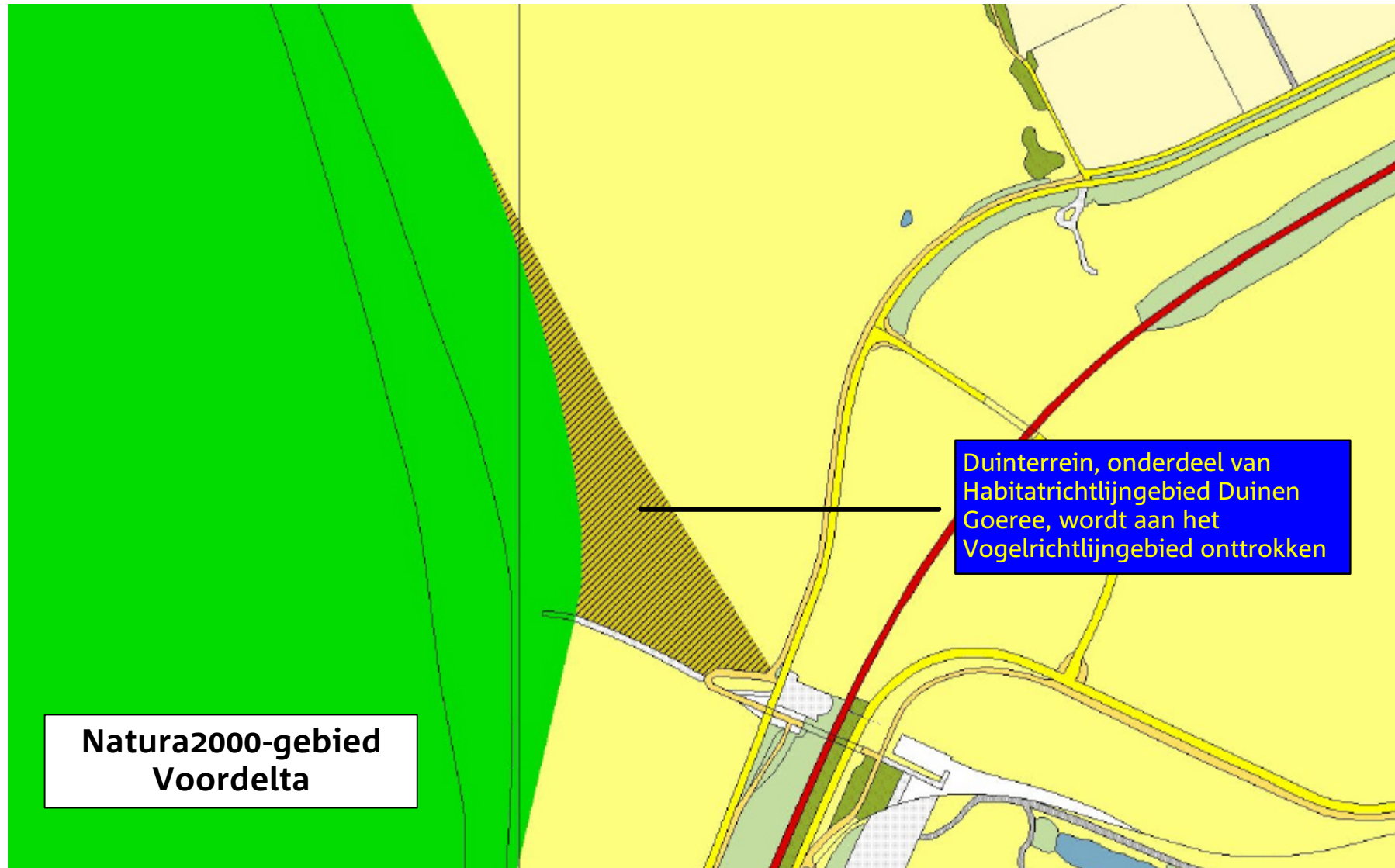
113. Voordelta: Verwijdering steenglooing en terrein ten zuiden van Oosterscheldekering (Noord-Beveland)

113. Voordelta: verwijdering van stuk duingebied grenzend aan de Brouwersdam bij Scharendijke

113. Voordelta: verwijdering van stuk duingebied ten noorden van de Brouwersdam

Nadere onderbouwing van wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de kwalificatie als Habitatrichtlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen

1. Wijzigingen in habitattypen en soorten waarvoor Habitatrichtlijngebied is aangewezen (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)
2. Wijzigingen in vogelsoorten waarvoor Vogelrichtlijngebied is aangewezen (paragraaf 4.2.3)
3. Kwalificerende Habitatrichtlijngebieden voor de habitattypen en de soorten waarvoor Voordelta aan de selectiecriteria voldoet (paragraaf 4.3.1 en 4.3.2)
4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen aan Natura 2000-gebieden (hoofdstuk 5)

1. Wijzigingen in habitattypen en soorten waarvoor Habitatrichtlijngebied is aangewezen ten opzichte van de aanmelding (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied en het ontwerpbesluit is het gebied ook aangewezen voor habitatype embryonale duinen (H2110). Het habitatype is onder meer aanwezig (minstens 20 ha) langs de Manteling van Walcheren (Breezand), langs de Duinen van Goeree en aan de zuidzijde van de Slikken van Voorne.
- In afwijking van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) is de Zalm (H1106) niet meer opgenomen omdat bijlage II van de Habitatrichtlijn zich wat betreft deze soort beperkt tot “enkel [populaties] in zoetwater”.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) is het gebied nu ook aangewezen voor de Grijsze zeehond (H1364) gelet op de recente aantalstoename van de soort in de Voordelta en het feit dat de soort er zich nu ook voortplant.

2. Wijzigingen in de vogelsoorten waarvoor het Vogelrichtlijngebied is aangewezen

De vogelsoorten waarvoor het gebied in 2000 is aangewezen, zijn ontleend aan SOVON (2000)¹³. De criteria die daarin zijn opgenomen zijn ontleend aan de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn 2000¹⁴. Voor eventuele aanpassing van de betreffende vogelsoorten is gebruik gemaakt van SOVON & CBS (2006)¹⁵ waarin de ontwikkeling van vogelaantallen in de laatste decennia is beschreven. Dit rapport heeft ten grondslag gelegen aan de formulering van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Vogelrichtlijnsoorten. In bijlage 1 van dit rapport zijn de verschillen aangegeven tussen de soortenlijsten per gebied die in beide rapporten zijn opgenomen.

- In overeenstemming met de oorspronkelijke aanwijzing van maart 2000, maar in tegenstelling tot het ontwerpbesluit, zijn de Grote stern (A191) en Visdief (A193) als niet-broedvogel in het besluit opgenomen. De Grote stern en Visdief zijn weer opgenomen vanwege de compensatieopgave voor de Tweede Maasvlakte.
- In vergelijking met de oorspronkelijke aanwijzing van maart 2000 zijn twee vogelsoorten van bijlage I niet meer opgenomen: Nonnetje (A068) en Slechtvalk (A103).
- Het Nonnetje is verwijderd omdat de kustwateren niet tot het normale leefgebied (overwinteringsgebied) van deze soort behoren. Het is een soort van uitgestrekte binnenwateren zoals het IJsselmeer. De opname voor de Voordelta is indertijd gebaseerd op een incidentele waarneming van een grote groep.
- De Slechtvalk was in de periode 1993-97 (de aanwijzingen van 2000 zijn gebaseerd op vogelgegevens uit deze periode) veel schaarser dan nu. De ondergrens voor opname van

¹³ Belangrijke vogelgebieden in Nederland 1993-97. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

¹⁴ Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000), bijlage 1, Selectiecriteria en methode van begrenzing

¹⁵ Trends van vogelaantallen in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. Centraal Bureau voor de Statistiek & SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

gemiddeld 2 vogels is daarom opgetrokken tot 5. Dit aantal wordt in de Voordelta niet gehaald. Bovendien werd in de periode 1993-97 ook niet voldaan aan de toenmalige ondergrens van 2 (gemiddelde bedroeg 1,2).

- In vergelijking met de oorspronkelijke aanwijzing van maart 2000 is één vogelsoort, die wordt beschouwd als trekkende vogelsoort zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn, verwijderd van de lijst van vogelsoorten waarvoor het gebied is aangewezen. Dit betreft de Kleine mantelmeeuw (A183) die niet meer is opgenomen omdat voor deze soort uitsluitend broedgebieden zijn aangewezen¹⁴.

3. Kwalificerende Habitatrictlijngebieden voor de habitattypen en de soorten waarvoor de Voordelta aan de selectiecriteria voldoet (paragraaf 4.3)

- Het gebied behoort tot één van de belangrijkste gebieden voor de habitattypen:

Habitatype H1110A - Permanent overstroomde zandbanken (<i>getijdengebied</i>)			
Landelijke oppervlakte ca.130.000 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	% landelijke oppervlakte	Bronvermelding
001	Waddenzee	99 %	Topografische Kaart 2005
113	Voordelta	0,2 %	Topografische Kaart 2005 ^a

(^a) oppervlakte deelgebied tussen Maasvlakte en Voornes Duin minus H1140A

Het belangrijkste gebied voor dit subtype is de Waddenzee met meer dan 95% van de totale landelijke oppervlakte. Verder komt deze vorm van het getijdengebied in relatief kleine oppervlakte alleen nog voor in de Haringvlietmonding in de Voordelta.

Habitatype H1110B - Permanent overstroomde zandbanken (<i>Noordzee-kustzone</i>)			
Landelijke oppervlakte ca.270.000 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	% landelijke oppervlakte	Bronvermelding
113	Voordelta	ca. 30 %	Topografische Kaart 2005 ^a
007	Noordzeekustzone	9 %	Topografische Kaart 2005
122	Westerschelde & Saeftinghe	8 %	Topografische Kaart 2005

(^a) oppervlakte gebied minus H1110A en H1140

De Voordelta is het belangrijkste gebied voor dit subtype in Nederland. Op de tweede plaats komt Noordzeekustzone en op de derde plaats het niet-estuariene deel van Westerschelde & Saeftinghe ten westen van de lijn Vlissingen-Breskens. Het aandeel van de Noordzeekustzone zal worden vergroot door de voorgenomen uitbreiding in het kader van de aanwijzing van mariene gebieden (incl. Nederlands Continentaal Plat)¹⁶.

Habitatype H1140A - Slik- en zandplaten (<i>getijdengebied</i>)			
Landelijke oppervlakte ca.109.000 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	% landelijke oppervlakte	Bronvermelding
001	Waddenzee	99 %	Topografische Kaart 2005
113	Voordelta	0,4 %	Rijkswaterstaat 2007 ^a
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	0,3 %	Topografische Kaart 2005

(^a) ontwerp beheerplan Voordelta (2007), kaart 11

Verreweg het belangrijkste gebied voor dit subtype is de Waddenzee met 99% van de landelijke oppervlakte. Op de tweede plaats staat de Voordelta waar de Slikken van Voorne tot dit subtype worden gerekend. Op de derde plaats komt Duinen Goeree & Kwade Hoek waar het voorkomen van het habitatype over een relatief kleine oppervlakte aan de oostkant over het hoofd was gezien. Verder wordt het subtype nog aangetroffen in de Duinen en Lage land van Texel (vierde plaats, niet selecterend).

¹⁶ Integraal Beheerplan Noordzee 2015 (Tweede Kamer 2004–2005, 30 195, nr. 1, bijlage)

Habitattype H1140B - Slik- en zandplaten (Noordzee-kustzone)			
Landelijke oppervlakte ca. 5.000 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	% landelijke oppervlakte	Bronvermelding
007	Noordzeekustzone	51 %	Topografische Kaart 2005
113	Voordelta	28 %	Rijkswaterstaat 2007 ^a

(^a) ontwerp beheerplan, kaart 11, H1140 (2308 ha) minus H1140A (Slikken van Voorne) en stranden
Dit subtype betreft hoogdynamische platen die door de dagelijkse werking van Noordzeegolven altijd zandig zijn. Ook de vaak smalle strook dagelijkse droogvallende stroken langs de Noordzeestranden valt onder dit subtype. Het belangrijkste gebied is de Noordzeekustzone maar hier bestaat het voorkomen merendeels uit smalle droogvallende stroken langs de stranden. Op de tweede plaats komt de Voordelta met ruim een kwart van de landelijke oppervlakte. Het resterende deel komt verspreid voor langs stranden buiten Natura 2000.

■ Het gebied behoort tot één van de belangrijkste gebieden voor de volgende soorten:

H1103 Fint <i>Alosa fallax</i> (landelijke populatie: > 3.000)			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	% landelijke populatie	Bronvermelding
001	Waddenzee	> 15 %	Profielendocument
109	Haringvliet	> 15 %	Profielendocument
112	Biesbosch	> 15 %	Profielendocument
113	Voordelta	> 15 %	Profielendocument

Naast de Voordelta zijn de 3 belangrijkste gebieden: Waddenzee (doortrek- en opgroeigebied; paaigebied in de Ems, Duitsland), Biesbosch (paaiplaats) en Haringvliet (doortrek- en opgroeigebied). Er wordt aangenomen dat het numerieke belang van elk van deze gebieden afgezet tegen de landelijke populatie meer dan 15% bedraagt. Het belang van andere gebieden waar de soort geregeld wordt aangetroffen, wordt ingeschat op minder dan 15%.

H1364 Grijs zeehond <i>Halichoerus grypus</i> (landelijke populatie: 1.800-2.000)			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	% landelijke populatie	Bronvermelding
001	Waddenzee	64-71%	IMARES (2002-2006)
007	Noordzeekustzone	2-15%	Profielendocument
113	Voordelta	5-6%	Waterdienst RWS (2002-2006)

De twee belangrijkste gebieden voor deze soort zijn Waddenzee en Noordzeekustzone waar ruim twee derde van de landelijke populatie verblijft. Op de derde plaats staat de Voordelta waar het aantal recentelijk is toegenomen tot ruim 200 (van maximaal 9 in 2002).

H1365 Gewone zeehond <i>Phoca vitulina</i> (landelijke populatie: 4.200-5.500)			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	% landelijke populatie	Bronvermelding
001	Waddenzee	> 60%	IMARES (2002-2006)
007	Noordzeekustzone	> 15 %	Profielendocument
113	Voordelta	1-2 %	Waterdienst RWS (2002-2006)
122	Westerschelde & Saeftinghe	0,9-1,1 %	Waterdienst RWS (2002-2006)
118	Oosterschelde	0,6-0,8 %	Waterdienst RWS (2002-2006)

De twee belangrijkste gebieden voor de Gewone zeehond zijn Waddenzee en Noordzeekustzone. In de Waddenzee gaat het om gemiddeld 3500 exemplaren (> 60% landelijke populatie) waarvan een deel 's winters in de aangrenzende Noordzeekustzone verblijft. In het Deltagebied gaat het recent om 110-170 exemplaren waarvan het merendeel in de Voordelta. Op de vierde en vijfde plaats staan Westerschelde en Oosterschelde.

4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen aan Natura 2000-gebieden

Dit onderdeel geeft inzicht in de landelijke doelen en de uitwerking daarvan voor de gebieden. Tevens worden de volgende punten nader gemotiveerd: instandhoudingsdoelstellingen in

gebieden die afwijken van de landelijke doelstelling, aanpassingen van de instandhoudingsdoelstellingen in een gebied ten opzichte van het ontwerpbesluit, toevoegen van instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypen en soorten (zie bijlage B, paragraaf 1) en vogelsoorten (zie bijlage B, paragraaf 2), ten opzichte van het ontwerpbesluit.

De hier vermelde gebiedsdoelen van de Natura 2000-gebieden die buiten dit aanwijzingsbesluit vallen en waarvan de definitieve besluiten op het moment van vaststelling van onderhavig besluit nog niet zijn vastgesteld, moeten worden beschouwd als ‘indicatieve’ opgaven en zijn nog aan verandering onderhevig. Ze dienen uitsluitend als toelichting op de samenhang met de aanwijzingsbesluiten met betrekking tot deze andere Natura 2000-gebieden en zijn geen onderdeel van het voorliggende aanwijzingsbesluit.

4.1 Habitatrictlijn: habitattypen

Habitatype H1110A - Permanent overstroomde zandbanken (<i>getijdengebied</i>)				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering ^a	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	conform ontwerp

(^a) zie Natura 2000 doelendocument (2006), pagina 173-174

De staat van instandhouding voor het habitatype permanent overstroomde zandbanken, *getijdengebied* (subtype A) is op het aspect kwaliteit beoordeeld als ‘matig ongunstig’. Voor de Voordelta is de doelstelling voor de kwaliteit op behoud gezet. Dit heeft te maken met het feit dat het overgrote deel van dit habitatsubtype aanwezig is in de Waddenzee, alwaar een verbeterdoelstelling geldt. Daarbij is herstel van de kwaliteit van dit habitatsubtype in de Voordelta afhankelijk van het herstel van het zoet-zout gradiënt met het Haringvliet zoals voorgesteld in de vorm van de ‘Kier’. Deze opgave ligt in het Haringvliet en niet in de Voordelta.

Habitatype H1110B - Permanent overstroomde zandbanken (<i>Noordzee-kustzone</i>)				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saefthinghe	behoud	behoud	conform ontwerp

De doelstelling van dit subtype is voor de Voordelta ‘behoud oppervlakte en kwaliteit’. Voortschrijdende inzichten geven aanleiding tot nuancering van de kwalificatie “matig ongunstige staat van instandhouding” in het Natura 2000 doelendocument (2006). Door de doelstelling “behoud” en het hieraan gekoppelde maatregelenpakket in het beheerplan wordt achteruitgang van dit habitatype voorkomen. Gedurende de looptijd van het beheerplan zal nader onderzoek en monitoring plaatsvinden.

Habitatype H1140A - Slik- en zandplaten (<i>getijdengebied</i>)				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	doel toegevoegd
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	doel toegevoegd
113	Voordelta	behoud	behoud	conform ontwerp

De staat van instandhouding voor het habitatype slik- en zandplaten, *getijdengebied* (subtype A) is op het aspect kwaliteit beoordeeld als ‘matig ongunstig’. De doelstelling voor de gebieden Duinen en Lage Land Texel en Duinen Goeree & Kwade Hoek is op ‘behoud kwaliteit’ gezet omdat hier geen aanwijzingen zijn voor negatieve kwaliteitsbeïnvloeding door menselijke activiteiten. De doelstelling voor de kwaliteit is voor de Voordelta op behoud gezet, vanwege het relatief lage aandeel (circa 0,4% van de landelijke oppervlakte) van dit subtype in dit gebied.

Habitattype H1140B - Slik- en zandplaten (Noordzee-kustzone)				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	conform ontwerp

De staat van instandhouding voor het habitattype slik- en zandplaten, *Noordzee-kustzone* (subtype B) is beoordeeld als 'gunstig'. Beide gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

Habitattype H1310A - Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog			doel vervallen
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	conform ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	concept-ontwerp
118	Oosterschelde	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
121	Yerseke en Kapelse Moer	behoud	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	concept-ontwerp

De staat van instandhouding van habitattype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk 'matig ongunstig' en 'gunstig'¹⁷. De matig ongunstige staat van instandhouding op het aspect oppervlakte is met name gericht op de sterke achteruitgang in de Oosterschelde en Westerschelde & Saeftinghe door erosie van de schorren. Uitbreiding oppervlakte wordt daarom alleen in deze twee gebieden beoogd. Voor de overige gebieden is behoud oppervlakte voldoende.

Duinen Schiermonnikoog is voor dit habitattype niet meer opgenomen omdat uit de ontwerp-begrenzing blijkt dat het op deze eilanden alleen in aan de Waddenzee en Noordzeekustzone toegeede eilandsdelen voorkomt.

Habitattype H1310B - Zilte pionierbegroeiingen (zevetmuur)				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland			doel vervallen
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog			doel vervallen
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	conform ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	concept-ontwerp
118	Oosterschelde	behoud	behoud	conform ontwerp
121	Yerseke en Kapelse Moer	behoud	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	conform ontwerp

De staat van instandhouding voor het habitattype zilte pionierbegroeiingen, *zevetmuur* (subtype B) is beoordeeld als 'gunstig'. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

¹⁷ In het Natura 2000 doelendocument 2006 zijn deze twee beoordelingen abusievelijk verwisseld.

Duinen Vlieland en Duinen Schiermonnikoog zijn voor dit habitatype niet meer opgenomen omdat uit de ontwerp begrenzing blijkt dat het op deze eilanden alleen in aan de Waddenzee en Noordzeekustzone toegedeelde gebiedsdelen voorkomt.

Habitatype H1320 - Slijkgrasvelden				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	conform ontwerp
118	Oosterschelde	behoud	geen	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saefthinghe	behoud	behoud	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	concept-ontwerp

(^a) In een deel van de gebieden mag het areaal afnemen ten gunste van het habitatype H1310A

Het habitatype slijkgrasvelden ligt aan de rand van het areaal en is in Nederland van aanzienlijk belang voor Europa. De staat van instandhouding is op het aspect kwaliteit beoordeeld als 'zeer ongunstig' door het geheel of vrijwel geheel verdwenen zijn van de voor het habitatype karakteristieke soort klein slijkgras. Daarvan komen geen goed ontwikkelde vormen meer voor. Het habitatype komt wel veel voor in matige vorm met Engels slijkgras. Deze matige vorm ontstaat vaak op plekken waar kwelders eroderen. Daarom mag in een deel van de gebieden het areaal afnemen ten gunste van het habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (H1310A). Herstel van de kwaliteit van de door Klein slijkgras gedomineerde vormen van het habitatype wordt op dit moment niet als haalbaar gezien. Daarom zijn er geen doelen voor verbetering kwaliteit gesteld.

De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling, met uitzondering van de Oosterschelde, waar geen doelstelling is geformuleerd voor de kwaliteit van het habitatype. Voor een toelichting op deze afwijking wordt verwezen naar het betreffende (ontwerp)besluit.

Habitatype H1330A - Schorren en zilte graslanden (<i>buitendijks</i>)				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog			doel vervallen
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	conform ontwerp
109	Haringvliet	behoud	behoud	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	conform ontwerp
118	Oosterschelde	behoud	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saefthinghe	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	concept-ontwerp

De staat van instandhouding voor het habitatype schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A) is op het aspect kwaliteit beoordeeld als 'matig ongunstig'. Waddenzee en Westerschelde & Saefthinghe herbergen tezamen meer dan 80% van de landelijke oppervlakte en kunnen daarmee ook de grootste bijdrage leveren aan de herstelopgave. In de andere gebieden is het habitatype reeds in goede kwaliteit aanwezig (dus behoud voldoende) of is herstel waarschijnlijk niet mogelijk gegeven de getijdedemping tengevolge van de aanleg van de stormvloedkering (Oosterschelde). Met deze gebiedsdoelen wordt de landelijke doelstelling voldoende afgedekt.

Duinen Schiermonnikoog is niet meer aangewezen voor dit habitatype. Uit de ontwerp begrenzingen blijkt dat dit habitatype voorkomt in de aan de Waddenzee of Noordzeekustzone toegekende gebiedsdelen.

Habitatype H2110 - Embryonale duinen				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland			doel vervallen
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	conform ontwerp
005	Duinen Ameland			doel vervallen
006	Duinen Schiermonnikoog			doel vervallen
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	conform ontwerp
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	doel toegevoegd
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	conform ontwerp

De staat van instandhouding voor het habitatype embryonale duinen is beoordeeld als 'gunstig'. In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied en het ontwerpbesluit is het gebied Voordelta ook aangewezen voor habitatype embryonale duinen (H2110). Het habitatype is in beperkte mate aanwezig langs de Manteling van Walcheren (Breezand), langs de Duinen van Goeree en aan de zuidzijde van de Slikken van Voorne.

Met één uitzondering zijn de gebiedsdoelen in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Voor een toelichting op het afwijkende gebiedsdoel voor Schoorlse Duinen wordt verwezen naar het betreffende (ontwerp)besluit.

De gebieden Duinen Vlieland, Duinen Ameland en Duinen Schiermonnikoog zijn niet meer aangewezen voor dit habitatype. Uit de ontwerp begrenzingen blijkt dat dit habitatype voorkomt in de aan de Waddenzee of Noordzeekustzone toegekende gebiedsdelen van de eilanden.

4.2. Habitatrictlijn: soorten

H1095 Zeeprik <i>Petromyzon marinus</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
066	Uiterwaarden Neder-Rijn	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	concept-ontwerp
067	Gelderse Poort	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	concept-ontwerp
068	Uiterwaarden Waal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	concept-ontwerp
109	Haringvliet	behoud	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
111	Hollands Diep	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
112	Biesbosch	behoud	behoud	uitbreiding	concept-ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
150	Roerdal	behoud	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
152	Grensmaas	behoud	verbetering	uitbreiding	concept-ontwerp

De beoordeling van de staat van instandhouding van het aspect leefgebied van de Zeeprik is gewijzigd van 'gunstig' in 'matig ongunstig' (vgl. Doelendocument) gelet op de slechte toegankelijkheid van het rivierengebied (met name Haringvliet) en de kwaliteit van het leefgebied in het rivierengebied (zie Profielendocument). De staat van instandhouding van het

aspect populatie is ook beoordeeld als ‘matig ongunstig’. In Nederland ligt in de eerste plaats een opgave in verbetering van de verbinding tussen de grote rivieren en de Noordzee, met name via het Haringvliet. De grote rivieren zijn een belangrijk opgroeigebied voor Zeeprklarven (geboren in het buitenland), met name in het stroomgebied van de Rijn. Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied is vooral van toepassing op het Natura 2000-landschap Rivierengebied, waar deze verbetering onder meer kan worden bereikt door aanleg van nevengeulen.

H1099 Rivierprik <i>Lampetra fluviatilis</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
025	Drentse Aa gebied	behoud	behoud	uitbreiding	concept-ontwerp
066	Uiterwaarden Neder-Rijn	behoud	verbetering	uitbreiding	concept-ontwerp
067	Gelderse Poort	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	concept-ontwerp
068	Uiterwaarden Waal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	concept-ontwerp
109	Haringvliet	behoud	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
111	Hollands Diep	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
112	Biesbosch	behoud	behoud	uitbreiding	concept-ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
150	Roerdal	behoud	verbetering	behoud	conform ontwerp
152	Grensmaas	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp

De staat van instandhouding voor de Rivierprik is op het aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als ‘matig ongunstig’. In Nederland ligt in de eerste plaats een opgave in verbetering van de verbinding tussen de grote rivieren en de Noordzee, met name via het Haringvliet. De grote rivieren zijn een belangrijk opgroeigebied voor Rivierprklarven (geboren in het buitenland), met name in het stroomgebied van de Rijn. Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied is vooral van toepassing op het Natura 2000-landschap Rivierengebied, waar kwaliteitsverbetering kan worden bereikt door aanleg van nevengeulen.

H1102 Elft <i>Alosa alosa</i>					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.¹⁸					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
67	Gelderse Poort	behoud	behoud	uitbreiding	concept-ontwerp
68	Uiterwaarden Waal	behoud	behoud	uitbreiding	concept-ontwerp
68	<i>Uiterwaarden Waal</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>uitbreiding</i>	concept-ontwerp
109	Haringvliet	behoud	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
111	Hollands Diep	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
111	<i>Hollands Diep</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>uitbreiding</i>	conform ontwerp
112	Biesbosch	behoud	behoud	<i>uitbreiding</i>	concept-ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp

Cursief = complementair doel

De staat van instandhouding voor de Elft is op het aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als ‘zeer ongunstig’. De verbeteropgave is uitsluitend neergelegd in het Haringvliet omdat de (gedeeltelijke) openstelling van de Haringvlietssluisen (“Kier”) - cruciaal voor herstel van de Nederlandse populatie – alleen aan dit gebied wordt toegerekend.

H1103 Fint <i>Alosa fallax</i> Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie. ¹⁸					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
109	Haringvliet	behoud	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
111	Hollands Diep	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
111	<i>Hollands Diep</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>conform ontwerp</i>
112	Biesbosch	behoud	behoud	uitbreiding	concept-ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saefthinghe	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp

Cursief = complementair doel

De staat van instandhouding voor de Fint is op het aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als 'zeer ongunstig'. De verbeteropgave is uitsluitend neergelegd in het Haringvliet omdat de (gedeeltelijke) openstelling van de Haringvlietsluizen ("Kier") - cruciaal voor herstel van de Nederlandse populatie – alleen aan dit gebied wordt toegerekend. Bovendien is herstel in Eems-Dollard en Westerschelde afhankelijk van buitenlandse maatregelen.

H1364 Grijs zeehond <i>Halichoerus grypus</i> Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie.					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp

De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke behoudsdoelstelling. Het deelaspect "leefgebied" van de landelijke staat van instandhouding is als "matig ongunstig" beoordeeld omdat veel ligplaatsen door verstoring ongeschikt zijn. De zandbanken die de dieren daardoor moeten opzoeken voor het werpen van jongen, worden regelmatig overspoeld waarbij jongensterfte optreedt. Het is onduidelijk of het huidige leefgebied geschikt genoeg is voor een duurzame populatie als er geen immigratie meer zou optreden. Gelet op de recente toename wordt er voorlopig vanuit gegaan dat een behoudsdoelstelling voldoende is.

H1365 Gewone zeehond <i>Phoca vitulina</i> Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie ¹⁹					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
118	Oosterschelde	behoud	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saefthinghe	behoud	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp

De Gewone zeehond verkeert landelijk in een gunstige staat van instandhouding, maar Zuidwest-Nederland herbergt geen levensvatbare populatie. Oorzaak hiervan is een te laag geboortecijfer in het Deltagebied, waardoor de kleine populatie in dit gebied zichzelf niet in stand kan houden (zie Natura 2000 profielendocument (2006)). Het streven voor het Deltagebied is een regionale populatie van tenminste 200 exemplaren, waarbij de Voordelta de

¹⁸ vgl. Doelendocument "behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie" [technische fout, zie Haringvliet]

¹⁹ De landelijke doelstelling voor "omvang leefgebied" is gewijzigd in "behoud" omdat het uitsluitend een kwaliteitsprobleem betreft. Toename van areaal rustig gebied heeft betrekking op de kwaliteit van het reeds aanwezige gebied.

grootste bijdrage levert²⁰. Hiertoe zal in de gebieden Voordelta, Oosterschelde en Westerschelde & Saefthinghe het areaal rustig gebied moeten toenemen waardoor het gebied meer geschikt wordt voor voortplanting. Voor een nadere toelichting op de laatste twee gebieden wordt verwezen naar de betreffende (ontwerp)besluiten.

Voor de Waddenzee is alleen uitbreiding van de populatie als doel gesteld. Voor een toelichting hierop wordt verwezen naar het betreffende (ontwerp)besluit.

4.3 Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

A062 Topper <i>Aythya marila</i>					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied²²					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	3.100	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	geen	conform ontwerp
072	IJsselmeer	behoud	behoud	15.800	conform ontwerp
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	70	concept-ontwerp
109	Haringvliet	behoud	behoud	120	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	80	conform ontwerp

De staat van instandhouding van de Topper is op het aspect populatie beoordeeld als 'zeer ongunstig'. Dit is als gevolg van de afname in de zoute wateren die mogelijk met aanbod van schelpdieren te maken heeft. De landelijke herstelopgave is alleen op gebiedsniveau toegepast in de Waddenzee, aangezien de zeer ongunstige staat van instandhouding voor de populatie vooral is veroorzaakt door afname in dat gebied (zie Natura 2000 profielendocument (2006)).

A063 Eider <i>Somateria mollissima</i>					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied²²					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie^a	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	90-115.000	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	26.200	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	2.500	conform ontwerp

(^a) gemiddeld seizoenmaximum

De staat van instandhouding voor de Eider is op het aspect leefgebied beoordeeld als 'zeer ongunstig'. De huidige herstelopgave komt voort uit de verminderde kwaliteit leefgebied in de vorm van verlaagd voedselaanbod (met name schelpdieren). Er is daarom alleen een herstelopgave van toepassing in de Waddenzee waar het merendeel van de winterpopulatie verblijft. De Noordzeekustzone fungeert vooral in voedselarme jaren als "overloopgebied" door verschuiving van Eiders vanuit de Waddenzee. In de Voordelta wordt behoud voldoende geacht omdat de landelijk ongunstige situatie niet in dit gebied is gelegen.

A130 Scholekster <i>Haematopus ostralegus</i>					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied²²					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	140-160.000	conform ontwerp
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	behoud	210	concept-ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	790	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	2.500	conform ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	560	concept-ontwerp
118	Oosterschelde	behoud	behoud	24.000	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saefthinghe	behoud	behoud	7.500	conform ontwerp

²⁰ zie Natura 2000 profielendocument 2006 (H1365 Gewone zeehond, Bijdrage van gebieden)

²² De landelijke doelstelling voor 'omvang leefgebied' is gewijzigd in 'behoud' omdat het uitsluitend een kwaliteitsprobleem betreft. Leefgebied (H1110A of H1140A) is in voldoende mate aanwezig.

De staat van instandhouding voor de Scholekster is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk 'zeer ongunstig' en 'matig gunstig'. In Nederland is de populatie Scholeksters fors afgenomen (bij een internationale toename) in relatie tot verminderd voedselaanbod in de intergetijdegebieden (schelpdieren). Alleen voor de Waddenzee is een herstelopgave geformuleerd vanwege het relatief grote belang van dit gebied en omdat de herstelmogelijkheden in het Deltagebied beperkt zijn (met name zandhonger Oosterschelde). In de gebieden Uiterwaarden IJssel, Duinen Goeree & Kwade Hoek, Voordelta en Grevelingen zijn bovendien geen aanwijzingen voor afname van de populaties of voor vermindering kwaliteit leefgebied (zelfs aantalstoename in gebieden Uiterwaarden IJssel en Duinen Goeree & Kwade Hoek sinds resp. 1980/81 en 1990/91).

A169 Steenloper <i>Arenaria interpres</i>					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied²²					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	2.300-3.300	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	70	conform ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	30	concept-ontwerp
118	Oosterschelde	behoud	behoud	580	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	230	conform ontwerp

De staat van instandhouding voor de Steenloper is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk 'zeer ongunstig' en 'matig gunstig'. In Nederland is de populatie fors afgenomen (bij een internationale toename) in relatie tot verminderd voedselaanbod in de intergetijdegebieden (schelpdieren). Alleen voor de Waddenzee is een herstelopgave geformuleerd vanwege het relatief grote belang van dit gebied en omdat de herstelmogelijkheden in het Deltagebied beperkt zijn.

Overige niet-broedvogelsoorten					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied					
Vogelsoort	Aantal gebieden	Natura 2000-populatie¹	% Voordelta	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied
A001 Roodkeelduiker	2	---	> 15%	behoud	behoud
A005 Fuut	24	5.559	0,5%	behoud	behoud
A007 Kuifduiker	4	46,5	12,9%	behoud	behoud
A017 Aalscholver	26	16.905	2,8%	behoud	behoud
A034 Lepelaar	22	1.164	0,9%	behoud	behoud
A043 Grauwe gans	31	49.191	0,1%	behoud	behoud
A048 Bergeend	14	51.500	0,7%	behoud	behoud
A050 Smient	44	129.600	0,3%	behoud	behoud
A051 Krakeend	35	4.284	2,1%	behoud	behoud
A052 Wintertaling	24	10.332	2,0%	behoud	behoud
A054 Pijlstaart	25	9.579	2,6%	behoud	behoud
A056 Slobeend	38	4.028	2,2%	behoud	behoud
A065 Zwarte zee-eend	2	54.782 ²	1,8%	behoud	behoud
A067 Brilduiker	10	3.828	8,6%	behoud	behoud
A069 Middelste zaagbek	7	3.038	3,9%	behoud	behoud
A132 Kluut	17	9.500	1,6%	behoud	behoud
A137 Bontbekplevier	10	3.000	2,3%	behoud	behoud
A141 Zilverplevier	8	28.900	0,7%	behoud	behoud
A144 Drieteenstrandloper	6	6.675	5,2%	behoud	behoud
A149 Bonte strandloper	8	237.600	0,3%	behoud	behoud
A157 Rosse grutto	7	60.600	3,1%	behoud	behoud
A160 Wulp	17	89.600	1,1%	behoud	behoud
A162 Tureluur	9	20.790	2,2%	behoud	behoud
A177 Dwergmeeuw	4	15.000 ³	2-15%	behoud	behoud
A191 Grote stern	1	32.000 ⁴	40,0% ⁵	behoud	behoud
A193 Visdief	1	30.000 ⁴	33,0% ⁶	behoud	behoud

- (¹) Natura 2000-populatie is afgeleid van SOVON & CBS (2005). Het weergegeven aantal is berekend door het landelijk seizoensgemiddelde 99/00-03/04 te vermenigvuldigen met het aandeel van Nederland in Vogelrichtlijngebieden.
- (²) midwinter-aantal.
- (³) Schatting van het gemiddelde maximale aantal in Nederland in de periode 99/00-03/04 is mede gebaseerd op Camphuysen & Leopold (2004), zie bijlage 5 in SOVON & CBS (2005).
- (⁴) Aantal berekend volgens (¹) en, aangezien een broedpaar uit 2 vogels bestaat, vervolgens vermenigvuldigd met een factor 2 om van broedparen naar vogelaantallen te komen (afgeronde aantallen).
- (⁵) Gebaseerd op aantallen broedparen in Grevelingen (3.200) en Westerschelde (3.000).
- (⁶) Gebaseerd op aantallen broedparen in Haringvliet (2.300), Westerschelde (1.600), Oosterschelde (820) en Grevelingen (420).

De gebiedsdoelen voor deze niet-broedvogels zijn in overeenstemming met de landelijke doelstellingen. De Grote stern en Visdief zijn weer opgenomen vanwege de compensatieopgave voor de Tweede Maasvlakte. Dit gebied heeft voor de Grote stern en Visdief een belangrijke functie als foerageergebied van de broedkolonies in de aangrenzende Natura 2000-gebieden c.q. Deltawateren. Het gebied is in 2000 reeds voor beide vogels aangewezen.

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1. INLEIDING

Op 27 november 2006 zijn er 111 ontwerp aanwijzingsbesluiten gepubliceerd voor de eerste serie Natura 2000-gebieden.

De in het kader van Natura 2000 opgestelde ontwerpbesluiten hebben in de periode van 9 januari 2007 tot en met 19 februari 2007 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat er door bijna 7.800 personen of organisaties een zienswijze is ingediend over één of meer gebieden. Deze zienswijzen zijn vervolgens bij de verdere besluitvorming betrokken. Een belangrijk deel van de argumentatie in deze zienswijzen heeft betrekking op de gebruikte criteria, de voorgestelde begrenzing van de gebieden en op de mogelijke gevolgen van Natura 2000 voor de omwonenden. In veel zienswijzen werd dezelfde argumentatie gebruikt en werden gelijklopende zorgen geuit. Er is besloten om in een nota tot een algemene beantwoording van deze breed geuite kritiekpunten over te gaan. In deze Nota van Antwoord is op hoofdlijnen het te voeren beleid uiteen gezet. De Nota van Antwoord Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden is op 21 november 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden.

Gelet op het grote aantal zienswijzen dat voor elk gebied is ingediend en het grote aantal onderwerpen, dat daarbij aan de orde is gekomen, is er besloten om bij elk besluit de individuele zienswijzen per thema te behandelen. Daarnaast ontvangt iedereen die een zienswijze heeft ingediend in een persoonlijke brief een antwoord, waarin nogmaals op de in de zienswijze geuite opmerkingen wordt ingegaan. Daarnaast wordt in deze bijlage vermeld welke specifiek op dit gebied betrekking hebbende inspraakreacties zijn binnengekomen, en hoe met die reacties is omgegaan bij het opstellen van het Aanwijzingsbesluit.

Voor het gebied 'Voordelta' zijn 106 zienswijzen ingediend. De reacties worden hieronder thematisch besproken.

2. REACTIES OVER DE RELATIE MET DE TWEDE MAASVLAKTE

2.1 ALGEMEEN

In een aantal zienswijzen wordt ingegaan op de relatie van de aanwijzing met de Tweede Maasvlakte.

Aanwijzing en natuurcompensatie

Middels het aanwijzingsbesluit Voordelta wordt ook aangegeven wat de begrenzing is waarbinnen de natuurcompensatie van effecten van de Tweede Maasvlakte zal worden gerealiseerd. Er is voor gekozen om op deze manier de compensatie te realiseren om in één keer duidelijkheid te bieden binnen de regio over de relatie aanwijzing Voordelta en natuurcompensatie en om niet onnodig twee separate procedures te doorlopen. Aanwijzing van de Voordelta als Natura 2000-gebied en aanwijzing van een deel van het gebied als natuurcompensatie voor de Tweede Maasvlakte vinden beide namelijk plaats op basis van artikel 10a van de Natuurbeschermingswet 1998. Daarnaast is de kern van de compensatieverplichting het waarborgen van de instandhouding of ontwikkeling van die natuurlijke waarden en kenmerken waarvoor het gebied middels het aanwijzingsbesluit wordt aangewezen. Dat betekent dat voor het compensatiegebied geen nieuwe instandhoudingsdoelstellingen zullen worden geformuleerd, maar dat er in dit gebied voor een aantal soorten en habitattypen een compensatieopgave zal gelden om de effecten van de Tweede Maasvlakte te compenseren.

In het ontwerp aanwijzingsbesluit is het gebied waarbinnen de compensatie plaatsvindt het zeereservaat genoemd. In het besluit is dit gewijzigd in bodembeschermingsgebied, omdat de eerste term onduidelijk bleek te zijn.

Schade door compensatiemaatregelen

Voor schade die op grond van art. 31 Natuurbeschermingswet 1998 voor vergoeding in aanmerking komt, is een adequate regeling voorhanden. De minister van Verkeer en Waterstaat heeft daarnaast het initiatief genomen voor een regeling, waaronder onevenredige schade door de havenuitbreiding zelf, maar ook onevenredige schade als gevolg van de noodzakelijke natuurcompensatie, zoals in dit aanwijzingsbesluit beschreven, zal vallen. De verzoeken om vergoeding van planschade of nadeelcompensatie, die verband houden met de aanleg van Maasvlakte 2, zullen gecoördineerd worden door één onafhankelijke schadecommissie, die verplicht advies uitbrengt. Voor het indienen van deze claims zal één loket worden ingericht, dat tevens bestemd is voor het claimen van schade als gevolg van de natuurbeschermingsmaatregelen in de Voordelta op grond van Natura 2000 (op basis van artikel 31 Natuurbeschermingswet 1998).

2.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE TWEDE MAASVLAKTE

In meerdere inspraakreacties komt de Rotterdamse haven aan bod. Een deel van deze insprekers benadrukt het belang van continuïteit voor de haven. In het verdere proces moet daarom ruimte worden gelaten voor fysieke groei. Een inspreker benadrukt dat er op de korte termijn ook verschillende procedures lopen die verband houden met de Tweede Maasvlakte; de besluitvorming(sprocessen) moeten goed op elkaar aangesloten worden.

Voor activiteiten in en om Natura 2000-gebieden die de beschermde natuur kunnen verstoren geldt een vergunningplicht. Voor een Tweede Maasvlakte moet dan ook een vergunning ingevolge de Natuurbeschermingswet 1998 worden verleend. Een aanvraag voor een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 is op 17 juli 2007 ingediend door het Havenbedrijf Rotterdam. Er is alleen ruimte voor fysieke groei van de haven, binnen de voorwaarden die de Natuurbeschermingswet 1998 daaraan stelt. De verschillende overheden die betrokken zijn bij de procedures voor de Tweede Maasvlakte hebben dit nauw met elkaar afgestemd. Voor een groot aantal ontwerpbesluiten waaronder het ontwerpbesluit inzake de vergunning ex artikel 19d Natuurbeschermingswet 1998 voor de aanleg en aanwezigheid van de Tweede Maasvlakte is in januari 2008 gelijktijdig en in samenhang de inspraakprocedure gestart. Het aanwijzingsbesluit Voordelta vormt voor een deel de basis van deze besluiten en deze sluiten dan ook inhoudelijk op elkaar aan.

Een ander deel van de insprekers beschrijft de negatieve gevolgen van de aanwijzing op zich en van het bodembeschermingsgebied voor de visserijsector. Aangegeven wordt dat het bodembeschermingsgebied leidt tot te grote economische effecten.

Het aanwijzen van gebieden leidt in het algemeen niet tot het verbod op activiteiten die in het gebied plaatsvinden. Het bestuurlijke uitgangspunt is dat zoveel mogelijk ruimte wordt gelaten voor bestaand gebruik binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen daaraan stellen. Binnen het bodembeschermingsgebied zullen waarschijnlijk wel extra maatregelen genomen ter compensatie van de gevolgen van de Tweede Maasvlakte voor het Natura 2000-gebied. In het beheerplan Voordelta zal dit nader worden uitgewerkt. De uitwerking van de maatregelen zal in nauw overleg met betrokken overheden, de recreatiesector, de visserijsector, de natuurorganisaties en de overige belanghebbenden plaatsvinden.

Met het sluiten van het bodembeschermingsgebied voor alle vormen van visserij wordt volgens een inspreker afgeweken van het visserijbeleid zoals dat geldt ten aanzien van soortgelijke populaties in de Waddenzee. Daarnaast worden toezeggingen die richting inspreker en de Tweede Kamer zijn gedaan niet nagekomen. Uit deze toezeggingen volgt dat aanwijzing als

Natura 2000-gebied geen gevolgen zal hebben voor bestaand gebruik. In dit verband was aanvankelijk aangegeven dat de compensatieopgave zich slechts zou richten op de kwaliteit van de bodemfauna exclusief de bodemvis. Nu wordt daarentegen geconstateerd dat nu voorzien is in de bescherming van complete bentisch- en pelagische leefgemeenschappen.

De beperkingen voor de visserij zoals die gaan gelden in het bodembeschermingsgebied worden uitgewerkt in het beheerplan. De maatregelen, die met betrekking tot de visserij in het bodembeschermingsgebied zullen worden genomen, zijn specifiek bedoeld als compensatie voor de Tweede Maasvlakte en vloeien niet voort uit de aanwijzing als Natura 2000-gebied als zodanig.

Een inspreker plaatst vraagtekens bij de meerwaarde van een zeereservaat met verhoogde doelstelling en verbod op bepaalde soorten visserij, nu de kans aanwezig is dat boomkorvisserij uit de Voordelta zal verdwijnen vanwege aangetoonde significante negatieve effecten. Hij vindt het onduidelijk hoe de doelstelling van compensatiemaatregelen zich verhoudt tot het begrip 'instandhouding' uit de Habitatrictlijn waarmee behoud en herstel van habitattypen en soorten wordt nagestreefd.

Met het instellen van het Bodembeschermingsgebied, dat voorheen werd aangeduid als het 'zeereservaat', is een gebied afgebakend, waarbinnen de natuurcompensatie voor de aanleg van de Tweede Maasvlakte zal plaatsvinden. Hoe deze compensatie zal plaatsvinden en welke rol de boomkorvisserij daarbij zal spelen, maakt geen onderdeel uit van dit besluit. Voor de aanleg, de aanwezigheid en het gebruik van de Tweede Maasvlakte is een vergunning op grond van artikel 19d van de Natuurbeschermingswet 1998 en het vraagstuk van natuurcompensatie zal in dit kader aan de orde moeten komen. Vervolgens zullen de te nemen maatregelen in het Beheerplan Voordelta worden uitgewerkt. De instelling van een bodembeschermingsgebied als onderdeel van de compensatie voor de Tweede Maasvlakte past bij de behouddoelstelling voor habitatype 1110B.

Een deel van de inspraakreacties gaat over de grootte van het gebied dat ter compensatie van het gebied dat verloren zal gaan door de landaanwinning ten behoeve van de aanleg van de Tweede Maasvlakte. Een tweetal insprekers twijfelt aan de juistheid van de gegevens omtrent het oppervlak. Uit sommige stukken zou blijken dat het om 3125 ha zeenatuur gaat, terwijl andere studies spreken over een verlies van 2455 ha.

Het oppervlak van 3125 ha is genoemd in de Planologische Kernbeslissing, op grond van onderzoek dat in dat kader is uitgevoerd. Het oppervlak van 2455 ha vloeit voort uit recenter onderzoek, dat is uitgevoerd in het kader van de milieueffectrapportage van de Tweede Maasvlakte en de bijbehorende Passende beoordeling op basis van het uiteindelijk gekozen (Doorsteek) alternatief (gepubliceerd op 20 april 2007). Op basis van dit recente onderzoek is de oppervlakte van het bodembeschermingsgebied ten opzichte van het ontwerpbesluit daarom ook aangepast.

3. REACTIES OVER DE SELECTIEPROCEDURE VAN HABITATRICHTLIJNGEBIEDEN

In een aantal zienswijzen zijn er vragen en opmerkingen gemaakt over de gebruikte aanmeldingsgegevens en de onderbouwing van de in het standaardgegevensformulier vermelde gegevens, zoals 'de mate van instandhouding'.

Verder wordt opgemerkt dat er voor de soorten en habitattypen met de kwalificatie 'aanwezig maar verwaarloosbaar' geen instandhoudingsdoelstellingen in de besluiten hoeven te worden opgenomen. Daarnaast wordt opgemerkt dat op het standaardgegevensformulier de bedrijfsactiviteiten, die in en om het gebied plaatsvinden, niet zijn vermeld. Men vraagt zich af of dat de Europese Commissie bij de selectie van de gebieden daarmee rekening heeft kunnen houden.

Men vraagt zich ook af of de aanmeldingsprocedure wel zorgvuldig genoeg is gebeurd en wijst in dit kader mede op de verschillen tussen de huidige besluiten en de eerdere concepten die eind 2005 waren opgesteld. Zo wordt er gesteld dat de vertaling van de aanmeldingsgegevens naar de doelstellingen disproportioneel is. Daarnaast zijn de doelstellingen volgens deze insprekers uitgebreider dan de richtlijn voorschrijft. Door de doelstellingen in het gebiedendocument voor alle habitattypen op te nemen en dus ook voor die soorten en typen die niet kwalificeren, wordt er naar de mening van een aantal indieners ten onrechte de suggestie gewekt dat de maatregelen die hieruit voortvloeien het gevolg zijn van de verplichtingen van de Habitatrichtlijn. In een aantal zienswijzen wordt erop aangedrongen om in een gebied alleen die habitattypen en soorten te beschermen, waarvoor het gebied tot de categorie van belangrijkste gebied behoort.

Verder wordt door diverse indieners erop gewezen dat de aanwijzing van een Natura 2000-gebied een nieuwe wettelijke status tot gevolg heeft. Dat zou moeten betekenen dat in de besluitvorming de belangen van alle betrokkenen zorgvuldig dienen te worden meegewogen.

Bovendien wordt er bij het vaststellen van de doelen en doelstellingen veel geleund op het voorkomen van flora en fauna in vroegere jaren en blijft het onduidelijk of deze waarden wel daadwerkelijk aanwezig zijn. Om die reden zouden de aanwezige habitattypen op een kaart aangeduid moeten worden.

Daarnaast wordt in zienswijzen aangeduid dat veel doelen te hoog gegrepen zijn en dat deze alleen met grote (ook financiële) inspanningen bereikt kunnen worden.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Stappen van het selectieproces

De aanmelding van deze gebieden heeft in twee stappen plaatsgevonden:

Eerste stap selectie

Bij de eerste stap worden de belangrijkste gebieden geselecteerd.

Dat betekent dat voor elk prioritair habitatype en prioritaire soort in principe 10 gebieden worden geselecteerd. Dit zijn dan de gebieden waar het type of de soort het best ontwikkeld is en in de grootste omvang aanwezig is.

Verder wordt per prioritair habitatype of prioritaire soort bekeken, welk minimum areaal noodzakelijk is voor de instandhouding van het type of nodig is voor het leefgebied. Indien bij een bepaald prioritair habitatype de variatie in soortensamenstelling zodanig groot is dat er meerdere subtypen (plantensociologische eenheden op verbondsniveau) zijn te onderscheiden, zijn per plantensociologisch verbond de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Deze onderverdeling is niet toegepast, indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen. Voor elk niet-prioritair habitatype of niet-prioritaire soort wordt in principe dezelfde methodiek toegepast. Met dien verstande dat voor niet-prioritaire habitattypen of niet-prioritaire soorten slechts de vijf gebieden worden geselecteerd. Ook hier geldt dat alleen die gebieden worden geselecteerd waar het habitatype of de soort het best ontwikkeld is en in de grootste omvang aanwezig is. Indien de variatie in soortensamenstelling van een niet-prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere plantensociologische eenheden op verbondsniveau omvat, zijn per plantensociologisch verbond de drie belangrijkste gebieden geselecteerd. Ook hier is deze onderverdeling niet doorgevoerd, indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Tweede stap selectie

Bij de tweede stap van het selectieproces wordt tegelijkertijd onderzocht, in hoeverre de landelijke dekking en de geografische spreiding van de gebieden als voldoende kunnen worden aangemerkt.

Aanvullend wordt gezien, of gebieden die één ecologische eenheid vormen met gebieden in België of Duitsland, aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd moeten worden. De landelijke dekking van habitattypen of van leefgebieden van soorten betreft de totale oppervlakte van een habitatype of van een leefgebied binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte van dat habitatype of als percentage van de landelijke populatie van de soort. Als op basis van de selectie in de 1^e stap het aantal geselecteerde 'belangrijkste' gebieden onvoldoende dekking oplevert, moet onderzocht worden welke gebieden aanvullend geselecteerd dan wel aangemeld moeten worden om een voldoende dekking te halen.

Voor prioritaire habitattypen en prioritaire soorten hebben de lidstaten een bijzondere verantwoordelijkheid en verwacht de Europese Commissie dat een hoger dekkingspercentage wordt bereikt.

Globaal is 75% een indicatie voor het verwachte dekkingspercentage. Voor ieder niet-prioritair habitatype en soort wordt ook een voldoende landelijke dekking nagestreefd. De indicaties van het European Topic Centre (ETC) en de conclusies van de biogeografische seminars worden hiervoor als leidraad gebruikt:

- <20% wordt in de meeste gevallen als onvoldoende beschouwd;
- 20-60% is een bespreekbaar dekkingspercentage;
- >60% dekking is over het algemeen voldoende.

Hierbij wordt uitdrukkelijk rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitattypen en soorten stellen.

Indien het dekkingspercentage van 60% kan worden bereikt met minder dan het aantal onder de eerste stap genoemde gebieden, dan worden zoveel gebieden geselecteerd als nodig zijn om dit dekkingspercentage te bereiken. Een relatief laag dekkingspercentage is aanvaardbaar, indien het gaat om een weinig bedreigd type/soort dat verspreid voorkomt. Hier geldt het proportionaliteitsbeginsel: voor habitattypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen aan het Natura 2000-netwerk dan voor meer algemeen voorkomende habitattypen en soorten.

Beoordeling aanmeldingen door de Europese Commissie

Uiteindelijk heeft Nederland driemaal een lijst van Habitatrictlijngebieden bij de Europese Commissie moeten aanmelden. Na de tweede aanmelding had de Europese Commissie Nederland gevraagd om in 2003 met een afrondend voorstel voor de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst van Habitatrictlijngebieden te komen. In het Lijstdocument is het Nederlandse deel van de communautaire lijst voor de Atlantische biogeografische regio opgenomen. Hoofdstuk 3 van het Lijstdocument geeft per habitatype en per soort een toelichting op de selectie van gebieden, zoals deze was na de tweede aanmelding, waarbij steeds expliciet staat aangegeven hoe de Europese Commissie de eerdere aanmeldingen heeft beoordeeld. Dan blijkt dat de Europese Commissie voor diverse habitattypen en soorten had gemeld dat er een onvoldoende dekking was. Om die reden is de aanmelding in 2003 nog met een aantal gebieden uitgebreid. Het Reactiedocument (2004) bevat de Nota van Antwoord met betrekking tot de openbare voorbereidingsprocedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden, die begin 2003 heeft plaatsgevonden.

Misverstanden over de aanmelding

Het berust dan ook op een misverstand te veronderstellen dat uit de richtlijn uitsluitend een verplichting zou voortvloeien met betrekking tot *kwalificerende* habitattypen en soorten en dat er met betrekking tot de niet-*kwalificerende* waarden geen verplichting zou bestaan. Er worden dus niet alleen instandhoudingsdoelstellingen voor de kwalificerende habitattypen of de kwalificerende soorten geformuleerd, maar voor alle habitattypen of soorten, waarvoor een gebied is aangemeld. Alleen voor een bepaalde categorie kan het formuleren van instandhoudingsdoelstellingen achterwege blijven. Het betreft dan de situatie waarin een

bepaald gebied een habitatype of soort in minieme hoeveelheden aanwezig is en het ecologisch gezien niet voor de hand ligt dat deze zich blijvend kunnen handhaven. Het ontstaan van deze categorie (aanwezig maar verwaarloosbaar) is het gevolg van de voorgeschreven aanmeldingssystematiek, waarbij de lidstaat voor elk gebied alle aanwezige habitattypen en soorten – ongeacht de mate waarin ze voorkomen – dient te melden. Daardoor kan een toevallige aanwezigheid van een bepaald habitatype of soort al leiden tot een vermelding bij de aanwijzing. Een dergelijke toevallige of marginale aanwezigheid wordt vermeld in categorie ‘Aanwezig maar verwaarloosbaar’. Voor deze categorie is het dan ook niet noodzakelijk om instandhoudingsdoelstellingen te formuleren.

Ook het veel gehoorde argument dat de bedrijfsactiviteiten die in en om het gebied plaatsvinden, voor de aanmelding gemeld hadden moeten worden, zodat de Europese Commissie rekening had kunnen houden met bestaand gebruik, berust op een misverstand. Zoals reeds in paragraaf 2.1.1 van de Nota van Antwoord uitvoerig uiteen is gezet, is het standaardgegevensformulier bedoeld om de potentiële Natura 2000-gebieden met de natuurwaarden bij de Europese Commissie aan te melden. In dit formulier worden niet alleen gegevens verstrekt over de zaken zoals de naam, de ligging en de oppervlakte, maar ook informatie over de omvang, kwaliteit en de toekomstverwachtingen van de aanwezige habitattypen en soorten. Op het formulier staat per rubriek nauwkeurig aangegeven welke gegevens er vóór de aanmelding verstrekt dienden te worden en welke gegevens er in een later stadium verstrekt kunnen worden. Eén van de rubrieken die pas ingevuld hoeft te worden nadat het gebied deel uitmaakt van het Natura 2000-netwerk is de rubriek ‘Activiteiten en invloeden in en buiten het betrokken gebied’. De in deze rubriek te verstrekken gegevens zijn namelijk niet bedoeld voor de selectie van de gebieden, maar dienen uitsluitend voor het monitoren van de naleving van de richtlijn.

Het is dan ook een misvatting te veronderstellen dat deze gegevens een rol bij de selectie door de Europese Commissie zouden kunnen spelen en dat de Europese Commissie bij de besluitvorming van onjuiste of onvolledige gegevens zou zijn uitgegaan.

Motivering

Wel is er naar aanleiding van de ingediende zienswijzen besloten om het inzicht in de selectie van de gebieden te verhogen. Om die reden zal er per gebied worden uiteen gezet waarom het gebied destijds is aangemeld en op grond van welke criteria dit is gebeurd. Naast de reeds uitgebreide toelichting in de Nota van Antwoord is daarom in de Nota van toelichting op een overzichtelijke wijze aangegeven voor welke soorten en habitattypen het gebied destijds is aangemeld. In deze uiteenzetting staat ook aangegeven op welke habitattypen en soorten de kwalificatie ‘aanwezig maar verwaarloosbaar’ van toepassing is geweest. Indien er voor deze soorten of habitattypen vervolgens toch instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld dan wordt hierop bij de motivering van de instandhoudingsdoelstellingen ingegaan.

Zoals in paragraaf 3.3 en 3.13 van de Nota van Antwoord en in hoofdstuk 3 van het Verantwoordingsdocument staat vermeld, dienen ook voor de soorten en habitattypen die niet direct tot de selectie van dat betreffende Habitatrichtlijngebied hebben geleid, maar die wel in dat gebied voorkomen, instandhoudingsdoelstellingen te worden opgesteld. Het betreft namelijk wel soorten en habitattypen, waarvoor het gebied is aangemeld.

Betrokkenheid bij de voorbereiding van de aanwijzing

Voor de nationale procedure voor de aanwijzing van Natura 2000-gebieden wordt verwezen naar de paragrafen 1.1.4 en 1.3.5 van de Nota van Antwoord.

In deze paragrafen wordt uitvoerig ingegaan op de gevolgde nationale procedure, die uiteindelijk tot de ter inzage legging van dit gebied heeft geleid. Daaruit blijkt dat dit deel van de procedure meerdere jaren in beslag heeft genomen. Zo hebben de betrokken ministeries, provincies, kamers van koophandel, (regionale) land- en tuinbouworganisaties, gemeenten, waterschappen, drinkwaterwinners, visserijorganisaties, recreatieorganisaties, natuurbeschermingsorganisaties en gegevensbeheerders eind 2005 het concept Natura 2000 doelendocument 2005 en de ontwerp - Natura 2000-gebiedendocumenten 2005 voor de 162

gebieden ontvangen, met het verzoek om commentaar te geven. Naar aanleiding van de reacties zijn waar nodig nog aanvullende gesprekken gevoerd. Deze consultatie maakte deel uit van de voorbereiding van de besluitvorming en heeft nog tot wijzigingen geleid. Het resultaat van deze voorbereiding heeft ter inzage gelegen en ten aanzien van deze besluiten heeft een ieder een zienswijze kunnen indienen.

Zorgvuldigheid van de procedure, afweging van belangen

In de paragrafen 2.1.1 en 1.1.8 van de Nota van Antwoord wordt vervolgens duidelijk uiteengezet op basis waarvan dit is gebeurd en hoe de belangen tegen elkaar zijn afgewogen. Het blijkt dan dat er in dit stadium van de procedure alleen rekening is gehouden met de ecologie van een gebied. Daaruit valt niet de conclusie te trekken dat deze procedure onzorgvuldig zou zijn geweest of dat daarbij bepaalde belangen zouden zijn veronachtzaamd. Op basis van de in de Habitatrictlijn gegeven criteria en de hierop gebaseerde Europese jurisprudentie kunnen de in de zienswijzen aan de orde gestelde niet-ecologische belangen niet bij de selectie en de begrenzing van Natura 2000-gebieden worden betrokken. Daarom heeft de keuze van een Natura 2000-gebied uitsluitend plaatsgevonden op basis van de aanwezigheid van de in bijlage I en II genoemde habitattypen en soorten. Dat de exacte locatie van de aanwezige habitatwaarden niet op een kaart is weergegeven doet daaraan niets af. In diverse ecologische rapporten en databanken zijn de natuurwaarden van Nederland en dus van dit gebied nauwkeurig beschreven. Het is voor de selectie van een Natura 2000-gebied dan ook niet noodzakelijk dat de aanwezige natuurwaarden op zo'n kaart worden aangegeven. Ook dit gebied is eenduidig op grond van zijn natuurwaarde geselecteerd en in zo'n selectieproces spelen de mogelijke belangen van derden uiteraard geen rol. Pas in een later stadium – bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen en bij het vaststellen van het beheerplan – kunnen deze belangen aan de orde komen. Dit wordt in de paragrafen 3.4 en 3.5 van de Nota van Antwoord uiteen gezet.

De procedure die tot aanwijzing van dit gebied heeft geleid, heeft dan ook geheel overeenkomstig deze procedure plaatsgevonden. Bij de aanwijzing is hiervan niet afgeweken. Daaruit volgt dat de procedure op een zorgvuldige wijze en geheel overeenkomstig de wet heeft plaatsgevonden.

4. REACTIES OVER DE BEGRENZING

4.1 ALGEMEEN

Ook bij de begrenzing van het gebied heeft een aantal indieners van zienswijzen aangegeven dat geen rekening wordt gehouden met andere dan ecologische eisen. Er wordt voor gepleit om de Natura 2000-gebieden omwille van de vliegveiligheid op eenduidige wijze ook in het verticale vlak te begrenzen op 500 voet, zijnde de bestaande minimumvlieghoogte. Verder wordt aangegeven dat bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden er destijds voor een bufferzone van 100 meter rond jachthavens gekozen is. In die geest wordt er bepleit om een bufferzone van 300 tot 500 meter rond recreatiebedrijven in te stellen. Tevens wordt er aangegeven dat de aanmelding onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd is, zodat de onderzoeksplicht bij de belanghebbende wordt gelegd wanneer deze begrenzing gewijzigd wil zien. Ook wordt gesteld dat de stranden niet binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied behoren te vallen. Zij herbergen geen habitattypen of soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Uitgangspunten begrenzing Habitatrictlijngebieden

Zoals reeds in paragraaf 2.2 van de Nota van Antwoord en in bijlage 9.1. van het Natura 2000 doelendocument (2006) uitvoerig uiteen wordt gezet, is ook bij het begrenzen van een gebied

geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de aanwezigheid en de instandhouding van de natuurlijke habitats en habitats van soorten. Daarbij zijn de volgende algemene uitgangspunten gebruikt:

- Habitattypen en soorten van de bijlagen: de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen, indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.
- Herkenbare eenheden en identiteit: streven naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheerseenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.
- 'Cement tussen de bakstenen': de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het Habitatrichtlijngebied bestaat uit: de habitattypen van bijlage I en het leefgebied van de soorten van bijlage II én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld: het 'cement tussen de bakstenen', maar die wel integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waarvan de betreffende habitattypen en soorten deel uitmaken. Dit cement is nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten.
- Deelgebieden: bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is. Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten.
- Aansluiting bij administratieve grenzen: er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden, Nationaal Park, Vogelrichtlijngebied, en/of eigendomsgrenzen).
- Herkenbare topografische lijnen: bij voorkeur vallen de gebiedsgrenzen samen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

De concrete begrenzing van de individuele gebieden is gebaseerd op maatwerk. De toepassing van de algemene uitgangspunten heeft op hoofdlijnen geresulteerd in drie typen van begrenzing. Afhankelijk van de oppervlakte en de mate van versnippering van de gebieden kunnen drie begrenzingstypen worden onderscheiden, te weten: grote aaneengesloten gebieden, kleine gebieden en gebieden met twee of meer deelgebieden.

Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden

Bij de aanwijzing van de Habitatrichtlijngebieden en bij de aanvulling van de Vogelrichtlijnaanwijzingen met gebiedsdoelen moeten overlappende Vogel- en Habitatrichtlijngebieden worden gecombineerd tot één Natura 2000-gebied. Daarbij wordt ernaar gestreefd de begrenzing van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zo goed als mogelijk op elkaar af te stemmen.

Voor een flink aantal gebieden worden kleine tot substantiële wijzigingen van de begrenzing voorgesteld. Zie Bijlage 9.1.2. van het Natura 2000 doelendocument (2006).

Technische- en inhoudelijke aanpassingen

Er kan een onderscheid worden gemaakt in twee categorieën van herbegrenzing: technische en inhoudelijke aanpassingen.

Ten eerste technische aanpassingen:

Dit zijn vaak minieme kaarttechnische verbeteringen teneinde de grenzen af te stemmen en gelijk te trekken.

Het zijn ook pragmatische aanpassingen, waardoor het beheer en de bescherming hanteerbaar blijven en om de burger een zo duidelijk en eenvoudig mogelijke begrenzing te bieden. Dit kan betekenen dat ook de beschermde en staatsnatuurmonumenten die sinds 1968 onder de oude Natuurbeschermingswet zijn aangewezen en voor een belangrijk deel overlap vertonen met de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden op elkaar afgestemd worden, waardoor onlogische verschillen vermeden worden.

Ten tweede inhoudelijke aanpassingen:

Inhoudelijke grenswijzigingen komen voort uit de verschillen tussen de methodieken die in 2000 en 2003 zijn gebruikt voor de begrenzing van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden.

Exclavering van (jacht)havens

In paragraaf 2.2.8 van de Nota van Antwoord staat dat in de Nota's van toelichting bij de besluiten voor de aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden in 2000 havens op de volgende wijze tekstueel zijn uitgezonderd:

'(Jacht)havens maken geen deel uit van de speciale beschermingszone. Bij (jacht)havens, die geheel binnen een speciale beschermingszone liggen, valt aan de waterzijde een zone van 100 meter, gemeten vanaf de havenmond c.q. de aanlegsteigers, ook buiten de begrenzing. Grenst een (jacht)haven aan de buitenzijde direct aan de speciale beschermingszone, dan is de zone van 100 meter ook buiten de begrenzing van de speciale beschermingszone gehouden. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de hierboven opgenomen tekst doorslaggevend.'

Het argument hiervoor was dat dergelijke havens geen wezenlijk deel uitmaken van het leefgebied van de betreffende soorten. Dit onderdeel van de algemene exclaveringsformule is vervallen. De begrenzing op de kaarten is leidend. Tekstuele exclavering wordt beperkt tot die gevallen waar het niet anders kan. Anders dan bij bebouwing en verhardingen is dit kaarttechnisch meestal geen probleem. De formule gaf daarnaast ook aanleiding tot misverstanden. Zo vatte een gemeente de bovenaangehaalde exclavering op als vrijbrief voor de aanleg van een jachthaven. Voorts zijn sommige havens in 2000 op kaart ruimer geëxclaveerd dan de exclaveringsformule voorschrijft. Er bestond bovendien grote onduidelijkheid over de invulling van het begrip (jacht)haven. Daarom is er besloten om de algemene exclaveringsformule voor havens te laten vervallen en alle havens die voor exclavering in aanmerking komen, al op de gebiedskaart uit te zonderen.

Het exclaveren van havens op kaart geeft bovendien uitsluitel over wat precies onder het begrip '(jacht)havens' moet worden verstaan, namelijk uitsluitend aanlegplaatsen met havenfaciliteiten. Op zichzelf staande aanlegvoorzieningen zoals aanlegsteigers worden daartoe niet gerekend.

Exclavering van recreatieondernemingen / bufferzones

Verder behoort een ruimere vrijwaringzone van 300 tot 500 meter rond recreatieondernemingen, waar door vele ondernemers om is verzocht, niet tot de mogelijkheden. Zie paragraaf 2.2.6 van de Nota van Antwoord. Een zone van deze omvang maakt bij alle gebieden integraal onderdeel uit van het Natura 2000-gebied en draagt integraal bij aan het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen. Een dergelijke bufferzone kan om die reden dan ook niet worden ingesteld. Wel is het mogelijk om bij het opstellen van de beheerplannen gebiedsdoelstellingen daar te leggen waar zij ecologisch en economisch het beste en eenvoudigste zijn te realiseren.

Bij terreinen die voor de recreatie in gebruik zijn, is niet het menselijk gebruik of de door de mens aan een bepaald terrein toegekende bestemming bepalend voor vraag of een gebied of terrein als Natura 2000-gebied aangewezen dient te worden. Alleen de aanwezigheid van bepaalde beschermingswaardige natuurwaarden vormt de basis voor de begrenzing van een Natura 2000-gebied. Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken alleen daarom geen deel uit van een Natura 2000-gebied, omdat zij door hun fysieke geaardheid blijvend ongeschikt zijn gemaakt. De aanwijzing geschiedt daarom onafhankelijk

van het menselijke gebruik en onafhankelijk van de in een bestemmingplan gegeven bestemming. Voor zover bij het begrenzen van de Natura 2000-gebieden wordt afgeweken van de aanmelding bij de Europese Commissie is dit gebeurd op ecologische gronden, waarop in de Nota van toelichting een toelichting wordt gegeven. Daarbij moet wel worden aangetekend dat dit soort aanpassingen van de begrenzing over het algemeen van marginale aard zijn.

Verticale begrenzing

In paragraaf 2.2.9 van de Nota van Antwoord wordt vermeld dat er geen verticale grens in de Natura 2000-gebieden is opgenomen. Wel moet gewaarborgd zijn dat vliegbewegingen in de omgeving van Natura 2000-gebieden niet tot aantasting van natuurlijke kenmerken leiden. Dat geldt voor de gehele burgerluchtvaart (inclusief parasailen, parachutespringen en luchtballonvaarten), het militaire luchtverkeer en alle andere activiteiten die in samenhang met deze vliegbewegingen en in het luchtruim of op de grond plaatsvinden, zoals schietoefeningen, parachutespringen. De effectbeoordeling van dit soort activiteiten kan daarom het beste per gebied plaatsvinden, toegesneden op de omstandigheden ter plekke. Het is dus niet noodzakelijk om hierover generieke normen in de besluiten op te nemen. Indien nodig wordt er bij het opstellen van een beheerplan rekening gehouden met het bestaande gebruik door luchtverkeer. Voorwaarde blijft ook hier dat het bestaande gebruik de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mag brengen.

4.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE BEGRENZING

Enkele insprekers verzoeken de grens van het Natura 2000-gebied aan te passen. Sommige insprekers stellen voor deze te leggen op de (gemiddelde) laagwaterlijn, in plaats van op de duinvoet. Dit om verschillende redenen van recreatieve-, waterstaatkundige- en ecologische aard. Anderen stellen voor de noordelijke grens zuidelijker te leggen, namelijk op de demarcatielijn, omdat deze grens beter aansluit bij bestuurlijke afspraken. Een andere inspreker meent dat deze juist noordelijker zou moeten liggen, ten noorden van de waterweg. Daarnaast vindt een aantal insprekers dat de het gebied ook de Vlake van de Raan en Zeeuwse banken zou moeten omvatten.

Aangezien de grens op de bedoelde locaties tevens de grens is van het Vogelrichtlijngebied, is aan deze verzoeken geen gevolg gegeven. Het Vogelrichtlijngebied is al eerder aangewezen en aanpassing van de grens is alleen bij uitzondering mogelijk (zie paragraaf 2.2.4. van de Nota van Antwoord). Momenteel zijn er in dit geval geen zwaarwegende redenen om deze grens aan te passen. Wel zal dit gebied worden betrokken bij de besluitvorming over de aanmelding van mariene gebieden bij de Europese Commissie (voorjaar 2008).

Enkele insprekers verzoeken de zeevaartse grens van het Habitatrichtlijngebied te leggen op de rechtgetrokken 20 m dieptelijn en daarmee gelijk te leggen aan die van het Vogelrichtlijngebied.

De grenzen van het Habitatrichtlijngebied en het Vogelrichtlijngebied worden zoveel mogelijk gelijk getrokken. Bovendien wordt het habitattypen 1110 aangetroffen in het deel van de Voordelta dat voorheen alleen was aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Daarom is aan dit verzoek tegemoet gekomen.

Het is een aantal recreatieondernemers onduidelijk of strandpaviljoens wel of niet onder de exclaveringsformule vallen. Een inspreker geeft aan dat zijn strandpaviljoen in twee gebieden ligt; daarom zouden beide gebieden moeten worden samengevoegd.

Permanente strandpaviljoens en funderingen van niet-permanente strandpaviljoens vallen onder de in paragraaf 3.4 gegeven definitie van een gebouw respectievelijk een bouwwerk geen gebouw zijnde en vallen dus onder de algemene exclaveringsformule. Deze strandpaviljoens konden op kaart worden geëxclaveerd indien het gebouw kadastraal geregistreerd en begrensd is.

In het beheerplan wordt het bestaand gebruik beschreven en getoetst. Alle bestaande strandpaviljoens, permanente en niet-permanente, worden hierin meegenomen. De voortzetting van het bestaand gebruik, waaronder de aanwezige strandpaviljoens, en de voorwaarden hiervoor wordt in het beheerplan uitgewerkt.

Vanwege het feit dat de Delta als één ecosysteem kan worden gezien, achten meerdere insprekers het wenselijk om de Delta aan te wijzen als één Natura 2000-gebied met uitwisselbare instandhoudingsdoelstellingen tussen de deelgebieden.

Aan het verzoek om gebieden samen te voegen is niet tegemoet gekomen.

In de Nota van Antwoord paragraaf 2.1.4. staat waarom niet. Uitgangspunt voor de indeling van Natura 2000-gebieden zijn de aangewezen gebieden (Vogelrichtlijn) en de lijst van aangemelde gebieden (Habitatrichtlijn).

De diverse Natura 2000-gebieden verschillen te zeer om tot verdere samenvoeging te besluiten. Zo zijn de ecologische verschillen tussen de Deltawateren zeer groot (getij of vrijwel vast peil, rivierinvloed, zoet/zout gradiënt). De uitwisselbaarheid van doelen is dan ook niet mogelijk, anders dan dat voor enkele specifieke soorten. Het is wel mogelijk om voor bij elkaar liggende gebieden één beheerplan op te stellen.

Voorgesteld wordt het gebied de Oude Werkhaven op te nemen in het gebied.

Hieraan is niet tegemoet gekomen. Omdat alle bezwaar- en beroepsprocedures van Vogelrichtlijngebieden inmiddels zijn afgerond, maken de vigerende grenzen van deze gebieden geen deel uit van de inspraakprocedure over het ontwerpbesluit. De twee mogelijke redenen voor aanpassing (zie paragraaf 2.2.4. van de Nota van Antwoord) zijn in dit geval niet aan de orde.

Door een inspreker wordt verzocht om de grens tussen de Voordelta en Voornes Duin zodanig te wijzigen dat de Brielse Gatdam geheel onder Voornes Duin valt.

Hieraan is tegemoet gekomen. De Brielse Gatdam is geheel ondergebracht bij Voornes Duin; de overheveling heeft tot gevolg dat de grens van de Voordelta hier is aangepast.

5. REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 ALGEMEEN

Er zijn in de zienswijzen veel opmerkingen gemaakt over de instandhoudingsdoelstellingen en over de realisatie ervan.

Er is voorgesteld om de tekst van de Algemene instandhoudingsdoelstelling 'behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitattypen en soorten binnen de Europese Unie' te vervangen door de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn: 'Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 - gebied aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van habitattypen en soorten binnen de Europese Unie'.

En om de onderstreepte tekst van de Algemene instandhoudingsdoelstelling 'Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functie van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd' te schrappen omdat met de formulering van het ontwerpbesluit onvoldoende rekening is gehouden met de wijze waarop in jurisprudentie rekening is gehouden met de termen 'natuurlijke kenmerken' en 'instandhoudingsdoelstellingen'.

Ook wordt in een aantal zienswijzen de vraag gesteld of de besluiten in samenhang met elkaar en met de gebieden daarbuiten wel een voldoende bijdrage leveren om de soorten en habitattypen in een gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden.

Er wordt de vrees uitgesproken dat voor een aantal habitattypen en soorten onvoldoende gebieden worden aangewezen, zodat de gunstige staat van instandhouding niet gewaarborgd kan worden. Daarnaast wordt er verzocht voor die soorten en habitattypen waarvoor in het Natura 2000 profielendocument (2006) sprake is van een ongunstige staat van instandhouding een herstelopgave te formuleren, tenzij er ecologische redenen zijn om hiervan af te zien. Het besluit zou moeten aangeven wat de gevolgen zijn wanneer een soort uit een gebied dreigt te verdwijnen. Daarnaast zou er een gegronde reden aanwezig moeten zijn wanneer er niet gestreefd wordt naar een gunstige staat van instandhouding.

In de besluiten wordt er volgens weer andere indieners niet ingegaan op de mogelijke gevolgen van klimaatswijziging, terwijl deze wijzigingen bepalend kunnen zijn voor de haalbaarheid van de natuurdoelen. Weer in een aantal andere zienswijzen wordt aangevoerd dat er voor vele soorten geen instandhoudingsdoelstelling geformuleerd mogen worden.

Er wordt bovendien gevraagd om de kernopgaven in de aanwijzingen op te nemen dan wel het Natura 2000 doelendocument (2006) deel uit te laten maken van de aanwijzingsbesluiten. Uit het besluit zou duidelijk moeten blijken voor welke functie(s) en voor welke soort(en) het gebied wordt aangewezen, zodat duidelijk is of de soorten in al hun levensbehoeften worden beschermd. Daar waar niet alle levensbehoeften in een Natura 2000-gebied zijn beschermd dient te worden aangegeven waar de ontbrekende functies zijn gelegen en wat de beschermingsstatus is.

Weer anderen menen dat de uitgangssituatie helder moet worden omschreven in het aanwijzingsbesluit. Tegelijkertijd zal er een termijn gegeven moeten worden waarbinnen de doelstellingen gerealiseerd moeten worden.

Er wordt gevraagd om rekening te houden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden. In dat verband wordt dan ook met nadruk gewezen op het belang van dit gebied voor de recreatie en de visserij. Waarbij met name een ongestoord toeristisch gebruik van de stranden van groot economisch belang is voor de lokale economie.

Dat het concretiseren van maatregelen wordt doorgeschoven naar het beheerplan geeft voor vele indieners onduidelijkheid en het plaatst voor hen het overleg over het beheerplan onder grote spanning. Zij bepleiten duidelijke kaders voor het beheerplan, zodat er constructief aan de uitwerking daarvan kan worden gewerkt. Daarnaast wordt opgemerkt dat bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen alleen wordt uitgegaan van bestaande budgetten. Welke consequenties de instandhoudingsdoelstellingen hebben in financiële zin wordt daarom pas duidelijk bij het tot stand komen van de beheerplannen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Algemene instandhoudingsdoelstellingen

De formulering van de algemene instandhoudingsdoelstellingen is aangepast in hoofdstuk 5. De algemene instandhoudingsdoelstellingen beogen de algemene hoofddoelstelling van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de individuele aanwijzingsbesluiten te verankeren. Daarmee wordt de bijdrage van de Nederlandse Natura 2000-gebieden aan het behoud van de biodiversiteit vastgelegd. Het streven naar een gunstige staat van instandhouding van de per aanwijzingsbesluit opgesomde habitattypen, soorten en vogels is daar de uitwerking van. Het vormt de Nederlandse bijdrage aan de ecologische samenhang van het Europese Natura 2000-netwerk. Per gebied worden de specifieke doelstellingen voor de relevante habitattypen en

soorten nader omschreven. Op basis van de algemene doelstellingen wordt naar een landelijke gunstige staat van instandhouding van de voor Nederland relevante habitattypen, soorten en vogels gestreefd. Dit houdt in dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat of van de soort stabiel zal moeten zijn of zal moeten toenemen en dit zal in de toekomst ook zo moeten blijven. Een duurzaam behoud van een habitatype kan alleen maar gerealiseerd worden wanneer alle voor dit habitat typische planten- en diersoorten kunnen worden behouden. Dit geldt niet alleen voor de bescherming van een habitatype. Ook wanneer de aanwijzing zich richt op de bescherming van een bepaalde plantensoort of diersoort kan de betreffende soort alleen adequaat beschermd worden wanneer bij de praktische uitwerking van deze bescherming de te nemen maatregelen zich tegelijkertijd richten op de habitat of het leefgebied van de betreffende planten of diersoort. Zodoende strekt in een Natura 2000-gebied de instandhoudingsdoelstelling van een vogel of soort zich mede uit tot het leefgebied of de habitat van de betreffende soort.

Met name bij vogels is een belangrijk deel van het leefgebied buiten het Natura 2000-gebied gehouden. Daardoor kan er bij deze soorten alleen een gunstige staat van instandhouding worden bereikt wanneer ook de gebieden buiten het Natura 2000-gebied daarbij worden betrokken. Bij een aantal vogelsoorten zijn vooral de foerageergebieden bewust buiten het Natura 2000-gebied gehouden. Deze bevinden zich in grote aaneengesloten agrarische gebieden of ze zijn buiten het Natura 2000-gebied gehouden, omdat de functies van deze gebieden niet duurzaam gegarandeerd konden worden zoals bij braakliggende bouwterreinen. Deze gebieden kunnen vanwege het vervullen van een bepaalde (foerageer)functie soms toch een belangrijke rol spelen bij het realiseren van een goede staat van instandhouding, zodat ook het verstoren van zo'n gebiedsfunctie van grote invloed kan zijn op de staat van instandhouding van de soort.

Dit geldt feitelijk ook voor invloeden van buitenaf op het Natura 2000-gebied, dan wel voor het vermijden of het opheffen van negatieve invloeden. De instandhoudingsdoelstelling richt zich op het gehele biotische en abiotische complex van factoren, die het habitatype of de habitats van soorten haar specifieke aanzien geven en die noodzakelijk zijn voor het behoud van de biologische diversiteit van het gebied.

Contour 'haalbaar en betaalbaar'

In de paragrafen 1.2.3, 3.4 en 4.1.7 van de Nota van Antwoord staat aangegeven dat zowel de selectie als de begrenzing uitsluitend op basis van ecologische criteria wordt vastgesteld. Dit betekent echter niet dat andere dan ecologische belangen geen rol hebben gespeeld.

Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen heeft het uitgangspunt 'haalbaar en betaalbaar', zowel landelijk als per gebied nadrukkelijk een rol gespeeld.

Er is daarbij rekening gehouden met de economische en sociale belangen van de directe omgeving. Dit betekent in de praktijk dat voor een bepaald habitatype of soort de relatief grootste ecologische bijdrage komt van het gebied waar de ecologische vereisten reeds op orde zijn of waar ze op eenvoudige wijze op orde te brengen zijn, om zodoende bij het opstellen van beheerplannen een evenwichtige balans tussen economie en ecologie na te streven.

In paragraaf 3.4 van de Nota van Antwoord staat dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Er kan echter geen onevenredige financiële inspanning verwacht worden om alle habitattypen en soorten te herstellen. Met oog hierop is voor een aantal soorten en habitattypen in het Natura 2000 doelendocument (2006, hoofdstuk 6) gekozen voor een lager niveau dan gunstige staat van instandhouding. Aanleiding hiervoor is dat verbetering van de ecologische vereisten niet haalbaar wordt geacht, of dat inspanning voor het verbeteren van de ecologische vereisten niet opweegt tegen de extra bijdrage die een gebied daarmee zou kunnen leveren aan de realisering van het Natura 2000-doel op landelijk niveau. Eén van de hoofdlijnen van de Natura 2000 contourennotitie zegt namelijk dat in beginsel de bestaande kwaliteit en omvang in Nederland en in concrete gebieden te handhaven zijn en waar nodig in

een gunstige staat van instandhouding te brengen zijn. Daarbij is een hogere inzet nagestreefd voor soorten en habitattypen en soorten waar Nederland relatief belangrijk voor is en/of voor habitattypen en soorten die sterk onder druk staan.

Het is logisch dat Nederland voor soorten en habitattypen waarvoor Nederland binnen de Europese Unie relatief belangrijk is, een relatief grote bijdrage én grote inspanning levert. Voor habitattypen als permanent overstroomde zandbanken, slik en zandplaten en soorten als Grote stern geldt dit bijvoorbeeld. Voor deze habitattypen en soorten heeft Nederland de situatie nog niet geheel op orde.

Daar staat tegenover dat een minder hoge inzet wordt nagestreefd als van Nederland redelijkerwijs niet verwacht kan worden dat een bepaalde soort of habitatype (op die plaats) op de langere termijn in een gunstige staat van instandhouding gebracht kan worden. De Natura 2000-doelen zijn daarom zo veel als mogelijk geformuleerd binnen de kaders van bestaand EHS beleid en bestaand beleid met betrekking tot mest en waterhuishouding. Voor een aantal habitattypen en soorten zijn gezien de sense of urgency op de korte én langere termijn aanvullende maatregelen nodig.

Contour ‘strategisch localiseren’

Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen is ook geanticipeerd op bestaande plannen en projecten ter realisering van de Ecologische Hoofdstructuur. Dit is het gehanteerde principe van ‘strategisch lokaliseren’, namelijk behoud of herstel nastreven daar waar de grootste potentie ligt en waar dit gemakkelijk kan zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de ecologische uitgangspunten en ambities.

Hiertoe zijn bij de voorbereiding diverse consultatierondes met deskundigen en terreinbeheerders gehouden en zijn analyses uitgevoerd, waaronder de knelpunten- en kansanalyse van KIWA²³. Dit principe is in lijn met artikel 2 van de Habitatrictlijn. Uit dit artikel vloeit de verplichting voort dat de in dit kader genomen maatregelen de natuurlijke habitats en de wilde dier- en plantesoorten van communautair belang wel in een gunstige staat van instandhouding beogen te behouden of te herstellen.

Waar en in welke mate de habitattypen en leefgebieden op orde moeten komen zijn keuzes die in samenspraak met terrein- en waterbeheerders en andere overheden zijn gemaakt. Concreet betekent dit dat in de toekomst de inspanningen voor het waterbeheer meer gericht moeten worden op dat natuurbelang. Het kan ook betekenen dat de begrenzing van gebieden zijn aangepast om een op termijn meer duurzame situatie te verkrijgen.

Trends, dynamiek en autonome ontwikkelingen

In het aanwijzingsbesluit staat in de vorm van de instandhoudingsdoelstellingen de resultante van deze afwegingen. Op grond daarvan bestaat de verplichting om de genoemde habitattypen en soorten in de gewenste staat van instandhouding te brengen, zodat ook op landelijk niveau de gewenste staat van instandhouding bereikt kan worden. Eén van de uitgangspunten in de Natura 2000 contourennotitie daarbij is geweest, dat doelstellingen in de tijd robuust geformuleerd moeten worden. Dit is gedaan om zo te kunnen anticiperen op bijvoorbeeld de natuurlijke dynamiek of een mogelijke klimaatsverandering. Als de instandhoudingsdoelstellingen niet gehaald lijken te worden, bijvoorbeeld omdat een populatie vogels of een bepaald habitatype ondanks de bescherming toch kleiner wordt, moet Nederland maatregelen nemen om deze ontwikkeling te keren. Artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn, verplicht de lidstaat namelijk om de achteruitgang tot staan te brengen. Soms zullen de genomen maatregelen niet werken, bijvoorbeeld bij klimaatsverandering, een te grote externe beïnvloeding of als trekkende soorten in het buitenland negatief worden beïnvloed. Er zijn dan geen sancties. Gezien een aantal onzekerheden over te verwachten ontwikkelingen, die voortkomen uit natuurlijke dynamiek en klimaatveranderingen, is voor het jaar 2015 voorzien in een evaluatie van het Natura 2000 doelendocument (2006). Indien noodzakelijk worden dan ook de betreffende aanwijzingsbesluiten aangepast (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.19).

---

²³ KIWA & ECG (2005/2006) Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000 gebieden.

In hoofdstuk 4 van dit besluit wordt nader op de specifieke keuzes ingegaan.

Belangenafweging

Het voorgaande betekent ook dat de afweging tussen economie en ecologie binnen de voorwaarde moet plaatsvinden dat het Natura 2000-netwerk, namelijk een goede staat van instandhouding van de in bijlage I en in bijlage II genoemde habitattypen en soorten, dient te waarborgen. Voor elk specifiek gebied komt dat erop neer dat de instandhoudingsdoelstelling van een bepaalde habitatype of soort alleen in samenhang kan worden gezien met de instandhoudingsdoelstellingen van andere Natura 2000-gebieden, waar dezelfde habitattypen en soorten (kunnen) voorkomen. Dat betekent dat er weliswaar per soort of per habitatype naar een goede staat van instandhouding moet worden gestreefd, maar dat deze situatie niet in elk gebied afzonderlijk voor elke aanwezig habitatype of soort hoeft te worden nagestreefd. Binnen dit kader kan er daarom ook rekening worden gehouden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden.

Recreatie, toerisme en visserij

Hoewel zeer goed beseft wordt dat duinen, stranden en het aanliggende zeegebied een belangrijk onderdeel uitmaken van het Zeeuwse en Zuid Hollandse toeristische product, moet ook worden vastgesteld dat dit gebied daarin geen unieke plaats inneemt. Langs de gehele (Nederlandse) kust vindt er een intensief recreatief gebruik van de stranden plaats. Dat betekent dat de bescherming van kust habitattypen altijd in samenhang met het toeristische medegebruik moet geschieden.

Ook wordt beseft dat de visserij een belangrijke economische sector in het gebied is. De Voordelta is echter een robuust gebied waar ondanks de toeristische en visserij druk een aantal habitattypen nog steeds in een goede staat van instandhouding verkeren. Niettemin is het door de ongunstige staat van instandhouding van de zeehond in het Deltagebied het noodzakelijk om voor deze soort een herstelopgave te formuleren.

Lage aantallen

Er kan zich de situatie voordoen dat in een bepaald gebied een aantal habitattypen of soorten voorkomt, waarvoor geen instandhoudingsdoelstellingen worden vastgesteld. Er is dan de inschatting gemaakt dat het betreffende habitatype of de betreffende soort weliswaar marginaal in het gebied aanwezig is en dat het gebied op termijn geen bijdrage kan leveren aan de instandhouding van het habitatype of soort.

Ook bij de formulering van een doel voor broedvogels is bepalend of het gebied een relevante bijdrage aan het realiseren van het landelijke doel levert of kan gaan leveren (zie ook paragraaf 3.11 van de Nota van Antwoord).

Complementaire doelen

Er kan zich ook de situatie voordoen dat een bepaald habitatype of soort niet in een gebied voorkomt, terwijl daarvoor wel een instandhoudingsdoelstelling wordt vastgesteld. In die situatie is er echter bewust de keuze gemaakt om daarvoor een (complementaire) doelstelling op te nemen. Deze zogenaamde aanvullende doelstelling is alleen opgenomen voor soorten en habitattypen, waarvan de staat van instandhouding sterk onder druk staan en waar een duurzame instandhouding op Europees niveau in belangrijke mate afhangt van de Nederlandse bijdrage (zie ook pagina 35 en verder van het Natura 2000 doelendocument (2006)). Deze doelen maken dan volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten en genieten de volledige bescherming van de wet, maar worden in dit stadium nog niet aangemeld bij de Europese Commissie.

Onderbouwing besluiten

Het Natura 2000 doelendocument (2006) is één van de dragende beleidsdocumenten die aan de besluitvorming ten grondslag heeft gelegen. Het beleid zoals daar is uiteengezet, is bij de besluitvorming toegepast, maar het Natura 2000 doelendocument (2006) maakt géén onderdeel

uit van het besluit. Met betrekking tot de vraag op welke wijze er kan worden nagegaan of de goede staat van instandhouding voor dat betreffende habitatype of soort kan worden bereikt is er in de Nota van toelichting een uitgebreid overzicht opgenomen waarin alle gebieden staan vermeld waaraan voor dat betreffende habitatype een doel is toegekend. Op deze wijze valt op een overzichtelijke wijze na te gaan op welke wijze de staat van instandhouding van het betreffende habitatype of de soort zal worden gerealiseerd. Het is echter slechts een indicatieve vermelding, want het is zeker niet de bedoeling in deze aanwijzing een besluit te nemen over de instandhoudingsdoelstellingen van andere gebieden. Daarnaast worden in een bijlage bij het besluit de ecologische vereisten van de relevante soorten dan wel van de relevante habitattypen vermeld. Dat levert bij het opstellen van het beheerplan een goed uitgangspunt voor de te nemen maatregelen. Naast de uitgebreide onderbouwing in het aanwijzingsbesluit staat ook een belangrijk deel in de verschillende beleidsdocumenten, zoals het Natura 2000 doelendocument (2006), het Natura 2000 profielendocument (2006), de Natura 2000-gebiedendocumenten (2006) en de leeswijzer bij de Natura 2000-gebiedendocumenten (2006). De beleidskeuzes die in deze documenten zijn gemaakt vormen het uitgangspunt voor de besluiten.

Kernopgaven

In paragraaf 1.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat de kernopgaven een belangrijk hulpmiddel zijn bij de focus en eventuele prioritering binnen de Natura 2000-beheerplannen. Ze beschrijven de belangrijkste behoud- en herstelopgave per Natura 2000-landschap en zijn in het Natura 2000 doelendocument (2006) toegedeeld aan gebieden. Het toevoegen van de kernopgaven aan de Nota's van toelichting bij de definitieve aanwijzingsbesluiten heeft echter geen meerwaarde, omdat dit volgt uit het Natura 2000 doelendocument (2006) en uit de uitgebreide Nota van toelichting op de besluiten.

Ambitieniveau van de instandhoudingsdoelstellingen

In paragraaf 3.8 van de Nota van Antwoord staat onder andere dat de landelijke doelstelling de som omvat van de gebiedsdoelen, in samenhang met de toegekende functies voor de levensbehoeften, én de vogels die in gebieden buiten het Natura 2000-netwerk bijdragen aan het landelijke doel. Naar verwachting is met de huidige selectie van Natura 2000-gebieden de Nederlandse bijdrage aan het Natura 2000-netwerk gewaarborgd. Bij de evaluatie in 2015 wordt bekeken of met de huidige selectie de landelijke doelen inderdaad worden gehaald, of dat bijstelling nodig is.

Nulsituatie of uitgangspunt

In paragraaf 3.18 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat bij het vaststellen van de gebiedsdoelen niet is uitgegaan van een bepaald referentiejaar, zoals het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of aanmelding als Habitatrichtlijngebied.

Bij het vaststellen van de doelen is gekeken naar de huidige staat van instandhouding van de betreffende soort of het habitatype op landelijk niveau.

Ook is gekeken naar het (minimaal) benodigde aantal en/of oppervlak leefgebied of habitatype om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te realiseren. Nederland heeft immers niet de verplichting op zich genomen een bepaald oud niveau te behouden of opnieuw te bereiken. Wél om maatregelen te nemen die de natuurlijke flora en fauna van communautair belang in een gunstige staat van instandhouding houden of brengen.

De nulmeting waar diverse insprekers het over hebben, is feitelijk de huidige staat van instandhouding van een soort of habitatype in een specifiek gebied. Deze vormde mede de basis voor vaststelling van de instandhoudingsdoelstelling van de soort of het habitatype in het gebied. In de besluiten is aangegeven of voor een soort of habitatype in een concreet gebied een behoud- of verbeterdoel geldt. Zo is bijvoorbeeld een behouddoel geformuleerd als het gebied een voldoende bijdrage levert aan de realisering van het doel op landelijk niveau of als onevenredige maatregelen nodig zouden zijn om het gebied een grotere bijdrage te laten leveren.

Realisatietermijnen

Zoals in paragraaf 3.16 van de Nota van Antwoord wordt gesteld, zijn termijnen onmisbaar om de realisatie van doelen te plannen. Deze planningen zijn grotendeels afhankelijk van regionale en zelfs lokale stand van zaken en omstandigheden. Daardoor zijn de op te stellen beheerplannen de aangewezen plaats voor realisatietermijnen. Omdat de natuur zijn eigen termijnen stelt, is ervan afgezien om in de aanwijzingsbesluiten een concrete realisatietermijn voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen te noemen. Dit is geheel in lijn met de Habitatrictlijn en de Vogelrichtlijn. In beide richtlijnen wordt geen termijn genoemd voor het realiseren van een gunstige staat van instandhouding van habitattypen en soorten. Het opnemen van een termijn waarbinnen de doelstelling moet zijn gerealiseerd past dan ook niet binnen de gebruikte systematiek.

Flankerend beleid

In paragraaf 5.8 van de Nota van Antwoord wordt als uitgangspunt geformuleerd dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande budgetten worden gerealiseerd. De 'bestaande budgetten' waaruit realisatie van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gefinancierd moet worden, zijn grotendeels opgenomen in het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Zoals de budgetten voor de Subsidieregeling Natuurbeheer, de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer en de financiële middelen voor de bestrijding van verdroging in de zogenoemde TOP-lijst gebieden. Daarnaast is ook het bestaande beheerbudget voor Staatsbosbeheer een financieringsbron voor de instandhoudingsdoelstellingen. Waar de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gekoppeld zijn aan waterkwaliteit kunnen de additionele kosten worden gefinancierd via het spoor van de Kaderrichtlijn Water. Veel subsidiemogelijkheden voor inrichting en (agrarisch) natuurbeheer zijn met het ILG onder verantwoordelijkheid van de provincies gekomen. De provincies bieden deze subsidiemogelijkheden aan door middel van provinciale subsidieregelingen zoals Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer (PSN) en de Provinciale Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (PSAN).

5.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Enkele insprekers menen dat de behoudsdoelstelling voor habitatype 1110 onvoldoende is voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding. Er is immers in het Natura 2000 doelendocument (2006) aangegeven dat de huidige staat van instandhouding 'matig ongunstig' is.

Dit is ook van belang voor de compensatieopgave van de Tweede Maasvlakte; de compensatie moet 'bovenop' de maatregelen komen die nodig zijn voor de gunstige staat van instandhouding.

Een aantal insprekers mist een verklaring van de verschillen die zijn opgetreden tussen de instandhoudingsdoelstellingen in het gebiedendocument en het ontwerpbesluit. De indruk zou kunnen ontstaan dat de verbeterdoelstelling voor habitatype 1110B is omgezet in een behoudsdoelstelling om de compensatieopgave van de Tweede Maasvlakte te vergemakkelijken.

Andere insprekers geven juist aan er geen sprake is van een ongunstige staat van instandhouding. Wetenschappelijke aanwijzingen die het tegendeel zouden bevestigen ontbreken.

Op zichzelf is juist dat in het Natura 2000 doelendocument de kwalificatie voor habitatype 1110 landelijk is gesteld op matig ongunstig. Daarbij is evenwel van belang dat habitatype 1110 is te onderscheiden in type A (getijdengebied) en type B (Noordzee kustzone). Verbetering van de kwaliteit van subtype A, dat alleen in het noordelijk deel van de Voordelta (en in zeer beperkte mate) wordt aangetroffen, is afhankelijk van maatregelen buiten het gebied, en daarbij past geen verbeterdoelstelling voor de Voordelta. De verbetering van dit type is in de Voordelta vooral afhankelijk van het herstel van de zoet/zoutgradiënt aldaar, die

kan worden bereikt door een wijziging van het spuibehaar van de Haringvliet (het zgn. Kierbesluit). Het overgrote deel van dit subtype is te vinden in de Waddenzee, en in het daarvoor te nemen aanwijzingsbesluit zal ook een verbeterdoelstelling worden opgenomen. In de Voordelta komt met name subtype B voor. Ten tijde van het opstellen van het doelendocument was er nog weinig specifieke kennis en onderzoek over de staat van instandhouding van subtype B. Inmiddels is echter, in het kader van het Project Mainportontwikkeling Rotterdam, een uitgebreid monitoring- en onderzoeksprogramma uitgevoerd op basis waarvan veel nieuwe inzichten zijn verkregen. Die nieuwe inzichten geven aanleiding om de landelijke kwalificatie “matig ongunstig” voor subtype B in dit gebied te nuanceren. Weliswaar is er op dit moment onvoldoende aanleiding om die kwalificatie reeds te veranderen, maar er is evenmin aanleiding om daaraan (ook) voor dit gebied een verbeterdoelstelling te koppelen.

Vooralsnog worden derhalve de kwalificaties “matig ongunstig” en “behoud” voor dit habitatype gehandhaafd.

Een en ander neemt niet weg dat – mede in verband met het voorzorgsbeginsel – in het beheerplan een pakket aan maatregelen zal worden neergelegd, waarmee in ieder geval wordt bewerkstelligd dat de behouddoelstelling in de gehele Voordelta wordt gewaarborgd. Gedurende de looptijd van het beheerplan zal in dat verband onderzoek en monitoring plaatsvinden.

Mocht uit de monitoring en/of het uit te voeren onderzoek blijken dat de kwalificatie “matig ongunstig” kan worden gewijzigd in “gunstig” of dat toch een verbeterdoelstelling in de rede ligt, dan zal dit aanwijzingsbesluit worden gewijzigd en zal het maatregelenpakket in het beheerplan dienovereenkomstig worden aangepast.

Voor zover een verzwaring van het nu voor dit doel in het beheerplan voorgestelde maatregelenpakket uit Natura 2000-oogpunt nodig zal zijn, bestaan hiervoor voldoende mogelijkheden binnen de Voordelta.

Het bedoelde pakket maatregelen ter behoud van de kwantiteit en kwaliteit van subtype 1110B in de Voordelta staat los van de compensatie van de effecten van de Tweede Maasvlakte. De compensatiemaatregelen zijn erop gericht om de mogelijke negatieve effecten als gevolg van de aanleg en aanwezigheid van MV2 te compenseren, door kwaliteitsverhoging van het subtype 1110B binnen het bodembeschermingsgebied en de verbetering van de leefomgeving van soorten waarvan de staat van instandhouding kan worden aangetast.

Beide pakketten maatregelen (behoud/bevordering en compensatie) kunnen in het beheerplan separaat worden uitgewerkt en beoordeeld.

Een inspreker meent dat onvoldoende rekening is gehouden met de structuur en functie van de zandbanken.

Informatie over de structuur van de zandbanken is thans (nog) niet beschikbaar. Nadere informatie zal beschikbaar komen in de beschrijving van de ecologische vereisten als toevoeging aan het Natura 2000 profielendocument (2006).

Een inspreker verzoekt aan het instandhoudingsdoelstelling voor habitatype 1110 een tweede kernopgave (...als habitat voor Zwarte zee-eend, Roodkeelduiker, Topper en Eider, met bodems van verschillende ouderdom en meer natuurlijke opbouw van vispopulaties) toe te voegen.

De tekst van het besluit is op dit punt niet aangepast. Dat neemt niet weg dat inderdaad de kernopgave ‘overstroomde zandbanken’ (Natura 2000 doelendocument (2006)) aan het gebied is toegekend, en de betreffende soorten zijn opgenomen in het Aanwijzingsbesluit.

Ten aanzien van habitatype 1140 wordt verzocht om hiervoor een verbeterdoelstelling te formuleren.

Hieraan is niet tegemoet gekomen. Het instandhoudingsdoelstelling voor H1140 is gehandhaafd op behoud omvang en kwaliteit. De reden is het relatief lage aandeel (circa 0,4% van de landelijke oppervlakte) van dit subtype in dit gebied.

Insprekers geven aan dat zich op verschillende locaties op de stranden embryonale duinen bevinden. Zij pleiten ervoor habitattype 2110 op te nemen in het Aanwijzingsbesluit.

Hieraan is tegemoet gekomen, omdat inderdaad het habitattype op diverse plaatsten binnen de begrenzing van het gebied voorkomt. Ondanks het intensieve recreatief gebruik van enkele stranden binnen de Voordelta komt dit habitattype in het gebied voor. Naar verwachting kan dit habitattype conform de instandhoudingsdoelstelling worden behouden met behulp van de maatregelen zoals beschreven in het ontwerp beheerplan Voordelta.

De Topper, de Eider en de Zwarte zee-eend worden genoemd als soorten met een ongunstige staat van instandhouding, waarvoor een verbeterdoelstelling zou moeten worden geformuleerd in het Aanwijzingsbesluit Voordelta. Door andere insprekers wordt de zeer ongunstige staat van instandhouding voor de Eidereend, en de matige ongunstige staat van instandhouding voor de Zwarte zee-eend niet onderschreven. Daarnaast verzoeken deze insprekers om geen specifieke aantallen van deze soorten in het aanwijzingsbesluit te noemen. Uit onderzoek is immers gebleken dat de soorten kunnen in omvang sterk kunnen variëren.

Het Aanwijzingsbesluit is voor deze soorten niet aangepast.

Voor de Zwarte zee-eend geldt landelijk een behoudsdoelstelling. Maar voor het bodembeschermingsgebied binnen de Voordelta is compensatie voor de Tweede Maasvlakte als opgave voor deze soort toegevoegd. Dit staat los van de Natura-2000 instandhoudingsdoelstelling.

De ongunstige staat van instandhouding van de Topper en de Eider houdt verband met de afname van deze soorten in de Waddenzee. Voor de Voordelta wordt daarom een verbeteropgave niet nodig geacht. Voor het overige wordt verwezen naar paragraaf 4.3 van dit besluit.

Voor het manier waarop met de getalsmatige invulling van de doelstellingen wordt omgegaan, wordt verwezen naar paragraaf 3.9 van de Nota van Antwoord.

Over de Grote stern, de Dwergstern en de Visdief wordt opgemerkt dat de Voordelta als foerageergebied mede bepalend is voor het broedsucces van deze soorten. Deze zouden daarom volgens verschillende insprekers als niet-broedvogel moeten worden opgenomen in het Aanwijzingsbesluit.

Het gebied is in 2000 aangewezen voor de Grote stern en Visdief. Besloten is om de aanwijzing van 2000 te handhaven voor deze twee soorten. Voor het bodembeschermingsgebied binnen de Voordelta is compensatie voor de Tweede Maasvlakte als opgave voor Grote stern en Visdief toegevoegd. Het Vogelrichtlijngebied Voordelta is in 2000 niet aangewezen voor de Dwergstern.

Verschiedende insprekers pleiten ervoor voor de Dwergstern, de Bontbekplevier en Strandplevier een regionale broedvogeldoelstelling te formuleren.

Voor broedvogels is een instandhoudingsdoelstelling opgenomen als het aantal broedparen in het gebied over een periode van 5 jaar boven de 1% van het landelijk totaal lag. Hierbij is gebruik gemaakt van 'Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000-netwerk' van SOVON en CBS. Dit is voor de genoemde soorten niet aan de orde. Er wordt voor de genoemde soorten als broedvogel dus geen instandhoudingsdoelstelling geformuleerd en als gevolg hiervan ook geen regionale doelstelling.

Het formuleren van een regionaal broedvogeldoel voor de Dwergstern is niet van toepassing, omdat de Voordelta niet voor deze soort is aangewezen en ook niet voor deze soort kwalificeert.

De Strandplevier is opgenomen in het aangrenzende Vogelrichtlijngebied Kwade Hoek, waar deze soort broedt.

Een inspreker verzoekt om ten aanzien van de soorten: Kluut, Bontbekplevier, Zilverplevier, Drieteenstrandloper, Rosse grutto, Wulp en Tureluur in de toelichting tussen haakjes 'Westplaat' toe te voegen.

Zoals uitgelegd in paragraaf 3.6 van de Nota van Antwoord worden de instandhoudingsdoelstellingen in het beheerplan uitgewerkt in omvang, ruimte en tijd. Daarom is de tekst van het Aanwijzingsbesluit op dit punt niet aangepast.

Andere insprekers verzoeken om ten aanzien van de soort Aalscholver de passage 'met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 480 vogels (seizoengemiddelde)' uit de instandhoudingsdoelstelling te schrappen. Ook wordt het ontstaan van nieuwe broedkolonies ongewenst gevonden. Daarnaast is voor de vaststelling van de instandhoudingsdoelstelling gewezen op lopend onderzoek naar de soort bij het IJsselmeer en Markermeer, en onderzoek naar de effecten voor naar zee trekkende jonge zalmen.

De getalsmatig invulling van de doelstellingen is nodig als sturingsmechanisme voor de uitvoering (zie ook paragraaf 3.9 van de Nota van Antwoord) en is louter indicatief. Daarom is deze in het Aanwijzingsbesluit gehandhaafd.

Het gebied heeft voor de Aalscholver o.a. een functie als foerageergebied en slaappleats. Er zijn geen broedkolonies aanwezig.

Het onderzoek bij het IJsselmeer en Markermeer, beide zijn zoetwatergebieden, is voor de Voordelta niet relevant. De resultaten van het onderzoek bij jonge zalmen zijn nog niet bekend. Mogelijk zijn de resultaten van genoemde onderzoeken wel relevant bij de evaluatie van het Natura 2000 doelendocument (2006) in 2015.

In een aantal gevallen worden voor broedvogels doelen voor het hele Deltagebied geformuleerd in plaats van per afzonderlijk gebied. Een inspreker meent dat het ook van belang is maximale opvangmogelijkheden voor die soorten in de afzonderlijke gebieden te behouden en daarvoor ook doelstellingen per gebied te geven.

In paragraaf 3.12 van de Nota van Antwoord is aangegeven dat de gehanteerde methode het meeste recht doet aan het gedrag van de populatie en de uitwisseling tussen gebieden. Daarom is het Aanwijzingsbesluit op dit punt niet aangepast.

Een inspreker pleit ervoor geen instandhoudingsdoelstelling voor de Zeeprik, Rivierprik en Fint op te nemen, omdat herstel van deze soorten uitsluitend kan worden bereikt door omstandigheden buiten de Voordelta.

Uit de gehanteerde systematiek vloeit voort dat er voor de Zeeprik, Rivierprik en Fint een instandhoudingsdoelstelling in zoute wateren worden opgenomen, wanneer de soort er in representatieve mate voorkomt, zie voor de Fint Bijlage B.3 bij dit besluit (de bijdragen van de andere twee staan in het Natura 2000 profielendocument (2006)). De Voordelta vormt een onmisbare schakel tussen zee en bovenstroomse gebieden. Het zou onlogisch zijn om de bescherming van deze soorten in dit gebied te onderbreken. Daarom zijn deze soorten in het aanwijzingsbesluit gehandhaafd.

Andere insprekers pleiten voor het opnemen van een instandhoudingsdoelstelling voor de Zalm.

Dit verzoek is niet gehonoreerd; alleen voor de Zalm als zoetwatervis is een doelstelling geformuleerd.

Zie bijlage B, paragraaf 1 'wijzigingen in habitattypen en soorten' bij dit besluit.

Verschillende insprekers pleiten voor het opnemen van een instandhoudingsdoelstelling voor de Bruinvis.

Voor de Bruinvis is de kwalificatie D van toepassing: aanwezig, maar verwaarloosbaar. Bruinvissen worden slechts incidenteel in de Voordelta waargenomen. Daarom is voor de Bruinvis geen instandhoudingsdoelstelling opgenomen.

Verschillende insprekers vragen zich af waarom de instandhoudingsdoelstelling voor de Gewone zeehond, die volgens het gebiedendocument was gericht op een populatie van 500 exemplaren, verlaagd is tot 200 exemplaren. Een andere inspreker verzoekt om in de toelichting te expliciteren dat de toename van het areaal rustgebied vooral van belang is voor het grootbrengen van jonge zeehonden.

Een aantal van 500 Gewone zeehonden in het Deltagebied (voornamelijk Voordelta) is zelfs op lange termijn momenteel niet als realistisch aan te merken. Onder de huidige omstandigheden is het door verstoring, beperkt leefgebied en vervuiling niet waarschijnlijk dat in het Deltagebied een grotere populatie kan voorkomen (Natura 2000 profielendocument (2006)). De maximale aantallen in het Deltagebied komen ruim boven de 100 maar van een snel groeiende populatie (zoals in Waddenzee) is geen sprake. Daarom is het Aanwijzingsbesluit op dit punt niet aangepast. Wel is toegevoegd dat het gebied van belang is voor het grootbrengen van jonge zeehonden. De toelichting van het doel is hierop aangepast.

Andere insprekers menen dat het instandhoudingsdoelstelling voor de Gewone zeehond op behoud omvang en kwaliteit leefgebied kan worden gesteld.

Ook hieraan is niet tegemoet gekomen. De Gewone zeehond heeft landelijk een verbeterdoelstelling. Voor een duurzame populatie van de Gewone zeehond in het Deltagebied is het van belang om de kans op voortplanting te verbeteren.

6. REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

6.1 ALGEMEEN

Er wordt gewezen op het feit dat de gevolgen van het huidig gevoerde natuurbeleid een onevenredige belasting vormen voor de bevolking van Schouwen-Duiveland. Men stelt dat het onmogelijk is om op basis van de stukken te bepalen wat de gevolgen van de aanwijzing zijn voor de individuele bedrijfsvoering. De scheiding in tijd tussen aanwijzingsbesluit en het beheerplan wordt daarvoor verantwoordelijk gehouden. Er wordt verder over de instandhoudingsdoelstellingen opgemerkt dat ze de status zouden moeten krijgen van een inspanningsverplichting en niet van een resultaatsverplichting. Daarnaast worden er veel opmerkingen gemaakt en vragen gesteld over de diverse facetten van bestaand gebruik, de gedane toezeggingen in het kader van de nieuwe natuur en de Ecologische Hoofdstructuur, de externe werking, de relatie met het bestemmingsplan en andere ruimtelijke plannen, het instellen van een bufferzone en de gestelde nationale doelen.

In één zienswijze wordt erop gewezen dat 1 oktober 2005 (de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998) niet als ijkdatum voor bestaand gebruik kan dienstdoen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Peildatum bestaand gebruik

Zoals in paragraaf 4.2.4 van de Nota van Antwoord reeds uiteen wordt gezet, worden er door een ijkdatum geen activiteiten gelegaliseerd. Dat een bepaalde activiteit om wat voor reden

dan ook kan worden aangemerkt als bestaand gebruik, wil nog niet zeggen dat deze daarmee is toegestaan.

Regulering bestaand gebruik

In het traject van het beheerplan worden de effecten van bestaand gebruik beoordeeld en wordt bekeken of negatieve effecten te reguleren zijn door een eventuele aanpassing van het bestaand gebruik. Als blijkt dat de activiteit schadelijk is voor de instandhoudingsdoelstellingen en dat deze niet in het beheerplan kan worden gereguleerd, is er alsnog een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig.

Ook zal in artikel 19d, derde lid, van Natuurbeschermingswet 1998 van het op 14 mei 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden wetsvoorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 en tot regulering van bestaand gebruik worden vastgelegd op welke wijze de ijkdatum voor bestaand gebruik kan worden vastgesteld. Hoewel in het advies van de Raad van State kritiek hierop werd geleverd, is de regering van mening dat met deze uitleg van bestaand gebruik een volledige omzetting van artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn gegarandeerd blijft. Dat betekent dat iedere handeling die voor 1 oktober 2005 werd verricht die sedertdien niet of niet in betekenende mate is gewijzigd als bestaand gebruik geldt.

Herijking instandhoudingsdoelstellingen

De doelen zoals ze in de besluiten zijn geformuleerd gelden als een verplichting, waaraan op een gegeven moment moet worden voldaan. De lidstaten van de Europese Unie hebben de afspraak gemaakt om alle maatregelen te nemen die nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding van soorten en habitattypen van communautair belang te realiseren. Pas wanneer daadwerkelijk is gebleken dat de doelen om wat voor reden dan niet haalbaar zijn, bestaat er – zoals onder andere in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord staat vermeld – een aantal momenten binnen dit proces dat de doelen bijgesteld kunnen worden. Hiervoor wordt ook verwezen naar paragraaf 3.4 Haalbaar en betaalbaar van de Nota van Antwoord en naar de drie momenten waarop de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden herijkt en zonodig kunnen worden bijgesteld. Deze momenten zijn bij aanwijzing van gebieden in een volgende tranche, bij het opstellen van het beheerplan en bij de geplande evaluatie in 2015.

Nieuwe natuur

Nieuwe natuur is alleen meebegrensd wanneer het natuurdoel van de nieuwe natuur overeenkomt met dat van het aangrenzende aangemelde Natura 2000-gebied; dus wanneer de natuurwaarden er al zijn of al worden ontwikkeld. De tweede situatie is wanneer de nieuwe natuur noodzakelijk is om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren. Zoals in paragraaf 4.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld, blijkt uit Europese Jurisprudentie dat de selectie en begrenzing van Natura 2000-gebieden alleen kan gebeuren op basis van ecologische criteria. Dit betekent soms ook dat nieuwe natuur binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied is opgenomen en dat de beschermingsregels van de Habitatrictlijn ook betrekking hebben op deze gebieden.

Het beleid om nieuwe natuur van ná 1 mei 1988 niet als verzuringgevoelig aan te merken, is nooit van toepassing geweest op de Natuurbeschermingswet. Ook voor de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998 was voor de beoordeling alleen van belang of een bepaalde activiteit schade aan een aangewezen beschermd natuurmonument toebrengt. De vraag of een deel van een bepaald beschermd natuurmonument als zogenoemde nieuwe natuur moest worden aangemerkt, heeft in deze besluitvorming geen rol gespeeld. Als een bepaald gebied als beschermd natuurmonument was aangewezen, genoot zo'n natuurmonument de volledige bescherming van de Natuurbeschermingswet.

Externe werking

Verder is het moeilijk aan te geven wat de precieze omvang van de externe werking van een bepaalde activiteit kan zijn. In paragraaf 4.3 van de Nota van Antwoord staat dat dit afhangt van de aard van de activiteit zelf, de intensiteit ervan en de gevoeligheid daarvoor van de aanwezige habitattypen en soorten. Het valt op voorhand dus niet zeggen of er beïnvloeding

plaatsvindt. Dat kan dus betekenen dat wanneer het niet valt uit te sluiten dat een Natura 2000-gebied door een bepaalde activiteit wordt beïnvloed, er bekeken moet worden of er op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 een vergunningplicht voor een bepaalde activiteit aan de orde kan zijn. Het is dus evenmin aan te geven waar de externe werking van een bepaalde activiteit eindigt. In het beheerplan zal er over het algemeen duidelijkheid gegeven worden voor welke activiteiten er een vergunningplicht aan de orde kan zijn. De afstand tussen de locatie van de activiteit en de te beschermen natuurwaarden is daarbij niet altijd doorslaggevend; het gaat er om of een bepaalde activiteit al dan niet de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied kan aantasten.

Beschermde natuurmonumenten

Beschermde natuurmonumenten zijn hier niet aan de orde.

Bestaand gebruik en vergunningplicht

In paragrafen 4.1 en 4.2 van de Nota van Antwoord wordt uitvoerig ingegaan op bestaand gebruik en op wijze waarop daarmee wordt omgegaan. De onzekerheid die bij de omgeving bestaat over de vergunningplicht voor het gebruik gedurende de periode dat er nog geen beheerplannen zijn vastgesteld, is voor een belangrijk deel onnodig. Op grond van de huidige wet geldt alleen een vergunningplicht voor activiteiten die in en om Natura 2000-gebieden de beschermde natuur kunnen verstoren. Het gaat dus niet om een vergunning voor alle activiteiten, maar alleen voor mogelijk schadelijke activiteiten. Deze vergunning wordt gebaseerd op een toetsing voordat een bedrijf zich vestigt of voordat een activiteit wordt uitgeoefend of wanneer sprake is van een uitbreiding daarvan. Dat betekent dat bestaand gebruik alleen aan een vergunningplicht onderhevig is, als daardoor de natuurwaarde van een Natura 2000-gebied kan verslechteren. In het licht van het voorgaande zal tot het tijdstip dat de beheerplannen zijn vastgesteld voor bestaand gebruik in beginsel alleen in uitzonderingssituaties een vergunningetraject worden ingezet (paragraaf 4.1.2. Nota van Antwoord). Voor gebieden met een ecologisch urgente situatie en waarin op korte termijn moet worden ingegrepen om te voorkomen dat verdere onomkeerbare achteruitgang plaatsvindt alvorens de beheerplannen zijn vastgesteld, kan een uitzondering gelden.

Gevolgen voor bestaand gebruik

Daarnaast staat in paragraaf 4.1.1 van de Nota van Antwoord hoe er na de aanwijzing van een Natura 2000-gebied omgegaan zal worden met bestaand gebruik.

Het aanwijzen van een Natura 2000-gebied leidt daarom niet automatisch tot een verbod op het verrichten van bepaalde handelingen zoals het laten loslopen van honden of het kitebuggyen.

In het aanwijzingsbesluit zelf zal daarom niet worden aangegeven of en onder welke voorwaarden een activiteit kan worden toegestaan. Zo staat in een besluit alleen voor welke waarde het gebied wordt aangewezen. Wanneer deze activiteiten een negatieve invloed op het Natura 2000-gebied kunnen hebben, zijn deze activiteiten in principe vergunningplichtig, tenzij de activiteiten in een beheerplan worden gereguleerd.

Voor meerdere sectoren, zoals het beheer van wateren, zal een leidraad worden opgesteld voor de gebiedsspecifieke toetsing van bijvoorbeeld vaargeulonderhoud bij het opstellen van beheerplannen. In het aanwijzingsbesluit zelf zal daarom niet worden aangegeven of en onder welke voorwaarden een activiteit kan worden toegestaan.

Mocht blijken dat een bepaalde activiteit in het geheel geen invloed op de natuurwaarden van een bepaald Natura 2000-gebied heeft, dan bestaat er op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 geen beletsel om deze activiteit uit te oefenen. Dat hoeft nog niet te betekenen dat de activiteit dan is toegestaan. Het kan zijn dat de activiteit op basis van het bestemmingsplan of op basis van andere regelgeving is verboden, dan wel dat het wordt overgelaten aan de eigenaar of de terreinbeheerder die voor dat terrein verantwoordelijk is (zie ook paragraaf 4.6.2 van de Nota van Antwoord).

Doorwerking aanwijzing in andere plannen

De verplichting om Natura 2000-gebieden aan te wijzen volgt direct uit de Habitatrichtlijn en uit de Vogelrichtlijn. Mede op basis van Europees-rechterlijke uitspraken kan er bij de selectie en bij de begrenzing van Natura 2000-gebieden uitsluitend van ecologische criteria worden uitgegaan. Dat betekent in de praktijk dat de grenzen van deze gebieden worden bepaald door het gebruik dat de betreffende plant- en diersoorten van het gebied maken, inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen indien herstel haalbaar is en voorzover nodig voor de instandhoudingsdoelstelling. Daardoor zal de begrenzing van zo'n gebied niet in alle gevallen overeenkomen met de bestemming die in een vastgesteld bestemmingsplan aan zo'n gebied is toegekend. In het uiterste geval zou dat kunnen betekenen dat een bepaalde bestemming die in een bestemmingsplan aan zo'n gebied rechtsgeldig is toegekend, toch niet gerealiseerd kan worden, omdat daarvoor geen vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 kan worden verleend. In paragrafen 4.2 en 6.1 van de Nota van Antwoord wordt hierop verder ingegaan. Dit geldt niet alleen voor een bestemmingsplan. Ook voor reconstructieplannen en waterbeheerplannen (GGOR) geldt feitelijk een gelijksoortige situatie. Het kan zijn dat dit soort plannen nog onvoldoende concreet zijn om ze op de gevolgen voor Natura 2000-gebieden te toetsen, maar op een gegeven moment zullen al deze plannen al dan niet bij hun nadere uitwerking op de gevolgen voor Natura 2000 afgestemd worden bij het opstellen van beheerplannen (paragraaf 6.3.2. Nota van Antwoord).

Veiligheid waterkering in relatie tot Natura 2000

In paragraaf 6.3.3. van de Nota van Antwoord staat dat de veiligheid van de gebieden een dwingende reden van groot openbaar belang is. Veiligheid is daarmee één van de benoemde redenen in de Habitatrichtlijn die ingrepen in het Natura 2000-gebied, bij afwezigheid van alternatieven, rechtvaardigen.

Bij projecten van de 'Zwakke Schakels' ziet het ernaar uit dat er bij de meeste projecten goede mogelijkheden zijn om veiligheid en natuur te combineren.

Volgens paragraaf 1.1.8. van de Nota van Antwoord komen projecten en plannen aan de orde bij de Natura 2000-beheerplannen.

6.2 SPECIFIEKE REACTIE OVER DE RECHTSGEVOLGEN

Een inspreker vraagt om expliciete aandacht voor het Slijkgat. Deze vaargeul moet als levensader voor de visserijhavens en –afslag in stand blijven en geen beperkingen opgelegd krijgen in het kader van Natura 2000.

Het onderhoud van de vaargeul in het Slijkgat is in principe bestaand gebruik. Bij het opstellen van het beheerplan zal een gebiedsspecifieke toetsing plaatsvinden.

Een inspreker geeft aan dat in de kaarten onvoldoende rekening is gehouden met het kustversterkingsproject voor de kust van Voorne. Andere inspraakreacties benadrukken dat rekening moet worden gehouden met het gebiedsplan Veerse Meer en de visie 'Zicht op Grevelingen' (met een mogelijke doorlaat in de Brouwersdam).

Voor het antwoord op deze vraag wordt verwezen naar de paragrafen 1.1.8, 4.2.2, en 6.3.3. van de Nota van Antwoord.

7. REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

Ook de wijze waarop de instandhoudingsdoelstellingen al dan niet verwezenlijkt moeten worden, wordt in vele zienswijzen aan de orde gesteld. Zo wordt in verschillende zienswijzen de wens uitgesproken om de plannen zo te ontwikkelen dat daardoor de aanwezige natuurwaarden zich kunnen verbeteren en voor de komende generaties behouden blijven. Er wordt gewezen op de diverse vormen van ongewenst gebruik van het gebied. In weer andere zienswijzen is men van mening dat bepaalde vormen van gebruik geen negatieve invloed op de natuurwaarden hebben en wordt er bepleit dat dit gebruik ongehinderd voortgang kan vinden.

Weer in een ander verband wordt er zorg uitgesproken over de bescherming over soorten als de Eideend en gewone zeehond.. Er wordt in dit verband opgemerkt dat door de nationale procedure, waarbij eerst de gebieden worden aangewezen en doelstellingen worden geformuleerd en pas in een later stadium de beheerplannen worden opgesteld aan deze belangen voorbij wordt gegaan. Tot slot zou er in zijn algemeenheid onvoldoende duidelijkheid bestaan over het algehele ambitieniveau en de consequenties van de aanwijzing en het toekennen van instandhoudingsdoelstellingen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Volgorde aanwijzing en beheerplan

In de Nota van Antwoord staat in afdeling 1.4 het nodige over de relatie tussen het aanwijzingsbesluit en de nog op te stellen beheerplannen. Ook de keuze om niet gelijktijdig tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en het beheerplan over te gaan wordt in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord uiteengezet. Voor de Voordelta heeft de opstelling van het beheerplan versneld plaatsgevonden om een tijdige realisatie van de Tweede Maasvlakte mogelijk te maken. Er is een eindconcept beschikbaar. De publicatie van het definitieve beheerplan volgt later op dit besluit (tot aanwijzing). Het ontwerp beheerplan heeft tussen 1 maart 2007 en 14 april 2007 ter inzage gelegen. Bij de opstelling van het definitieve beheerplan vindt opnieuw afstemming plaats met betrokken overheden en maatschappelijke organisaties.

Beheerplan en bestaand gebruik

Zoals in paragrafen 1.4 en 1.5 staat vermeld, hoort bestaand gebruik een plaats in een beheerplan te krijgen. De Natuurbeschermingswet 1998 schrijft namelijk voor dat alle activiteiten die mogelijk schadelijke gevolgen voor een Natura 2000-gebied kunnen hebben, vergunningplichtig zijn. Het is wel zo dat daarbij zoveel mogelijk ruimte wordt gelaten voor het continueren van bestaand gebruik. Echter wel binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen daaraan stellen. Uiteindelijk heeft het beheerplan een centrale rol als het gaat om de regulering van bestaand gebruik. In een beheerplan wordt het concreet gemaakt hoe en op welke termijn de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied gerealiseerd kunnen worden. Een beheerplan behoort duidelijkheid te verschaffen over de vereiste milieukwaliteit en over de ruimtelijke samenhang met de omgeving. In dit kader zal vervolgens in het beheerplan aan de orde moeten komen of en in welke mate bestaand gebruik een negatief effect heeft op het realiseren van deze randvoorwaarden en daarmee op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.

De opstellers van de beheerplannen zullen onderling afstemmen hoe zij met bestaand gebruik in de beheerplannen zullen behandelen en hoe zij dit zullen opnemen.

De beheerplannen zullen echter niet voor alle activiteiten uitsluitend kunnen geven over de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor sommige gevallen van (bestaand) gebruik zal dan ook in de toekomst een traject van vergunningverlening aan de orde blijven.

Ook de bescherming van een bepaalde diersoort, zoals de Eider, of habitatype is duidelijk een thema dat in een beheerplan thuishoort. Als het dus voor de bescherming van een bepaalde diersoort bepaalde specifieke maatregelen nodig zijn, zoals het streven naar een regionale levensvatbare populatie voor de Gewone zeehond in de Delta, dan behoort dit in het beheerplan geregeld te worden. Het kan in zo'n geval ook betekenen dat de te nemen maatregelen (ver) buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied genomen moeten worden.

8. REACTIES OVER SCHADE

In een groot aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat er als gevolg van deze aanwijzing inkomens- en vermogensschade kan optreden. Men mist in het besluit een paragraaf over schade en het betalen van een schadevergoeding. Verder wordt aangevoerd dat bij het aannemen van de Habitatrichtlijn de toezegging is gedaan dat de eigenaren en de gebruikers

van de grond niet de financiële last van deze maatregelen hoeven te dragen en dat artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 geen afdoende mogelijkheid voor compensatie biedt. Verder zou de aanwijzing als Natura 2000-gebied een schending van het eigendomsrecht opleveren en het zou in strijd zijn met artikel 1 van het Eerste protocol van het EVRM. Ook de beperkingen van artikel 19d tot en met 19l en artikel 20 zou een dermate zware verplichting opleveren dat het eigendom of het gebruikersrecht geen waarde van enige betekenis overhoudt. Er wordt in dit kader om een volledige schadeloosstelling gevraagd.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Schadevergoeding

Zoals in hoofdstuk 5 van de Nota van Antwoord over dit onderwerp staat vermeld, zijn in de aanwijzingsbesluiten geen aparte vergoedingsregelingen opgenomen. De huidige wettelijke regeling biedt namelijk voldoende mogelijkheden voor compensatie. Het gaat dan in het bijzonder om artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998. Men kan in aanmerking komen voor schadevergoeding, indien aan bepaalde voorwaarden is voldaan. De aanwijzingsbesluiten zullen naar verwachting niet snel een recht op schadevergoeding geven, omdat het aanwijzingsbesluit zelf over het algemeen geen beperkingen oplevert. Pas in het kader van het beheerplan of bij vergunningverlening kunnen beperkingen worden gesteld aan het bestaande gebruik, aan voorgenomen uitbreidingsmogelijkheden of aan de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. Daarom kan men alleen in aanmerking voor schadevergoeding komen, indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. Er is schade geleden door een aanwijzing van een Natura 2000-gebied of door het weigeren van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (of door een daaraan verbonden voorwaarde), of door bepalingen in het Natura 2000-beheerplan;
2. De schade behoort redelijkerwijs niet (geheel) voor eigen rekening te blijven;
3. De vergoeding van de schade is niet (voldoende) verzekerd door aankoop, onteigening of door andere maatregelen, zoals beheersubsidies.

Rol van het beheerplan bij schade

In de nog op te stellen Natura 2000-beheerplannen zal uiteindelijk worden bepaald wanneer en hoe de doelen gerealiseerd worden en welke maatregelen daarvoor noodzakelijk zijn. Pas op dat moment kan er een nauwkeurige kosteninschatting worden gemaakt. Er wordt grote waarde gehecht aan goede financiële dekking van de doelen en een doelrealisatie in de beheerplannen. Het bovenstaande houdt niet alleen in dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Het betekent ook dat de compensatie van de mogelijke inkomens- en vermogensschade van de betrokken eigenaren en gebruikers aan de orde dient te komen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 is juist voor dit doel door de wetgever in de wet opgenomen en hij heeft gemeend daarmee een voldoende mogelijkheid voor nadeelcompensatie te bieden. Resolutie 2004/2164(INI) van het Europese Parlement over de financiering van Natura 2000 waarnaar verschillende keren wordt verwezen, biedt dan ook geen grond voor de stelling dat artikel 31 van Natuurbeschermingswet 1998 onvoldoende compensatiemogelijkheden zou bieden.

Eigendomsrecht

Van schending van het eigendomsrecht en van strijdigheid met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) is ook geen sprake. Artikel 1, eerste lid, van het Eerste Protocol van het EVRM bepaalt dat alle natuurlijke of rechtspersonen recht hebben op het ongestoord genot van hun eigendom en dat niemand van zijn eigendom zal worden beroofd, behalve in het algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht. Daarom leveren de voorwaarden die worden gesteld aan het beheer van grond, die nodig is voor het realiseren van het Natura 2000-netwerk dan ook geen aantasting op van het recht van

eigendom. De bepaling uit het EVRM tast op geen enkele wijze het recht aan, dat een staat heeft om die wetten toe te passen, die hij noodzakelijk acht om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang.